

КВАЛИТАТИВНА СТУДИЈА О МЕСТУ ЖЕНА ДИРЕКТОРА У ЕВРОПИ

АКТУАЛИЗАЦИЈА - 2022

У САРАДЊИ СА :

УЗ ПОДРШКУ ОСНИВАЧА ЛАБОРАТОРИЈЕ:

F O N D A T I O N

Sisley-d'Ornano

Soutenu par

**MINISTÈRE
DE LA CULTURE**
*Liberté
Égalité
Fraternité*

У ПАРТНЕРСТВУ СА :

STUDIOCANAL
A CANAL+ COMPANY

Le Collectif 50/50

LES ARCS
FILM FESTIVAL

UVOD U STUDIJU LABORATORIJE

Ovo je sedma i najnovija verzija studije koju sprovodi **Lab Femmes de Cinéma**.

Pre svega, podsetimo se globalnog konteksta u kome se ova studija odvija: danas je u proseku u Evropi samo **jedan od četiri reditelja žena**. Različite studije pokazuju da su žene u filmskoj industriji i dalje slabije plaćene, dobijaju manje finansijskih sredstava i njihovi radovi projektuju se manje od radova njihovih muških kolega, a ženski likovi su često stereotipizovani. Kinematografija igra važnu ulogu u oblikovanju naše kolektivne mašte: ona **učestvuje u izgradnji društva, istovremeno održavajući ga**.

Podzastupljenost i diskriminacija žena u filmskoj industriji i na filmu jednim delom **posledica je rodno zasnovanih stereotipa, a drugim posledica strukturnih mehanizama isključivanja koji i dalje postoje**. Da bismo prevazišli ove barijere, jasno nam je da moramo da sežemo duboko. Moramo da dekonstruišemo stereotipe i posvetimo više pažnje rediteljicama; **moramo i da uvedemo proaktivnije strukturne pokrete**. Cilj ove studije je da detaljno predstavi mere usvojene radi prevazilaženja postojećih nejednakosti i promovisanja žena i onih koji se nalaze na marginama društva kroz kinematografiju u svakoj evropskoj zemlji.

U tom kontekstu, udruženje **Révélation Culturelles** realizuje godišnju studiju o položaju rediteljki u evropskoj kinematografiji. Od 2020. oslanjamo se na statističke podatke dobijene od naših saradnika iz **Evropske audiovizuelne opservativije (EAO)**; dakle, fokusiramo se isključivo na rad zasnovan na realnim podacima.

Takođe saradujemo i sa **Udruženjem reditelja Evropske filmske agencije (EFAD)** preko kog smo se povezali sa državnim filmskim agencijama zemalja članica od strane kojih je ova studija pregledana i dalje podeljena.

Naša studija je stoga **primer evropske saradnje** na temama koje je potrebno redovno pratiti. Ključno je da svake godine pratimo brojke i preduzete mere zemalja, kako bismo utvrdili da li se u ovoj oblasti dešava stvarna promena.

Svakako, uzimamo u obzir i **dvostruki vremenski okvir** između:

- Naše kvalitativne studije koja ispituje mere koje će uticati na statistiku u narednim godinama;
- Kvantitativne studije EAO-a koja se odnosi na period koji je završen i čija statistika je rezultat prethodno sprovedenih mera.

Ovom studijom želimo da doprinesemo pokretu koji ima za cilj da podigne svest o mestu žena u sektorima kinematografskog stvaralaštva. Na godišnjem nivou razgovaramo sa mnogim evropskim filmskim institutima podstičući ih da redovno sprovedu pregled mera usmerenih ka promociji

ravnopravnosti, istovremeno im dajući priliku da sagledaju svoje mere i uporede ih sa postojećim evropskim politikama.

Studija obuhvata tridesetak evropskih zemalja. Filmskim institutima svakoj od ovih zemalja poslali smo listu pitanja (videti Metodološku tačku); informacije predstavljene u ovoj studiji formirane su ili iz njihovih odgovora ili, za zemlje koje su odbile da odgovore na naša pitanja, iz rezimea podataka koje smo prikupili sa internet stranica njihovih institucija.

Moramo da primetimo da mere koje zemlje usvajaju nisu uvek uporedive zbog ekonomskih, političkih, socijalnih i kulturnih razlika tih zemalja. Štaviše, ni kinematografija nema nužno isti značaj u svakoj od njih.

Ova studija nam, predstavljajući sintezu svih politika inkluzije sprovedenih u Evropi, svake godine daje katalog mera sa kojima se eksperimentiša a koje imaju za cilj povećanje jednakosti i inkluzije u kinematografiji. Tako je ovo godišnja procena, ali i zbirka dobrih praksi.

Cilj nam je da do naše studije dođe što više ljudi, tako da ne oklevajte da je podelite i upotrebite podatke koje ona pruža (u slučaju deljenja podataka molimo Vas da navedete studiju (Studija Laboratorije Femmes de Cinéma) kao izvor i da nas o tome obavestite na contact@femmesdecinema.com).

O „LAB FEMMES DE CINÉMA”

Osnovana 2017. godine kao deo udruženja Révélations Culturelles, **Lab Femmes de Cinéma** je analitički centar koji se bavi temama jednakosti i raznovrsnosti u filmskom i audiovizuelnom sektoru. Ambicija centra je da širi ideje, podiže svest, predlaže mere akcije i podstiče eksperimentisanje i promene po pitanju rodne nejednakosti.

Centar je izgrađen na tri stuba:

- [Radionice](#) (oko šest godišnje) koje okupljaju profesionalce iz čitave audiovizuelne branše. Na radionicama zajedničkim promišljanjem iznalaze se konkretne ideje. Do danas je skoro 400 ljudi iz cele Evropske unije učestvovalo u našim radionicama.
- [Masterklasevi](#) i [podkast](#), kako bi se istakle posebno uzorne žene u filmskom svetu.
- I na kraju, **ova studija** o položaju evropskih rediteljki, koja se ažurira i doraduje svake godine kako bi pratila evoluciju politike mera i njen uticaj na položaj rediteljki u Evropi. Od 2020. godine nam Evropska audiovizuelna opservatorija (EAO) obezbeđuje statističke podatke.

Pored ove tri glavne, sprovodimo i druge aktivnosti tokom cele godine:

- Svaki drugi petak podelimo izabran materijal o jednakosti i rodu u audiovizuelnom sektoru;
- Pravimo sažetke određenih tema, na primer sažetak o jednakosti i rodu u svetu serija.

Takođe, sve više je potraživana naša aktivnost na festivalima. Pored **Les Arcs filmskog festivala**, saradujemo i sa **CANNESERIES** i festivalom **Sœurs Jumelles** (Rošfor). Plan nam je i da se pojavimo na **Festivalu animacije u Ansi** 2023. godine, uz i na zahtev udruženja Les Femmes s'Animent, kao i u **Kanu** gde smo svake godine, a sve radi organizovanja diskusija na teme koje su nam bitne.

Naša laboratorija ima dvostruku specifičnost: svoju evropsku dimenziju i svoj pristup usmeren ka „kolektivnoj inteligenciji”. Namera Laboratorije je da poseje seme svesti o pitanjima koja se odnose na položaj žena – i uopšte o temi diverziteta u filmskoj industriji – i da vidi kakve plodove ono daje.

Fondacija **Sisley d'Ornano** je osnivački sponzor Laboratorije, a **Studio Canal**, **Filmski festival Les Arcs** i **Ministarstvo kulture Francuske** i **Collectif 5050** su njeni partneri.

SADRŽAJ

UVOD U STUDIJU LABORATORIJE	1
O „LAB FEMMES DE CINÉMA”	3
SADRŽAJ	4
INFOGRAFIJA	4
SINTEZA STUDIJE.....	6
<u>I – TIPOVI STRATEGIJA U BORBI PROTIV RODNE NERAVNOPRAVNOSTI U EVROPSKOJ KINEMATOGRAFIJI</u>	9
A – SEMANTIČKI DETALJI I ANAMNEZA PROPISA	9
B – NAMERE	11
C – STRATEGIJE	12
1. HORIZONTALNI PRISTUP: GENDER MAINSTREAMING	13
2. POZITIVNO DELOVANJE	13
3. SVEST/VIDLJIVOST/INFORMACIJE	15
4. BORBA PROTIV SVIH OBLIKA NASILJA	15
5. NAČINI.....	16
D – PREDANOST EVROPSKE KOMISIJE JEDNAKOSTI I RODNOJ RAZNOLIKOSTI U EMITOVANJU	17
<u>II – STRATEGIJE BORBE PROTIV RODNIH NEJEDNAKOSTI U KINEMATOGRAFIJI/KINEMATOGRAFIJAMA EVROPSKIH ZEMALJA</u>	19
A – METODOLOŠKA TAČKA.....	19
1. METODOLOGIJA KVALITATIVNOG DELA – LABORATORIJA	19
2. METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG DELA – EAO.....	19
B – SPISAK UVEDENIH POLITIKA PO DRŽAVI	21
PRILOZI.....	70
IZVORI	78
POSVETE, PRIZNANJA.....	81

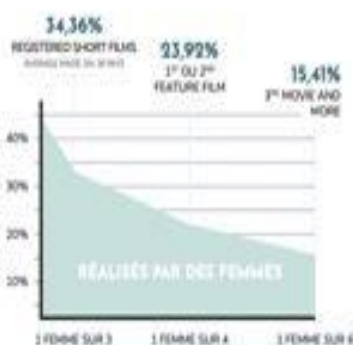
INFOGRAFIJA

KLJUČNE CIFRE O MESTU REDITELJKI U EVROPSKOJ KINEMATOGRAFIJI

KEY FIGURES OF THE PLACE OF WOMEN DIRECTOR IN EUROPEAN CINEMA

DATA PROVIDED BY THE LAB

REMINDER OF THE FIGURES OF THE 2019 STUDY PUBLISHED BY THE LAB

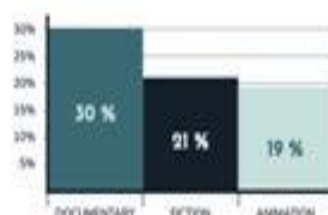
COMPARAISON OF THE RESULTS OF THE LAB STUDY 2020-2022

NUMBER OF COUNTRIES THAT HAVE	2020	2022	% of increase
Achieved or planned to achieve at least one gendered state production	14	27	+93 %
Implemented quotas or soft quotas	3	10	+100 %
Implemented incentive policies	72	90	+67 %
Implemented measures to fight gender based and sexual violence	5	15	+200 %
An objective of global research of diversity	7	15	+114 %

FIGURES PROVIDED BY THE EAO

THE PROPORTION OF WOMEN FILMMAKERS DIRECTING FEATURE FILM IN EUROPE

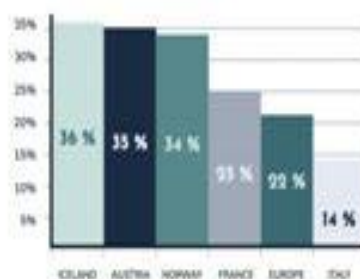
2017-2021 - Figures provided by the EAO

UDEO REDITELJKI U EVROPSKOJ KINEMATOGRAFIJO ŽANROVIMA, 2017 - 2022

SHARE OF FILMS BY WOMEN DIRECTOR

2017-2021 - Figures provided by the EAO

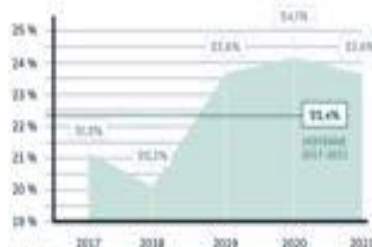

UDEO FILMOVA REŽIRANIH OD STRANE ŽENA U POJEDINIM EVROPSKIM DRŽAVAMA

EVOLUTION OF THE SHARE OF FILMS BY WOMEN DIRECTORS*

2017-2021 - Figures provided by the EAO

*Including co-productions including at least one woman director

EVOLUCIJA UDELA FILMOVA EVROPSKIH REDITELJKI OD 2017 DO 2022

SINTEZA STUDIJE

SVE VIŠE INSTITUTA ŽELI DA SE ANGAŽUJE ZA JEDNAKOST

Godine 2022, u našoj studiji o poziciji rediteljki u Evropi učestvovala su **32 zemlje**, od kojih su **4 učestvovala prvi put** (Kipar, Letonija, Makedonija i Malta). Ova studija je nastavak prethodne iz 2021. godine, gde smo dobili odgovore od 32 zemlje (u poređenju sa 14 zemalja učesnica u 2020. godini).

U 2022. godini je došlo do porasta aktivnosti od strane nekoliko instituta u pogledu rodne jednakosti. U 2021, 8 zemalja nije imalo mere za promovisanje jednakosti i nije prikupljalo relevantne podatke u svojoj državnoj filmskoj industriji (Bugarska, Kipar, Estonija, Malta, Rumunija, Srbija i Slovačka). Ove godine **samo 4 zemlje nisu preduzele akcije niti prikupile relevantne podatke** (Bugarska, Estonija, Srbija i Slovačka). Nekoliko instituta je po prvi put izradilo statistiku o rodnim odnosima, odnosno podatke o broju žena na visokim pozicijama u njihovim državnim filmskim industrijama. **Prikupljanje podataka je jedan od početnih koraka ka kvantifikovanju nejednakosti, te je samo po sebi oblik podizanja svesti.**

ZNAČAJAN NASTAVAK TRENDOVA 2021. GODINE

2022. godina će da bude godina kontinuiteta, jer su nove mere i obaveze evropskih filmskih instituta u mnogo čemu u skladu sa glavnim trendovima 2021. godine:

- Instituti rade na postizanju rodne **jednakosti u svojim komisijama za izbor** (11 zemalja je objavilo da im je to jasan cilj u 2022. godini, u poređenju sa 7 zemalja u 2021)
- 5 godina nakon #MeToo pokreta instituti jačaju mere za **borbu protiv rodno zasnovanog seksualnog nasilja**, i uopšte, protiv svih vrsta nasilja (u 2022. je uključeno 15 zemalja, dok je u 2021. bilo uključeno 12)
- Kvote još uvek nisu u potpunosti privlačne, ipak – **2 zemlje od 2021. godine eksperimentišu sa hibridnim kvotama**; Austrija je uvela obavezne kvote bez sankcionisanja onih koji ih nisu poštovali, a Ujedinjeno Kraljevstvo je povećalo svoje ciljane brojeve.

SVE VEĆI BROJ KVALITATIVNIH I KVANTITATIVNIH STUDIJA

Svake godine povećava se broj **kvantitativnih studija**. U 2022. godini možemo da napravimo tri grupe zemalja koje sprovode/doprinosu sprovođenju kvantitativnih studija:

- Zemlje **koje počinju sa prikupljanjem svojih rodno-relevantnih podataka** (Albanija, Hrvatska, Kipar, Letonija, Luksemburg, Severna Makedonija, Malta, Crna Gora, Rumunija);
- Zemlje koje **već nekoliko godina prikupljaju rodno-relevantne podatke**;
- Zemlje koje, pored godišnjih cifara, **proizvode detaljne studije o mestu žena u industriji**, kao što su Francuska (studija o filmovima podržanim od CNC-a koje su radile žene između 2016. i 2022), Island (trenutno radi na sprovođenju preciznijeg praćenja rodne statistike koja bi uzela u obzir različite pokazatelje učinka filmskog sektora) ...

Kvantitativne i kvalitativne studije omogućavaju dubinsko razumevanje stanja u audiovizuelnom sektoru; one pružaju bolje razumevanje potrebnih korektivnih alata za smanjivanje nejednakosti. Velika novina poslednjih godina, a posebno 2022. godine, jeste **porast studija koje imaju za cilj praćenje uticaja mera koje sprovode nacionalni centri i predlaganje konkretnih rešenja za otklanjanje problema koji opstaju uprkos već donetim merama**; ovo jasna želja ovakvih centara da prate posledice svojih političkih napora. Tu su uključene:

- Zemlje koje su sprovele ovu vrstu studije: Italija (godišnje ažurirana studija o uticaju zakona iz 2016 – od 2016), Francuska (Jednakost, akcije i sažetak CNC-a – od 2019), Švajcarska (studija o efikasnosti mera preuzetih u korist rodne ravnopravnosti – 2021), Austrija (studija o uticaju mera centara – 2021); Belgija (sve aktivnosti centara su analizirane iz rodne perspektive – 2022);
- Neke zemlje su izrazile spremnost da pojačaju ovu vrstu kontrole u narednim godinama: Španija (uspostavila precizan metod praćenja kvantitativnog uticaja mera centara – 2023) i Norveška (nastoji da meri raznolikost u cilju praćenja razvoja i praćenja uspeha institucija u stvaranju mešovite filmske industrije).

MERE KOJE IMAJU ZA CILJ PODRŠKU STRUČNJAKA SA DECOM

Jedan od trendova ove godine bila je **primena politike koja ima za cilj da podrži one koji imaju decu i rade u filmskoj industriji**. Ovakve mere ne zavise od roda, ali studije pokazuju da na profesionalnom planu imati decu predstavlja veću prepreku za žene nego za muškarce. Pomoć mladim roditeljima **omogućava i muškarcima i ženama jednak pristup kreativnom delanju**.

Ove mere imaju različite oblike: uključujući pokrivanje troškova brige o deci na aplikacijama za finansiranje, postavljanje sistema za brigu o deci na snimanjima, podela posla između nekoliko ljudi kako bi se omogućilo pojedinačno smanjenje radnog vremena, itd. Dok su neke zemlje počele sa usvajanjem ovakvih mera pre nekoliko godina (Nemačka od 2016. i Švajcarska od 2019), Austrija, Hrvatska i Slovenija su ovu vrstu podsticajnih mera uspostavile 2022. godine, što označava porast u ovakvim aktivnostima.

SVE VEĆA POLITIČKA ŽELJA ZA ŠIRENJEJEDNAKOSTI U KINEMATOGRAFIJI

U 2022. beležimo:

- Institute koji **po prvi put postavljaju planove akcije za veću jednakost**. Ovo je slučaj u Hrvatskoj (uključivanje jednakosti u ciljeve Centra – 2023) i Malti (izrada prvog plana akcije koji će verovatno uključivati mere posebno vezane za rodnu ravnopravnost- 2023);
- Institute koji već duže vreme rade na ovom pitanju, ali **pokreću nove planove akcije i reafirmišu svoj cilj jednakosti**. Ovo je naročito slučaj u Holandiji (nove linije akcije o ravnopravnosti – 2021), Irskoj (nove inicijative za finansiranje radi produblivanja plana iz 2015. godine – 2021), Italiji (stvaranje Opservatorije za rodnu jednakost u kulturi – decembar 2021), Nemačkoj (novi zakon o finansiranju filmova), Flandriji (globalni plan akcije za inkluziju – 2022), Španiji (potpisivanje povelje za reafirmaciju rodnihciljeva –

2022), Velika Britanija (novi kvantifikovani ciljevi za ravnopravnost – 2023) i Švajcarskoj (novi krug mera – 2025).

CILJ JEDNAKOSTI KAO DEO GLOBALNE POTRAGE ZA RODNIM DIVERZITETOM

Učiniti paritet delom globalnije potrage za rodnom raznolikošću bio je glavni trend u 2021. Čini se da će se on i nastaviti na proaktivan način, i na nacionalnom i na međunarodnom nivou u 2022:

- Na **međunarodnom nivou**, 2022. godina predstavila je početak prijava za **projekat finansiranja „New Dawn”**¹ (Nova Zora). Radi se o evropskom fondu koji okuplja 9 nacionalnih javnih fondova, sa ciljem da promoviše inkluzivniji filmski pejzaž kako bi se omogućila veća raznolikost perspektiva i ispričanih priča;
- Na **državnom nivou**, novi planovi akcije označavaju snažnu političku posvećenost sveobuhvatnijoj inkluziji. Ovo je naročito slučaj u Nemačkoj (novi zakon o finansiranju uključujući aspekt raznolikosti – 2022), Valoniji (uvođenje „tabela raznolikosti“ za podnosioc prijave – 2022), Francuskoj (dobijanje oznake „Jednakost i raznolikost“ – 2022). Pored ovoga, Flandrija, Finska, Norveška i Švajcarska najavile su da rade na implementaciji rodnog kriterijuma u svom sledećem planu akcije.

RAZVOJNI VREMENSKI OKVIR IZMEĐU USVOJENIH POLITIKA I STATISTIKE

Na kraju, važno je da zapamtimo da se ova studija Laboratorije sastoji od popisa politika i inicijativa koje su preduzele države u cilju favorizovanja jednakosti u kinematografiji, **što je čini isključivo kvalitativnom studijom**. Statistički podaci pomenuti na početku svakog poglavlja o nekoj zemlji potiču iz studije koju je objavio naš partner Evropska audiovizuelna opservatorija (EAO). Čak i ako vidimo da se sve više zemalja bavi ovim pitanjima jednakosti i ravnopravnosti i da sve više njih sprovodi usvojene politike, posledice ovih mera nisu vidljive preko noći. **Vremenski okvir studije je stoga dvojak**, između, s jedne strane, brojki koje odražavaju uticaj mera preduzetih pre nekoliko godina, i sa druge strane mera i politika preduzetih ove godine, čije će posledice da budu procenjene kasnije.

Ovo izdanje naše studije iz 2022. nam daje osećaj da se teme jednakosti i rodne raznolikosti **sve više produbljuju, a broj država koji se bavi ovim temama je svake godine veći**. Budući da sada znamo da nema pravog napretka u ovim temama bez ambicioznih strategija, pozdravljamo ovaj trend čije efekte ćemo moći da pratimo u statistici u narednih nekoliko godina.

¹Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

I – TIPOVI STRATEGIJA U BORBI PROTIV RODNE NERAVNOPRAVNOSTI U EVROPSKOJ KINEMATOGRAFIJI

A – SEMANTIČKI DETALJI I ANAMNEZA PROPISA

Postoji nekoliko nivoa analize koje treba razlikovati: prvo – nadmoć i nejednakost, zatim – diskriminacija i isključivanje. Drugi defakto proizlaze iz prvih. Ovom dvostrukom analizom shvatamo da prividni nedostatak diskriminacije ne isključuje mogućnost nejednakih okolnosti.

Pre nego što pomenemo vrste strategija koje mogu da se uspostave, važno je da imamo na umu nekoliko tačaka.

O DISKRIMINACIJI

Član 1. Konvencije koju je 1979. usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija o Eliminaciji svih oblika diskriminacije žena² definiše diskriminaciju kao „*svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovu pola koje ima za posledicu ili cilj da ugrozi ili uništi prepoznavanje, užitek ili ostvarivanje žena, bez obzira na njihov bračni status, na osnovu jednakosti između muškaraca i žena, ljudskih prava i osnovnih sloboda na ekonomskom, društvenom, kulturnom i građansko-političkom polju, ili u bilo kojoj drugoj oblasti*”.

Dva su oblika diskriminacije:

Direktiva 2006/54/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 5. jula 2006. daje sledeće definicije u članu 2:

→ „**direktna diskriminacija**”: situacija u kojoj se prema jednoj osobi odnosi nepovoljnije nego što se odnosi, se odnosilo ili će da se odnosi prema drugoj u sličnoj situaciji, a na osnovu pola

→ „**indirektna diskriminacija**”: situacija u kojoj bi naizgled neutralna odredba, kriterijum ili praksa dovela do nepovoljnijeg položaja osobe jednog pola u odnosu na osobu drugog pola, osim ako je takva odredba, kriterijum ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem i ako su sredstva za postizanje ovog cilja prikladna i neophodna.

Takođe je važno napomenuti da se zlostavljanje i seksualno uznemiravanje smatraju oblicima diskriminacije. Direktiva 2006/54/EC od 5. jula 2006. ukazuje da su: "*uznemiravanje i polno uznemiravanje u suprotnosti s načelom jednakosti između žena i muškaraca i predstavljaju diskriminaciju*".

PREPORUKE EVROPSKE UNIJE O STRATEGIJAMA ZA BORBU PROTIV NEJEDNAKOSTI IZMEĐU ŽENA I MUŠKARACA:

²<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx>

- **Preporuka 84/635/EEZ od 13. decembra 1984. o pozitivnom delovanju u korist žena** poziva države članice da:

1) *Usvoje politiku pozitivnog delovanja osmišljenu za uklanjanje postojećih nejednakosti koje utiču na žene na radnom mestu i da promovišu ravnotežu između polova u zapošljavanju, koja uključuje odgovarajuće opšte i posebne mere, u okviru nacionalnih politika i praksi, uz potpuno poštovanje sfera kompetencije dve strane industrije, radi:*

a) *eliminacije i odupiranja od negativnih posledica pri zapošljavanju ili traženju posla kod žena, a koji proizlaze iz postojećih stavova, ponašanja i struktura zasnovanih na ideji o tradicionalnoj podeli uloga u društvu između muškaraca i žena;*

[...]

4) *Preuzmu korake kako bi osigurali da pozitivno delovanje uključuje, koliko je to moguće, akcije koje se fokusiraju na sledeće aspekte:*

- *informisanje i podizanje svesti šire javnosti i radnepopulacije o potrebi promovisanja jednakih mogućnosti za zaposlene žene,*
- *poštovanje dostojanstva žene na radnom mestu,*
- *kvalitativne i kvantitativne studije i analize položaja žena na tržištu rada,*
- *stvaranje šireg izbora zanimanja i relevantnije stručne veštine, posebno kroz odgovarajuću stručnu obuku, uključujući primenu pratećih mera i odgovarajućih nastavnih metoda,*
- *podsticanje kandidatkinja i zapošljavanje i unapređenje žena u sektorima i profesijama na nivoima na kojima su one nedovoljno zastupljene, posebno u pogledu odgovornih pozicija*

[...]

5) *Obezbede da se javnost i radni svet, a posebno potencijalni korisnici, upoznaju sa akcijama i merama opisanim u tačkama od 1 do 4, svim odgovarajućim sredstvima i što je opširnije moguće.*

[...]

9) *Da naprave odgovarajuće aranžmane za prikupljanje informacija o merama koje preduzimaju javna i privatna tela, kao i da te mere prate i ocenjuju.*

- **Preporuka CM/Rec (2017) Komiteta ministara državama članicama o rodnoj ravnopravnosti u audiovizuelnom sektoru³** ukazuje:

„Audiovizuelni sektor je u dobroj poziciji da oblikuje i utiče na zapažanja, ideje, stavove i ponašanje koje preovlađuje u društvu. On odražava stvarnost u kojoj se žene i muškarci nalaze, u svoj njihovoj različitosti. Audiovizuelni sadržaji mogu ili da ometaju ili da ubrzaju strukturne promene ka rodnoj

³https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016807509e6

ravnopravnosti. Rodne nejednakosti u društvu reprodukuju se u audiovizuelnim sadržajima, ali i u audiovizuelnom sektoru, posebno kroz manju zastupljenost žena u nekim profesijama i u donošenju odluka. Štaviše, žene koje su profesionalne u audio-vizuelnom sektoru se češće susreću sa nejednakostima u primanjima, „staklenim plafonom“ i nesigurnim uslovima zaposlenja. Takođe, postoji značajno manji broj žena u kreativnim, tehničkim i izvršnim granama svih nivoa ove industrije;

Audiovizuelni sektor služi svim članovima društva. Ovo zahteva posebnu pažnju na rodnu ravnopravnost

i upogledu učešća i pristupa sektoru i u pogledu sadržaja i načina na koji se žene tretiraju i prikazuju, posebno u skladu sa zahtevom strankama Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CETS br. 210) da podstakne sektor informacionih i komunikacionih tehnologija i medije da uvećaju meru poštovanja dostojanstva žena kako je predviđeno članom 17”.

B – NAMERE

Iskazi o namerama su vrlo važni, bilo da su u obliku iskaza o ciljevima, u obliku povelje ili preporuke. Oni omogućavaju podršku sprovođenju obavezujućih mera i uspostavljanje referentnog okvira u koji se strategije uklapaju. Čak i ako se radi o neobavezujućim merama, one imaju vrednost obaveze i omogućavaju institutima da zauzmu jasan stav o određenim temama.

Međutim, neophodno je razlikovati politike podizanja svesti, pozitivne akcije, mere „gender mainstreaming-a” (integracija načela rodne ravnopravnosti) od deklaracija namera kako bi se izmerio nivo posvećenosti svake strukture, što će neizbežno proizvesti jasne rezultate.

	VRSTE MERA	PRIMERI
Namere	Izjave o ciljevima	
	Preporuke	
	Povelja	

Horizontalne politike	Gender mainstreaming (uzimanje u obzir rodne jednakosti u svim politikama, aktivnostima, pri planiranju, usvajanju, praćenju i ocenjivanju)		<i>Izrada rodno relevantnih podataka / stepen inkluzivnosti kao kriterijum za raspodelu sredstava</i>
Konkretno politike	Pozitivne akcije	Regulativne politike	<i>Kvote / prioritizacija projekata</i>
		Politike promocije	<i>Podrška / mentorstvo / bonusi / obezbeđivanje objekata za brigu o deci</i>
	Svest/vidljivost/informacije		<i>Posebne nagrade za rediteljke / odeljci o rodnoj ravnopravnosti na Internet stranicama</i>
	Borba protiv nasilja		<i>Kampanje prevencije / obuke / postavljanje referenata na snimanja</i>

C – STRATEGIJE

Ne postoji striktno rangiranje politika koje se primenjuju u vezi sa inkluzijom. Međutim, iako se prakse razlikuju u zavisnosti od zemlje i njenog zakonodavstva, primećujemo zajedničke obrasce unutar Evropske unije, koji mogu da se klasifikuju.

Stoga postoji nekoliko načina da se sklope politike za borbu protiv rodne nejednakosti u filmskoj industriji; u ovom slučaju, uglavnom će da ih vrše nacionalni filmski instituti. U svim slučajevima, neophodno je proceniti situaciju i kvantifikovati je. **Smatramo da su sledeća pitanja suštinska:**

- Da li su komisije za evaluaciju prijava zajedničke?
- Koliko se žena prijavi u Institut?
- Kolika je stopa projekata koje vode rediteljke?
- Da li su subvencije veće ili manje od onih koje se dodeljuju njihovim muškim kolegama?
- Kojim vrstama projekata se najčešće predstavljaju žene reditelji? (dokumentarni, igrani film/igrani/kratki film)
- Za koje vrste projekata najčešće dobijaju grantove/stipendije?
- Da li su se rediteljke suočavale sa nasiljem tokom projekata koje podržava institut? Ako da, sa kakvom vrstom nasilja; koliko često?

Kroz odgovore na ova neiscrpna pitanja moguće je izmeriti nejednakosti i locirati diskriminaciju kako bi se uspostavilo nekoliko vrsta politika.

1. HORIZONTALNI PRISTUP: GENDER MAINSTREAMING

Ovaj pristup možemo da definišemo kao razmatranje „dimenzije 'rodne ravnopravnosti' u svim politikama i aktivnostima, u fazi planiranja, implementacije, praćenja i evaluacije“⁴.

Primeri:

- Razviti rodnu osu u godišnjem izveštaju o aktivnostima određene strukture kako bi se pratio specifičan uticaj politika ravnopravnosti koje se primenjuju na žene.
- Uspostaviti kriterijume za evaluaciju i selekciju prijava za grantove/stipendije uključivanjem inkluzivnog pristupa ili specifičnih kriterijuma (ako projekat čini više od 60% žena, ako se predstavljanjem likova prkosi rodnim stereotipima, itd.)

2. POZITIVNO DELOVANJE

O „pozitivnoj diskriminaciji“

Termin "pozitivna diskriminacija" karakterističan je za problematičan francuski odnos prema diskriminaciji. Fransoa Dube (François Dubet) govori o „*problemu Francuske u pogledu diskriminacije*“.

Zaista, proces pozitivne diskriminacije je preduzimanje proaktivnih akcija, koje imaju za cilj ispravljanje nejednakosti sa kojima se suočavaju određene grupe pojedinaca. Zapravo, primena egalitarnih mera u nejednakoj situaciji produžava nejednakosti.

Radnje preduzete kao deo procesa „pozitivne diskriminacije“ ili ispravljanja nejednakosti su u principu privremene. Preciznije, mi govorimo o afirmativnoj akciji ili „pozitivnoj akciji“, kako se ne bismo služili nezgodnim izrazom pozitivne diskriminacije. Krajnji cilj afirmativne akcije je uspostavljanje situacije u kojoj više nema razloga za njeno postojanje. Namera, dakle, nije da se diskriminiše ali „u drugom pravcu“, već da se ispravi neravnomerna situacija.

U Evropskoj uniji i međunarodnom pravu, ono što nazivamo „pozitivna diskriminacija“ ne može biti pravno utvrđeno kao diskriminacija:

⁴iz *Du gender mainstreaming au paritarisme : genèse d'un concept controversé*, Réjane Sénac-Slawinski, L'Harmattan | « Cahiers du Genre », 2008/1 n° 44 | stranice 27-47

● **Presuda Maršal (Marschall) (CJEU) od 11. novembra 1997. (predmet C-409/95)**⁵ nalaže da se „*favorizuju kandidatkinje u sektorima aktivnosti u kojima su žene malobrojnije od muškaraca („pozitivna diskriminacija“), sve dok prednost nije automatska i dok se muškim kandidatima garantuje procena bez apriornog isključenja njihove kandidature*”.

● **Presuda Suda (25. oktobar 1988), Komisija / Francuska, 312/86**⁶, precizira da član 2 § 4 Direktive Saveta 76/207 / EEC (9. februar 1976) o primeni principa jednakog tretmana između muškaraca i žena u pogledu pristupa zapošljavanju, stručnom osposobljavanju i napredovanju i uslovima rada ima poseban cilj da: „*dozvoli mere koje, iako naizgled diskriminatorne, u stvari imaju za cilj da eliminišu ili smanje stvarne slučajeve nejednakosti koji mogu da postoje u realnosti društvenog života*”.

● **Presuda Kalanke od 17. oktobra 1995.**⁷ takođe kaže da član 2(1) i (4) Direktive Saveta 76/207: „*na taj način dozvoljava nacionalne mere koje se odnose na pristup zapošljavanju, uključujući napredovanje, a koje daju posebnu prednost ženama radi poboljšaju njihove sposobnosti da se takmiče na tržištu rada i da nastave karijeru ravnopravno sa muškarcima*”.

● **Član 4. stav 1. CEDAV (1979)**⁸ takođe ukazuje da „*Usvajanje privremenih posebnih mera od strane država članica čiji je cilj što brže uspostavljanje jednakosti između muškaraca i žena, neće se smatrati diskriminacijom kako je ona definisana u ovoj Konvenciji, niti će na bilo koji način dovesti do održavanja nejednakih standarda; ove mere biće prekinute onda kada se ostvare ciljevi jednakih mogućnosti i tretmana*”.

● **Preporuka 84/635/EEC od 13. decembra 1984.**⁹ o promovisanju pozitivnih akcija za žene ide još dalje i kaže da su „*Postojeće zakonske odredbe o jednakom tretmanu, osmišljene da obezbede prava pojedincima, neadekvatne za eliminaciju svih postojećih nejednakosti, bez preduzimanja paralelne akcije od strane vlade, obe strane industrije i drugih zainteresovanih tela, a radi suprotstavljanja nepovoljnim efektima na žene u zapošljavanju koji proizilaze iz društvenih stavova, ponašanja i struktura*”.

Mere pozitivne akcije generalno mogu da imaju dva oblika. S obzirom na mali broj rediteljki, možda je pitanje balansiranja raspodele sredstava primarno.

⁵<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0409>

⁶https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:be18ec45-d47e-4557-9e33-cfb510c6a337.0001.06/DOC_1&format=PDF

⁷<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0450>

⁸<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx>

⁹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/ALL/?uri=CELEX%3A31984H0635>

Primeri:

- Odrediti kvote za filmove koje finansiraju filmski instituti, odnosno posvetiti deo ukupnog budžeta posebno za finansiranje projekata koje vode rediteljke.

Može da se radi i o podsticaju ili merama podrške u filmskim institutima ili filmskim školama.

Primeri:

- Odrediti bonuse (finansijske ili druge) ako u projektu učestvuje najmanje 50% žena.
- Uspostaviti mentorske programe radi podsticanja studentkinja na prijave u filmske škole.
- Postaviti programe sa radionicama pisanja i umetničkim pripravnicičke pozicije za žene.

3. SVEST/VIDLJIVOST/INFORMACIJE

Kao što je već pomenuto, potrebno je povećati prepoznatost rediteljki, s obzirom na njihovu podzastupljenost u ovoj profesiji. Prepoznatost ovde može da se razume na više načina – prepoznatost projekata koje sprovode same filmske autorke, ali i prepoznatost mogućnosti otvorenih za režiserke. Stoga se čini važnim i komplementarnim za mere pozitivne akcije usvajanje informativnih kampanja kako bi se promovisalo postojanje specifičnih politika koje vode instituti i kako bi se informisali njihovi potencijalni korisnici.

Bitno je i pitanje transparentnosti u pogledu politika koje se vode prema javnosti na koju se oni odnose. Neophodno je i podizanje svesti ciljane javnosti, ali i partnera, instituta i njihovih članova, jer politike koje promovišu instituti moraju biti predmet konsenzusa da bi se primenjivale i poštovale.

Primeri:

- Organizovanje posebnih događaja kako bi se istakao rad režiserki.
- Uspostavljanje elemenata komunikacije kako bi se olakšalo prenošenje informacija o politikama koje sprovode instituti: stvaranje stranice posvećene inkluziji i borbi protiv diskriminacije na sajtu Instituta.

4. BORBA PROTIV SVIH OBLIKA NASILJA

Kao što je ranije pomenuto, rodno zasnovano nasilje i seksualno nasilje može se desiti tokom i kroz kreativni proces. Važno je ne potceniti ni učestalost ovakvog nasilja niti njegov uticaj na pojedinačne žrtve, ali i na radno okruženje u kom se ono dešava. U borbi protiv ovih oblika diskriminacije može da sepreduzme nekoliko dodatnih radnji, kako u smislu podizanja svesti i prevencije, tako i u smislu postavljenih kazni.

Primeri:

- Organizovanje obuka.
- Postavljanje referenata za borbu protiv uznemiravanja, rodno zasnovanog i seksualnog nasilja na filmskim setovima/snimanjima.
- Dodeljivanje grantova projektu samo ako on uključuje sredstva zaštite protiv seksualnog uznemiravanja.

5. NAČINI

Ovde se ne radi o raspravi o korisnosti pozitivne akcije, dok god su u pitanju mere. Ove mere imaju za cilj da ostanu privremene i stoga nemaju nikakav drugi interes osim da eliminišu jaz koji postoji između mogućnosti rediteljki i reditelja. Međutim, važno je da razgovaramo o tome šta bi moglo da ugrozi njihovu efikasnost.

- Prva greška bi se sastojala u tome **da se politike pozitivne akcije sprovode na birokratski način** odstranjivanjem njihove političke dimenzije „*i svodenjem na niz potreba ili raskoraka koji proističu iz administrativnih odluka koje će se fokusirati na pitanje raspodele resursa*”.¹⁰ U stvari, ova greška proizilazi iz postojeće tenzije između želje da se ne deluje „agresivno“ sa institucionalne tačke gledišta i kolektivne odgovornosti javnih institucija da povrate određeni nivo jednakosti.
- Druga greška bi bila **zasnivanje pozitivnih akcionih mera stavljanjem iskustva žena u prvi plan, a ignorisanje njihovih razlika**. Zaista, postoji više faktora (društvena klasa, etnička pripadnost, invaliditet, religija, seksualna orijentacija, itd) koji će nekim ženama učiniti ovaj put mnogo složenijim. Antirasistički kolektiv Piment osuđuje upotrebu termina *različitost* upravo zbog efekata njegovog sadržaja: „zbog ove 'nedefinicije' različitosti, koja treba da bude široka i inkluzivna, dešava se da su oni na koje se ove politike odnose uglavnom belkinje.”¹¹

¹⁰ iz *Diversity mainstreaming : dépasser les approches technocratiques et d'addition des inégalités*, Judith Squires, L'Harmattan, Cahiers du Genre, 2008/1 n° 44, stranice 73-94

¹¹ iz Collectif Piment, *Le dérangeur – petit lexique en voie de décolonisation*, éditions hors D'atteinte, 2020, str. 66

- Treća greška bi bila **preduzimanje specifičnih izolovanih mera**. Jednako je važno kombinovati politike informisanja, obuke o stereotipima, politike za podsticanje žena da se pridruže pozicijama koje su daleko od onoga što im patrijarhalno društvo dozvoljava da zamisle (posebno u smislu odgovornosti), koliko je i da se uspostave obavezujuće pozitivne akcione politike (na primer kvote). Zaista, „pre nego što počnemo da se dotičemo raznolikosti, neophodno je da stvorimo okruženje spremno da je dočeka”.¹²
- Konačno, poslednja greška bi bila da se **mnogobrojniji dolazak rediteljki smatra „povoljnim“ ili „korisnim“ za kinematografsko stvaralaštvo**. U tom smislu, Kristin Delfi (Christine Delphy, sociolog) ukazuje da „žene moraju da se tretiraju kao jednake muškarcima od kojih ne traži da budu feministe; one treba da budu u mogućnosti da pristupe određenim pozicijama bez da se od njih zahteva da za te pozicije čine nešto više, što bi bio klasičan oblik diskriminacije: žene bi trebalo da 'zasluže' ono što drugi automatski imaju.”¹³

D – PREDANOST EVROPSKE KOMISIJE JEDNAKOSTI I RODNOJ RAZNOLIKOSTI U EMITOVANJU

Evropska komisija je izuzetno posvećena rodnoj ravnopravnosti u audio-vizuelnom sektoru¹⁴

Program **Evropske komisije MEDIA**¹⁵ – „Kreativna Evropa“ – ima za cilj da podstakne razvoj audio-vizuelnog sektora na nivou Evrope. Već više od 30 godina Evropska komisija finansijski podržava festivale, udruženja, firme i projekte u sektoru.

Komisija sprovodi niz akcija koje podstiču žene u sektoru, posebno od 2018. godine, kroz **prikupljanje statistike** o učešću žena u različitim delovima programa MEDIA.

Strategija programa MEDIA za period 2021-2027 takođe označava važnu prekretnicu – s jedne strane tu je tranzicija **sa politike usredsređene na „rod“** na politiku proširenu na „**različitost**“, sa inkluzivnijom i intersekcionalnijom perspektivom – koja obuhvata rod, invaliditet, rasu, jezik, religiju, godine, seksualnu orijentaciju itd – i, sa druge strane, želja **da se ova tema učini centralnom u evaluaciji svih zahteva za pomoć:**

- Od 2021. godine Komisija radi na promeni strukture celokupnog lanca vrednosti u sektoru. **Standard raznolikosti je uveden u sve aspekte podrške novog programa.**

¹²p.68

¹³ iz *Classer dominer, qui sont les autres?*, DELPHY Christine, La fabrique éditions 2008, p 63

¹⁴<https://digital-strategy.ec.europa.eu/fr/news/gender-balance-diversity-and-inclusiveness-media-and-audiovisual-sectors>

¹⁵ Mere usvojene da bi se podstakao napredak audiovizuelne industrije

Kandidati sada moraju da predstave svoje strategije za raznolikost i uključivanje, koje se zatim boduju tokom faze evaluacije od 1 do 5, što odlučuje pri njihovom biranju. Ovakav plan akcije dovešće do konkretnih i održivih promena za ceo sektor.

- Komisija je 2021. pokrenula kampanju **CharactHer**¹⁶ sa **Collectif 50/50**. Ova kampanja kroz video zapise prikazuje žene na slabo poznatim položajima u filmskim industrijama nekoliko evropskih zemalja. Glavna ideja je borba protiv stereotipa uz promociju onih slabije poznatih poslova u industriji, kao i ohrabrivanje mladih žena da pođu za karijerama u oblastima koje se tradicionalno smatraju „muškim“. Cilj kampanje je da podstakne medijske industrije da budu inkluzivne i reprezentativne, u skladu sa raznolikosti evropskih kultura.
- Konačno, Komisija je uspostavila tehnike za **merenje uticaja preduzetih akcija u cilju praćenja razvoja** sektora po pitanjima pariteta i različitosti.

¹⁶<https://character.eu/>

II – STRATEGIJE BORBE PROTIV RODNIH NEJEDNAKOSTI U KINEMATOGRAFIJI/KINEMATOGRAFIJAMA EVROPSKIH ZEMALJA

A – METODOLOŠKA TAČKA

1. METODOLOGIJA KVALITATIVNOG DELA – LABORATORIJA

Poslali smo listu pitanja ponudenu dole u **35 zemalja**: Albaniju, Austriju, Belgiju, Bugarsku, Hrvatsku, Kipar, Češku, Dansku, Estoniju, Finsku, Francusku, Nemačku, Grčku, Mađarsku, Island, Irsku, Italiju, Letoniju, Litvaniju, Luksemburg, Makedoniju, Maltu, Crnu Goru, Holandiju, Norvešku, Poljsku, Portugal, Rumuniju, Srbiju, Slovačku, Sloveniju, Španiju, Švedsku, Švajcarsku i Ujedinjeno Kraljevstvo. **Odgovorile su nam 32 zemlje**. Za ostale 3 (Litvaniju, Poljsku i Švedsku) koristili smo odgovore iz prethodnih godina, a dodatne informacije potražili na sajtovima institucija ovih zemalja.

Ove godine odlučili smo da ne kontaktiramo Rusiju, koja time nije deo ove studije.

2022. godine postavili smo sledeća pitanja institutima:

1. **Praćenje rezultata**– Da li ste primetili promene u efikasnosti mera koje je vaša institucija preduzela u poslednjih nekoliko godina?
2. **Sprovedene politike** – za svaku vrstu mera (Deklaracija o namerama; horizontalni pristup „gender mainstreaming-a“; pozitivne akcije; politike ohrabrenja; politike senzibilizacije, vidljivosti, informisanja; politike protiv svih oblika nasilja) postavili smo dva pitanja:
 - a. Da li je vaš filmski institut prošle godine sprovodio - ili planirao da sprovede - ovu vrstu mere?
 - b. Ako jeste, možete li da predstavite te mere i datum njihove implementacije?

2. METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG DELA – EAO

Procenti koji stoje na vrhu pasusa o svakoj zemlji prikazuju procenjen udeo dugometražnih filmova koje su režirale žene između 2017. i 2021. Ove brojke dostavljene su od strane našeg partnera EAO.

Evropski proseki u ovom periodu je 22,36%.

- Kvantitativna analiza zasniva se na podacima iz baze podataka Evropske audiovizuelne opservatorije LUMIERE; ova baza objedinjuje godišnje prijave za filmove koji će da budu prikazivani u bioskopima iz raznih izvora (uključujući podatke iz nacionalnih filmskih agencija i zavoda za statistiku).

- Uzorak studije uključuje evropske igrane filmove proizvedene i puštene u bioskope u Evropi između 2016. i 2020. godine. Skup podataka uključuje samo filmove čiju je najmanje jednu komercijalnu bioskopsku projekciju bilo moguće pratiti na jednom od evropskih tržišta obuhvaćenih u bazi podataka LUMIERE. Imajte na umu da se godišnji broj filmova proizvedenih u određenoj zemlji po LUMIERE-u može razlikovati od zvaničnih produkcijskih podataka, pošto ova baza podataka uključuje samo filmove koji su komercijalno objavljeni. Za vremenske serije, kao pokazatelj je uzeta godina produkcije umesto godine kada je film izašao.
- Analiza uključuje samo dugometražne filmove, izostavljajući kompilacije kratkih filmova i projekcije alternativnog sadržaja. U analizi su animirani filmovi razmatrani odvojeno od igranih filmova.
- Evropska audiovizuelna opservatorija identifikovala je i zabeležila pol svakog reditelja i scenariste.

B – SPISAK UVEDENIH POLITIKA PO DRŽAVI

ALBANIJA

Nemamo reprezentativne cifre o procentima filmova koje su režirale žene u Albaniji.

Primena evropskih politika

Albanski nacionalni centar kinematografije (ANCC) finansira oko 30 filmova godišnje. Ovako mala kinematografska industrija otežava objavljivanje relevantnih statističkih podataka. Njen predsednik precizirao je da se radi na sakupljanju podataka koji obuhvataju statistiku iz kinematografije i televizije ove države. Međutim, izvršenje ovog zadatka čini se komplikovanim budući da tako nešto u Albaniji nikada ranije nije preduzeto niti podržano.

Kao vladina institucija, ANCC se, uz **politike evropskih inicijativa**, pridržava **politike albanske vlade** o rodnoj ravnopravnosti. Zaista, Albanski centar primenjuje **pravilo EURIMAGES-a** prema kojem će projekat koji je radila žena, u slučaju da on ima isti broj bodova žirija kao i projekat koji vodi muškarac, automatski da dobije finansijsku potporu ANCC-a. ANCC takođe razvija sopstvenu politiku za podsticanje rediteljki, njihovog zapošljavanja i finansijske podrške njihovim projektima. Diskriminacija na osnovu pola i seksualne orijentacije je tako zabranjena u analizi prijava i odabiru projekata.

Unutrašnja osvešćenost, ali bez institucionalnih mera

Dobili smo informaciju da su „80% zaposlenih u ANCC-u žene i da je pitanje rodne ravnopravnosti za ovaj centar dužnost i stalni cilj koji se primenjuje u svim njihovim svakodnevnim aktivnostima”. Međutim, ANCC smatra da rodna ravnopravnost nije izazov za albansko filmsko stvaralaštvo jer su, prema njihovoj izjavi, timovi profesionalaca koji rade na snimanju gotovo istog sastava.

AUSTRIJA

% filmova koje su režirale žene: 35,4% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Održive mere uključujući značajne finansijske podsticaje

Austrijski filmski institut (AFI) se zalaže za međusektorsku politiku **gender mainstreaming-a**, odnosno Institut integriše rodnu perspektivu u sve svoje odluke, a posebno u finansijski proces kroz „**rodno budžetiranje**“. Ovo uključuje i uzimanje roda u obzir prilikom formiranja komiteta ili uspostavljanja sistema podrške za režiju ili produkciju. 2017. godine, novi odbor Instituta za donošenje odluka izjavio je da želi da postigne paritet u svim svojim upravama i jedinicama za finansiranje.

2018. godine, AFI je zatražio sastavljanje **studije** za period **od 2012. do 2016.** Odeljenju za sociologiju Univerziteta u Beču kako bi stekao uvid u filmski pejzaž radi poboljšanja položaja žena u industriji. Nakon zaključaka ovog izveštaja, austrijski institut je pokrenuo **Gender Incentive** (podsticaj diskriminisanima na osnovu roda), zadužbinu za nove projekte u vrednosti od **30.000 evra**, uslovljenu **bodovnim sistemom vezanim za prisustvo žena na ključnim pozicijama**. Od 2017. do 2021. godine su korist od ove mere imala **ukupno 92 projekta**, što označava podršku od ukupno 2,76 miliona evra. U istom periodu, **45 projekata vođenih od strane žena** dobilo je dodatnu podršku u različitim fazama produkcije, što predstavlja podršku u iznosu od 941.000 €. Ovu meru, u slučaju umetničkog i ekonomskog uspeha, prati i **bonus od 10%** koji su dobila dva filma u 2019. godini, pet filmova u 2020. i četiri u 2021. godini.

Da bi se sadržaj radova detaljnije sagledao, drugi **izveštaj o rodu** u austrijskoj kinematografiji objavljen je u jesen 2021.¹⁷ Ovaj izveštaj se bavi statistikom finansiranja, podacima industrije i kvantitativnim podacima o projekcijama. Dakle, sa **finansijske strane**, „što je više novca, manje je žena“. Cifre se popravljaju, ali veoma sporo: one i dalje predstavljaju samo 25% ukupnog budžeta za finansiranje. **Što se industrije tiče**, uticajnijim odeljenjima (produkcija, režija i scenario) i dalje rukovode pretežno muškarci. **Međutim, u 9 od 10 odeljenja na koje se odnosi Gender Incentive, studija pokazuje primetan napredak po pitanju pozicije žena:** ima duplo više producentkinja nego pre uvođenja dodatnog finansiranja, 7,2% više rediteljki i 6% više scenaristkinja. Takođe, rediteljke su aktivnije na početku svojih karijera: 35% prvih filmova režiraju žene, nakon toga brojka pada na 24%. **Kvalitativni deo studije** pokazuje da „filmovi u režiji žena daju potpuniju sliku društva“. Između 2012. i 2019. godine, filmovi koje su režirale žene imaju 57% ženskih glavnih uloga, u poređenju sa 44% u filmovima koje su režirali muškarci. Samo 50% filmova koje vode muškarci prođe Bekdel test, dok je sa filmovima koje vode žene to 84%. Konačno, filmovi koje su režirali žene pokazuju više raznolikosti na platnu, dok nijedan od filmova koje su režirali muškarci nije opisan kao „inkluzivan“.

Na kraju, AFI poručuje da podržava rodnu ravnopravnost u međunarodnim organizacijama kroz **radnu grupu EURIMAGES** kojom predsedava i čiji su članovi usvojili *Rodnu strategiju* za 2021-23.

Ciljane i dugoročne akcije

AFI svoje finansijske mere prati raznim akcijama koje imaju za cilj promovisanje položaja žena u filmskoj industriji. Ove inicijative se obnavljaju i usavršavaju svake godine, pokazujući na taj način proaktivnu prirodu AFI-jevog dugoročnog rada na uvođenju rodne ravnopravnosti. Ovo uključuje:

- Organizacijukonkursa za scenario „**If she can see it, she can be it**“, sa ženskim likovima koji se protive rodnim stereotipima. Kao prijave, AFI selektorska komisija dobija izveštaje koji analiziraju projekat kroz prizmu roda i rodne raznolikosti. Konkurs posebno privlači scenaristkinje: 2020. godine 75% prijavljenih bile su žene. Šesto izdanje ovog takmičenja održano je na leto 2022. godine, a 7. izdanje je planirano za 2023. ili 2024. godinu.

¹⁷<https://filminstitut.at/institut/gender/gender-report>

- Podrška **inicijativi ProPro** (Producerski program za žene), **jednonedeljnom mentorskom programu** za producentkinje sa ciljem jačanja položaja žena u filmskoj industriji. Održava se svake dve-tri godine, a četvrto izdanje planirano je za 2023. godinu.
- Rad na poboljšanju profila rediteljki putem **redovnog objavljivanja njihovih intervjua**¹⁸ koje finansira AFI i koji se nalaze **na njihovoj veb stranici**.

Tokom 2022. godine razvijaju se novi načini podsticaja:

- Poboljšanje uslova rada za osobe sa decom promovisanjem „podele poslova“, tj. podele zadataka između više ljudi kako bi se omogućilo individualno smanjenje radnog vremena. AFI takođe radi na uspostavljanju sistema brige o deci.
- Stvaranje mogućnosti umrežavanja za žene koje stupaju na svoj prvi zadatak kao klaster menadžerke – bez obzira o kom klasteru je reč. Radilo bi se o obliku mentorstva koje bi ženama na odgovornim pozicijama omogućilo da se izbore sa novim poslom.

Nove perspektive za borbu protiv nasilja

U julu 2022. **etički kodeks**¹⁹ je dodat ugovorima između AFI-ja i filmskih timova koji dobijaju finansijsku podršku Instituta. Ovaj kodeks definiše pravila koja se moraju poštovati, a u pogledu nediskriminacije i borbe protiv svih oblika nasilja. Planirana je i **obuka** na početku svakog projekta koji finansira Institut.

Implementacija novog akcionog plana zasnovanog na rodnoj statistici

AFI objavljuje **rodnu statistiku u svom godišnjem izveštaju o aktivnostima**. Najnovije publikacije pokazuju stagnaciju prijave koje podnose žene: 38% u izradi scenarija, 34% u razvoju projekata i 28% u podršci projektima. U 2020. godini, 44% žena je zapravo podržano u izradi scenarija (+8 poena u odnosu na 2019) i 40% u podršci projektima (+13 poena u odnosu na 2019).

Od 2021. godine, sa ciljem povećanja broja žena u kinematografiji, u **smernicama instituta** implementiran je **sistem kvota**, sa **postepenim prelaskom na paritetni budžet do 2024**. Ovaj sistem prati švedski model i stoga uzima u obzir tri ključna odeljenja – **scenario, režiju i produkciju**. Ovo su hibridne kvote koje su **obavezne, ali fleksibilne**: ako cilj nije postignut u roku od 6 meseci, nema sankcija: odeljenje ovo jednostavno mora da prijavi odboru, koji dalje odlučuje od slučaja do slučaja. Odluka o finansiranju zasniva se pre svega na proceni projekta u smislu njegovog kvalitativnog sadržaja (umetničkog i komercijalnog). U drugoj fazi selekcije, Komisija uzima u obzir stepen rodne ravnopravnosti u timovima čiji su projekti predloženi (rodno budžetiranje). Nakon što je projekat odabran, Komisija obezbeđuje što ravnomerniju raspodelu sredstva između žena i muškaraca u timu tokom relevantnog perioda posmatranja. Do 2024. treba da se postigne rodna ravnopravnost, sa odnosom polova od 50% svih izdvojenih sredstava, uz prihvatljivu marginu fluktuacije od 5%.

¹⁸ <https://filminstitut.at/film/interviews>

¹⁹ <https://filminstitut.at/code-of-ethics>

Prema našim informacijama, **ovaj akcioni plan već pokazuje rezultate**: od njegovog sprovođenja, prvi ciljevi instituta su ostvareni. U odeljenju za razvoj scenarija, 47% budžeta izdvojeno je za projekte koje vode žene; u odeljenju za razvoj projekata, projekti koje vode žene zauzeli su 40% budžeta; a u produkciji, 38% izdvojenog budžeta otišlo je ženama.

BELGIJA

% filmova koje su režirale žene: 27,6% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Mere za postizanje pariteta u finansiranju projekata u Valoniji...

2020. godine videli smo da je *Centar za film i audiovizuelne umetnosti Brisela-Valonije* (CCA) sebi postavio izazov da podstakne što više žena na prijavu projekata. U pitanju je sledeće:

- Od 2016. godine **CCA daje prednost – radi jednakog kvaliteta prijave – filmovima koje su radile žene**. Po prvi put 2020. godine, CCA uspeo je jednako da podrži prijave za scenarije (37% kandidatkinja) i za režiju (35% kandidatkinja): stope selekcije prijava bile su 21% za režisere i 39% za režiserke. **Centar takođe izveštava o jasnem porastu broja prijava žena u igranim filmovima** (+10 poena od 2019. za pisanje i režiju), što pokazuje efikasnost mera preduzetih u prošlosti;
- Od 2019. godine Centar obezbeđuje **paritet u okviru Komisije za selekciju filmova**;
- Od 2022. godini, **sve aktivnosti CCA i njihov uticaj** (neutralan, pozitivan ili negativan) **analiziraju se iz rodne perspektive**. Ove podatke prikuplja posebna jedinica. Međutim, upravo ta jedinica jedina ima pristup ovim podacima, te mi nismo mogli da im pristupimo.

Podsticanje, a ne nametanje pariteta

CCA je partner u inicijativi za podsticanje ravnoteže rodova među belgijskim scenaristima: 2020. godine, tokom BRIFF-a (Briselski međunarodni filmski festival), **inicijativa PiTCH** povezala je scenariste sa potencijalnim partnerima za njihov projekat dugometražnog igranog filma (producenti, operateri, distributeri, itd) tokom **pitchingsesije**. Tokom ovog događaja posebna pažnja posvećena je **poštovanju pariteta i različitosti kandidata** bez nametanja kvota. CCA je učestvovao i u drugom (2021) i u trećem izdanju (2022). Ove godine pobednici su bili ravnopravno podeljeni: nagrade su dobila dva autora i dve autorke.

Kvantifikovati i kvalifikovati diskriminaciju radi podizanja svesti

CCA nastoji da podigne svest javnosti, kao i svest profesionalaca u sektoru kroz akcije različitih formi:

- **Objavlivanje univerzitetskih studija**²⁰: prvo 2020, a zatim i 2022. godine, Centar je finansirao dve univerzitetske studije koje analiziraju filmove odabrane za nagradu *Magritte du cinema*

²⁰Studije CCA-a o raznolikosti u industriji možete pronaći ovde: <https://audiovisuel.cfwb.be/ressources/publications/etudes/>

od 2018. do 2020. godine. Sa Sarom Sepulčr (Sarah Sepulchre) na čelu, utvrđeno je nekoliko stvari: **paritet je postignut među likovima** predstavljenim na filmu, ali je **daleko od toga da se on postigne u okviru kreativnih timova** (dve trećine analiziranih filmova napisali su i režirali samo muškarci). Takođe, **likovi ne oslikavaju diverzitet**: samo sporedni likovi imaju višeslojni profil, dok su glavni likovi uglavnom belci, fizički sposobni i heteroseksualni.

- **Organizacija konferencija o rodnim pitanjima**: 2022. godine organizovane su dve konferencije na temu roda; sve su dostupne na **sajtu**²¹CCA-a.
- **Organizacija dana u 2021. godini posvećenom podizanju svesti o rodnim stereotipima i raznolikosti kroz pisanje**, režiju i čitanje scenarija. Tokom ovog dana biće održane radionice i plenumi za pisce i reditelje koji su dobili sredstva od Centra. Dobili smo informaciju da nekoliko njih ima članstvo u Komisiji za film i da će ovde stečeno znanje moći da iskoriste prilikom pregleda scenarija dostavljenih Komisiji.
- Pokretanje **kurseva obuke filmskim ekipama na terenu za borbu protiv seksističkog i seksualnog nasilja** u jesen 2022.

Konačno, prema našim informacijama, postizanje namenskih **budžeta i sredstava u ove svrhe** predstavilo je izazov za politike rodne ravnopravnosti u 2021. godini. Zbog zdravstvene i ekonomske krize u poslednjih nekoliko meseci, ovaj novoustanovljeni budžet u 2022. godini nije mogao da bude osposobljen.

Sve inkluzivnije i ambicioznije mere

Belgijski centar želi da se pozabavi rodnim pitanjem tako što će da ga proširi i na diverzitet kroz implementaciju svog **Plana diverziteta**²²(Diversity Plan), **usvojenog 2021**. Ovaj plan predviđa:

- Uvođenje (od drugog kvartala 2022. godine) **tabele raznolikosti** u prijavama za podršku u razvoju i produkciji koja ima za cilj da pozove „vođe projekata da razmisle o raznolikosti i inkluziji ispred i iza kamere, kao i o sredstvima neophodnim da se dođe do publike koja će bolje da predstavlja društvo“;
- Organizaciju **obuka za dobitnike podrške**: svi dobitnici moći će da dobiju individualnu sesiju za podizanje svesti na temu predstavljanja. Ova sesija, koja nije obavezna, ima za cilj da podigne svest među onima koji će predstavljati kinematografiju sutrašnjice.

Konačno, u okviru ovog okvira promovisanja različitosti CCA je deo projekta **New Dawn** zajedno sa osam drugih evropskih fondova.

²¹ <https://audiovisuel.cfwb.be/actualite/news/replay-conference-representation-de-la-decolonisation-et-du-racisme-a-lecran/>

²² <https://audiovisuel.cfwb.be/diversite/>

New Dawn²³

Pokrenut u maju 2022. na Filmskom festivalu u Kanu, 9 evropskih fondova organizovali su zajedničku inicijativu pod nazivom **New Dawn**, za promovisanje **inkluzivnijeg filmskog pejzaža** kako bi se omogućila veća raznolikost perspektiva i priča koje se mogu ispričati.

Ovaj **paneuropski fond** će da podrži i dugometražne igrane i dokumentarne projekte koji su već dobili sredstva. U svojoj prvoj godini postojanja **budžet fonda iznosi 900.000€**. Finansijska podrška za odabrane dokumentarne filmove je **100.000€**, a za projekte igranog filma odabrane od strane fonda iznos je **200.000€**. Tokom godine, timovi odabranih projekata imaju koristi i od događaja koje organizuje fond, a **koji imaju za cilj promovisanje međunarodnog umrežavanja**.

Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: **Belgija** (Centre du Cinema et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Vallonia i Vlaams Audiovisueel Fonds), **Finska** (Finnish Film Foundation), **Irska** (Screen Ireland), **Luksemburg** (Film Fund Luxembourg), **Norveška** (Norwegian Film Institute), **Holandija** (Netherlands Film Fund), **Portugal** (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i **Švedska** (Swedish Film Institute).

Na flamanskoj strani, Vlaams Audiovisueel Fonds razvija sveobuhvatni,ambiciozni akcioni plan za inkluziju

U 2020, Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) najavio je **prvu fazu svog akcionog plana po pitanju roda i inkluzije**. Od tada, čitavo jedno poglavlje njegovog godišnjeg izveštaja posvećeno je rodnim pitanjima²⁴. Može se primetiti da je u 2020. godini stopa selekcije projekata vođenih od strane žena bila jednaka stopi prijave sa igranim filmovima (26%) i animiranim filmovima (24%), ali viša u dokumentarnim filmovima (39% prijavljenih za 47% podržanih projekata).

Prema VAF-u, **izborne komisije i žiriji rodno su izbalansirani** i posebna pažnja poklanja se kulturnoj i etničkoj raznolikosti njihovih članova. Pažnja se posvećuje i **izboru instruktora i vođa radionica** u oblasti razvoja talenata, ali i izboru panela i govornika na VAF masterklasovima i konferencijama.

Početkom jula 2022. godine, VAF je pokrenuo **sveobuhvatni akcioni plan za inkluziju** i saopštio svoje ciljeve i aktivnosti koji su u razvoju. Neke od dole navedenih mera biće pokrenute od kraja 2022. ili početkom 2023. godine.

Nastavak prikupljanja što većeg brojardno relevantnih podataka

Flamanski fond od 2015. godine **prikuplja podatke** o polu i starosti svih osoba uključenih u prijavu za grantove. Fond ove podatke posvećeno prosleđuje **spoljnim istraživačkim institutima** kako bi

²³Sve informacije možete da pronađete na sajtu projekta: <https://newdawn.film/>

²⁴https://www.vaf.be/sites/vaf/files/jaarverslagen/jv_2020_onl_2.pdf

podržao studije o flamanskoj kinematografiji. Konačno, 2023. godine VAF bi želeo da započne (možda i u saradnji sa nekim od univerziteta) **istraživački projekat o ljudima na pozicijama moći u audio-vizuelnom sektoru**, sa ciljem proučavanja tipičnih profila producenata, programera, distributera, menadžera nabavke, itd.

Podizanje svesti o ovim pitanjima

Kako bi podigao svest o ovim pitanjima, flamanski fond sprovodi mere usmerene na filmske profesionalce i one usmerene na širu javnost:

- Aktivno učešće u **podizanju svesti svih aktera sa kojima saraduje**: tokom stručnih skupova, fond podstiče izlagače, festivale i filmske organizacije da aktivno potražuju raznolikost prisutnu i u publici i unutrašnjem funkcionisanju;
- Zajednička organizacija (krajem 2021) **događaja posvećenog podizanju svesti protiv svih oblika nasilja**. U ovaj događaj uključena je i obukau snimanju intimnih scena;
- Sredinom 2022. godine ažuriran je VAF-ov veb sajt, te sada uključuje **stranicu posvećenu inkluziji**²⁵, kao i vezu do Vladine komore za rodna pitanja preko kojemože da se prijavi zlostavljanje. Ova stranica će postepeno da se dopunjava savetima, informacijama, studijama itd. Fond će da uspostavi komunikacioni plan radi redovnog ažuriranja sadržaja sajta;
- U 2023. godini, fond će učestvovati u kampanji koju sprovodi MediarTE, a sa ciljem isticanja ženskih uzora. Ova kampanja će predstaviti **portrete žena u filmskoj industriji** koristeći različite medije (tekst, slika, video, audio) kako bi se istakli profili filmskih stvaralaca, u nadi da se stvori poziv među mladima.

Razvoj politike podsticaja za žene u filmu

Fond je 2020. godine pokrenuo program podsticaja za žene u filmu. Nakon veoma pozitivnih povratnih informacija o ovoj meri, VAF namerava da određene akcije poveća od 2023. godine:

- 2020. godine VAF pokreće **program privremenih grantova „slatefunding“**. Ovo je bila jednokratna podrška nizu projekata tokom ograničenog vremenskog perioda. Na svakoj listi od po tri projekta morao je da se nađe najmanje jedan projekat koji uključuje scenaristkinju i/ili rediteljku; liste od četiri ili pet projekata morale su da sadrže najmanje dva takva projekta. U diskusiji fonda, snažno je podsticano učešće ljudi iz različitih kulturnih sredina. Prema rečima našeg sagovornika, još je rano za merenje uticaja programa, ali prema povratnim informacijama producenata, **njegova podsticajna moć je primetna**: mnogi producenti započeli su saradnju sa rediteljicama upravo zahvaljujući ovoj meri.
- U oktobru 2022. VAF je uveo **Podsticaj za inkluziju** (Inclusion Incentive). Kroz ovaj grant, VAF podstiče producente da više rade sa ženskim talentima. Producent koji završetka projekta, na osnovu objektivnih kriterijuma, može da pokaže da su ženama date jednake prilike, imaće pravo na automatsku podršku iz ovog granta za svoj sledeći projekat²⁶.

²⁵ <https://www.vaf.be/voor-de-sector/inclusie>

²⁶ <https://www.vaf.be/voor-de-sector/inclusie/impulspremie-voor-gender>

- 2023. godine VAF će **kreirati program obuke i osnaživanja žena u kinematografiji**. Program će se sastojati od niza modula oko tema kao što su inkluzivno liderstvo, preduzetništvo, komunikacijske veštine i umrežavanje. Cilj će biti podrška karijerama žena u sektoru omogućavanjem da se pristupi konkretnim alatima.

Podsticajne politike se proširuju kako bi se omogućila veća inkluzija

VAF ima za cilj da proširi ove podsticaje na **sve osobe koje su izložene diskriminaciji**; fond već sprovodi niz mera u ovom pravcu:

- Učešće u uvođenju konkursa **za projekte igranih mini serija (2022)**, gde je inkluzivni pristup važan kriterijum ocenjivanja pri izboru projekata;
- Od početka 2022. godine, kandidati za grantove za film, medije ili video igre sada svojoj prijavi moraju da dodaju odeljak posvećen **inkluziji** koji će u velikoj meri da se uzima u obzir pri izboru projekata. Kreatori odabranih projekata zatim, tokom sprovođenja predloženog procesa inkluzije, **dobijaju smernice od stručnjaka**;
- Od maja 2022. VAF je deo **transnacionalnog fonda New Dawn**, koji se eksplicitno fokusira na inkluziju²⁷;
- Konačno, VAF želi da promoviše uključivanje ljudi različitih profila u filmski sektor. Fond radi na uspostavljanju **baze podataka** koja bi predstavljala oblik **inkluzivnog imenika** gde bi audio-vizuelni profesionalci mogli dobrovoljno da popune svoje profile i iznesu svoja interesovanja.

BUGARSKA

% filmova koje su režirale žene: 18,1% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Bez mera i statistike

I ove godine, a u skladu sa zakonom o bugarskoj kinematografiji, Bugarski nacionalni centar kinematografije (CNC) saopštio nam je da **nije prikupljao podatke koji se odnose na pol**; nismo dobili ni obaveštenje o preduzimanju mera za promovisanje jednakih mogućnosti.

Ove godine, naš kontakt u bugarskom CNC-u obavestio nas je o internet sajtu²⁸ koji je koordinirao Grad Sofija u partnerstvu sa Institutom za kulturu i bugarskim Ministarstvom spoljnih poslova. **Ovaj sajt prikazuje položaj žena u bugarskoj kinematografiji** i predstavlja oko 30 rediteljki. Neki statistički podaci ipak su dati: saznajemo da su između 2005. i 2017. rediteljke zauzele 17,90% prijava za grantove bugarskom CNC-u. Iz istog perioda, iza 16,5% filmova sufinansiranih od strane Centra

²⁷Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

²⁸<https://jeni-bg-kino.com/en/>

stoje žene. U 2016. i 2017. godini, iznos sredstava dodeljenih projektima u režiji muškaraca bio je proporcionalno veći od sredstava dodeljenih projektima koje su režirale žene. Međutim, ova veb stranica nije povezana sa bugarskim CNC-om niti sadrži link koji upućuje na njegovu stranicu.

HRVATSKA

% filmova koje su režirale žene: 22,7% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Hrvatska postavlja temelje za buduće delovanje

Iz Hrvatskog audiovizuelnog centra (HAVC) rekli su nam da planiraju da uvrste rodnu ravnopravnost u Nacionalni program koji definiše prioritete Centra za naredne četiri godine. Radi se o političkom dokumentu visokog nivoa sa godišnjim izveštajima o napretku i dobrim prognozama za rodnu ravnopravnost u audio-vizuelnom sektoru u Hrvatskoj. Program je u završnoj fazi usvajanja i trebalo bi da bude uspostavljen do 2023. Centar nam saopštava i da je aktivno uključen u diskusije na evropskom nivou, što bi trebalo da služi i kao inspiracija za definisanje sopstvenih budućih pravaca delovanja.

Pored toga, HAVC je uspostavio neformalnu **radnu grupu** za rešavanje pitanja u vezi sa rodno zasnovanim zlostavljanjem. Očekuje se da će ova grupa, sastavljena uglavnom od žena aktivnih u hrvatskom filmskom sektoru, uskoro da proširi svoje članstvo kako bi odražavala bolju ravnotežu polova. Davanje konkretnih preporuka, stvaranje anonimnog kontakta za prijavu nasilnog ponašanja, pružanje saveta i organizacija radionica za sva profesionalna tela su neke od aktivnosti koje se od grupe očekuju. Godinu dana nakon formiranja – preporuke i dalje nisu postavljene, ali su razvijena partnerstva sa relevantnim nevladinim organizacijama i Akademijom dramskih umetnosti.

Hrvatski centar je naručio i **studiju o rodnoj ravnoteži** koja će pružiti osnovu za sve buduće akcije ili statistike.

HAVC takođe obraća pažnju i na **rodnu ravnotežu u izboru članova odbora i umetničkih savetnika**: centar predviđa bolju dinamiku u donošenju odluka i veću raznolikost pogleda nakon postizanja pariteta. Od ukupno četrnaest savetnika, šest su žene. Naš kontakt nas obaveštava da je glavna poteškoća u angažovanju ženskih umetničkih savetnika zakonska zabrana da se aplicira za finansijsku podršku za film dok je osoba na funkciji, zbog potencijalnog sukoba interesa. Kako mnogi ljudi koji rade na filmu imaju konkretan filmski projekat i žele da se prijave za grant, teško je pronaći profesionalce koji bi prihvatili ovaj zadatak savetnika. Ovaj problem, međutim, pogađa sve zaposlene – budući da je hrvatski filmski sektor statistički većinski sačinjen od muškaraca, Centru je mnogo teže dapronadeumetničke savetnice. **Upravljački tim centra je ravnopravan**: 2022. godine žena je primljena na mesto zamenika generalnog direktora HAVC-a.

Implementacija prve politike podrške

Ove godine Centar je uspeo da realizuje prve podsticajne mere na temu roda. Troškovi obezbeđivanja objekata za brigu o deci za timove su sada uključeni u zahteve za finansijsku podršku za projekat.

Pored toga, HAVC je takođe finansirao Ponta Lopud filmski festival, fokusiran na žene koje rade na filmu, a posebno na "snimateljke" iz Hrvatske i jugoistočne Evrope; za njih su organizovane teorijske i praktične radionice sa jednim od najpoznatijih svetskih kinematografa.

KIPAR

% filmova koje su režirale žene: 25% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Prvi koraci ka sprovođenju mera?

Zamenik ministra kulture Kipra odgovorio je na naše molbe prvi put od početka ove studije. Naš kontakt obavestio nas je da Ministarstvo **aktivno radi na različitim načinima promovisanja rodne ravnopravnosti** u kiparskoj kinematografiji kako bi uhvatili ritam glavnih evropskih kampanja finansiranja koje već nekoliko godina sprovode relevantne mere. Posebna pažnja posvećena je **komisiji za izbor** koja se nalazi pri Ministarstvu: ova komisija je sastavljena od pet žena i četiri muškarca; u pitanju je jedina javna komisija koja je ovlašćena da bira filmske projekte koji će dobiti finansijsku podršku.

Kiparski festivali su svesni pariteta i rodne ravnoteže

Iako nisu preduzete mere niti deklarisanе namere od strane Ministarstva, naš kontakt nas obaveštava da većina festivala koje finansira država ulaže **permanentne napore da obezbedi određeni stepen pariteta i inkluzije** u svojim internim timovima, ali i u timovima izabranih filmovima.

- Festival Filmski dani Kipra: više od 50% zaposlenih su žene, prisutne i na strateškim pozicijama. Svake godine polovinu takmičarskih filmova režiraju žene ili su u pitanju filmovi ispunjeni rodnom tematikom. U dečijoj kinematografiji svake godine se poštuje paritet između muških i ženskih reditelja. **Dot.on.the.Map** je događaj na kom se biraju projekti za koprodukcijski forum, na kom se vodi računa o paritetu (u produkcijskom i rediteljskom timu, ali i prilikom odabira tema).
- Međunarodni festival dokumentarnog filma u Limasolu: 50% filmova režiraju žene, transrodne osobe, osobe sa invaliditetom; rodna pitanja prožeta su i kroz same filmove.

Praćenje rodne statistike; ohrabrujući rezultati

Ministarstvo je sprovelo **anketu o finansiranim igranim i dokumentarnim filmovima** za prikupljanje podataka o diverzitetu, rodnoj ravnopravnosti i inkluziji u kiparskoj produkciji. Ovi podaci pomažu zameniku Ministarstva kulture Kipra da stekne temeljno razumevanje rodno zasnovane distribucije položaja moći, kao i specifičnih potreba kiparske filmske industrije kako bi se omogućio veći stepen inkluzije. Statistički podaci se objavljuju u godišnjem izveštaju o radu Centra. Prema našem

kontaktu, za godinu 2021-2022 brojke su veoma ohrabrujuće: **procenat režiserki, producentkinja i scenaristkinja je oko 50%**.

ČEŠKA

% filmova koje su režirale žene: 22,7% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Implementacija statističkih alata

Češki filmski centar (CFC) od 2020. godine proizvodi **statistiku** i o filmovima koje fond finansira, a i o onima koje ne finansira, kako bi izračunao stopu uspešnosti projekata spram pola autora. Ova statistika pokazuje da je više filmova režiranih od strane muškaraca koji su podržani od strane fonda. Pored toga, u svom dokumentu „Činjenice i brojke 2021²⁹“ (*Facts and Figures 2021*), Centar je podelio podatke zasnovane na rodu – u filmovima podržanim 2021. godine postignut je paritet na ključnim pozicijama (scenario i režija) u dokumentarnom i animiranom filmu, međutim, timovi dugometražnih igranih filmova i dalje su pretežno muški (75% reditelja i 77% scenarista isključujući mešovite timove).

Prepreke za uvođenje inkluzivnih politika

Iako je Odbor CFF, čiji članovi odlučuju o dodeli bespovratnih sredstava, prvi put 2019. godine izrazio **podršku principu jednakih mogućnosti** za podnosiocima prijave koji su podložni diskriminaciji (pol, rasne manjine...), **Češka Republika nije usvojila specifične politike** prema ženama u kinematografiji.

Prema našem kontaktu u CFC-u, ovo je opravdano iz nekoliko razloga:

- Češko zakonodavstvo ne dozvoljava davanje prednosti kandidatima na osnovu kriterijuma identiteta (npr. bonusi ženama u sektoru). Stoga, CFC ne može da implementira takvu politiku;
- Štaviše, CFC deluje u jednoj maloj filmskoj industriji, njegovi resursi su ograničeni. Stvaranje posebnog poziva za podršku rediteljicama smanjilo bi sredstva za druge oblasti podrške, koje su prema našim kontaktima već nedovoljno finansirane;
- Na kraju, pominje se i sociokulturna barijera Češke, uz opšte odbacivanje svih vrsta kvota kao nepravednih.

²⁹ https://www.filmcenter.cz/files/editor/files/F%26F2021_final.pdf

DANSKA

% filmova koje su režirale žene: 29,3% (prosek iz perioda od 2017. do 2019)

Danski filmski institut (DFI) ima za cilj postizanje rodnog pariteta bez upotrebe kvota i uz podršku što većeg broja partnera iz filmske industrije.

Rodna ravnopravnost kao plan akcije

Od decembra 2016. DFI je sproveo akcioni plan čiji je cilj bio da prijave za grantove budu podeljene na 50% prijava od strane muškaraca i 50% prijava od strane žena. U tom cilju, institut je odlučio da postavi:

- **Politike gender mainstreaming-a**, što znači integraciju rodni perspektiva u sve odluke koje donosi institut, kao i davanje prioriteta u finansiranju projekata koji se bave rodnim stereotipima;
- Redovni **forum za dijalog** koji grupiše najveće profesionalke danske organizacije, tokom kog će da se raspravlja o novim inicijativama (npr. kvalitativne analize, mentorski programi, grafikoni...);
- Redovno **statističko praćenje** proizvodnje i objavljivanja rodno relevantnih podataka.

Podizanje svesti na svakom nivou

DFI takođe sprovodi **politiku podizanja svesti za svoje zaposlene i članove odbora** uključene u raspodelu podrške i finansiranja kroz obuku i radionice. U okviru ove politike podizanja svesti, Institut je **2018. godine** objavio **izveštaj za scenariste**, uz savete kako da se bore protiv rodni stereotipa u scenarijima.

Od 2020. godine, u cilju podizanja svesti i podsticanja filmskih profesionalaca, DFI je kreirao novi dokument koji popunjavaju svi producenti koji se prijavljuju za podršku. Producenti sada moraju da prilože:

- **Polsvih zaposlenih** u tehničkom, kreativnom i glumačkom timu;
- **Iznose plata** u timovima i izveštaj o procentu razlika među platama;
- **Količina dijaloga** koju svaki član glumačke ekipe ima, u kontekstupola.

DFI je 2022. godine učestvovao na događaju za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja u audio-vizuelnom sektoru³⁰. Ova manifestacija pod nazivom „Linija u pesku“ (*A Line In the Sand*) okupila je 13 organizacija iz oblasti filma, televizije i scenske umetnosti. Zajedničkim snagama izrađena je lista smernica za profesionalce u sektoru, uključujući i preporuke, savete za žrtve. Učesnici su takođe podsticali profesionalce iz industrije da odštampaju ove preporuke i rašire ih po filmskim setovima, bekstejdževima, šminkernicama, itd.

Rodna statistika u detaljima

³⁰<https://www.danskteater.org/strategi-initiativer/contentitem-30>

DFI ima za cilj postizanje pariteta u prijavama za finansiranje. U stvari, DFI pomno prati **rodnu statistiku** kroz objavljivanje godišnje studije o rodu u danskojkinematografiji³¹ i ažuriranje rodne sekcije u dokumentu „Činjenice i brojeke“³² koji predstavlja godišnji pregled Centra. Ovogodišnji nalazi su sledeći:

- 2021. godine, **58% glavnih uloga u igranim filmovima** imale su žene, što je najveća stopa koju je Centar ikada zabeležio (43% u 2020);
- Centar je primio više **prijava rediteljki** nego ikada ranije;
- Povećanje broja rediteljki u DFI-evim komisijama za dodele nagrada:
 - Šema tržišta fokusira se na alternativnu (nezavisnu) kinematografiju. Po prvi put u 2021. godini, **50% projekata podržanih u okviru ove šeme režirale sužene** (u poređenju sa 46% u 2020), a 59% projekata producirale su žene (u poređenju sa 50% u 2020),
 - Tržišna šema fokusira se na popularne filmove koji su privlačni širokoj publici. Projekti rediteljki predstavljali su samo 14% projekata odabranih u 2020. godini. U 2021. zabeležen je porast: **30% podržanih projekata režiserki**;
 - Jedini nedostatak ove godine je to što je u programu New Danish Screen, koji obezbeđuje sredstva za razvoj i proizvodnju eksperimentalnih igranih filmova, došlo do naglog pada broja prijavljenih žena u svim sekcijama: 2021. godine bilo je podržano 33% rediteljki (u poređenju sa 63% u 2020), a u odelu za scenarij, podržano je 0% projekata scenaristkinja (u poređenju sa 56% u 2020), budući da nije bilo prijava od strane žena.

Buduće linije delovanja

Danski Institut izveštava da stalno razvija nove inicijative za unapređenje rodne ravnopravnosti i aktivno učestvuje u borbi protiv seksualnog uznemiravanja u kulturi i filmskoj industriji. Cilj DFI-a je da bude pravi predstavnik danskog društva u kontekstu **rodne ravnopravnosti i diverziteta**. Njegov glavni izazov u narednim godinama je povećanje broja žena prijavljenih za finansiranje.

ESTONIJA

% filmova koje su režirale žene: 22,8% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Ni politika ni statistika

Estonski filmski Institut (EFI) **nema posebne mere** za rodnu ravnopravnost i **ne objavljuje nikakve raščlanjene rodno relevantne podatke**, iako statistika interno postoji. Jedina informacija koju imamo, zahvaljujući dokumentu *Brojke i činjenice* iz 2022³³, jeste da su od 27 igranih filmova objavljenih između 2020. i 2021. godine, samo tri režirale žene.

³¹<https://www.dfi.dk/omdfi/publikationer/koen-i-dansk-film-2012-2021>

³²https://www.dfi.dk/files/docs/2022-07/Facts%20and%20Figures%202022_DanishFilmInstitute.pdf

³³<https://www.nkc.gov.lv/lv/media/14461/download>

Međutim, EFI nam kaže da **pažljivo prati paritet komisija** koje dodeljuju institucionalna sredstva i da ima više zaposlenih žena nego muškaraca. Naš kontakt nam je rekao i da EFI, Baltičku filmsku i medijsku školu i Tallinn Black Nights festival – tri stuba estonskog audio-vizuelnog sektora – vode žene.

Konačno, ove godine EFI poručuje da su **filmske ekipe preduzele različite akcije za borbu protiv uznemiravanja**, uz mogućnost da se brzo i bezbedno podnese žalba zbog uznemiravanja. Međutim, ovu meru su pokrenule filmske ekipe; institut nema kontrolu nad njima i do danas nije dobio povratnu informaciju o mogućim slučajevima uznemiravanja na filmskim setovima.

FINSKA

% filmova koje su režirale žene: 31,2% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Efikasne politike...

Prethodnih godina smo videli da je Finska filmska Fondacija (FFF) **izuzetno posvećena** rodnoj ravnopravnosti; uspostavila je dva programa koji se sastoje iz **obuka, vodiča, statistike** i bolje **komunikacije** oko pitanja inkluzije.

Posebno je zapažena **studija iz juna 2020. o zapošljavanju i diskriminaciji u filmskoj industriji** koja pokazuje da se mnoge žene i dalje suočavaju sa rodnom diskriminacijom na radnom mestu, a da im je posebno teško da dobiju posao u tehničkim odeljenjima.

Na osnovu rezultata studije, osnovana je **radna grupa** sa sindikatima i organizacijama iz finske filmske industrije, kako bi se izradio akcioni plan za rešavanje jaza u platama, ukorenjenom na rodnim osnovama. Zbog posledica zdravstvene krize, ova grupa još nije uspela da se sastane kako bi započela predviđen posao, ali se očekuje da će sastajanje da otpočne krajem 2022. godine.

Konačno, u nastojanju da podigne svest i suzbije seksističko i seksualno nasilje, FFF je u leto 2021. objavio smernice za snimanje intimnih scena, podstičući zapošljavanje **koordinatora za intimnost**³⁴.

...na godišnjem nivou prati precizna statistika

U svojim godišnjim brojkama³⁵, FFF **posvećuje odeljak rodnoj ravnopravnosti pri finansiranju projekata**. Pokazuje se da je 2021. godine 44% igranih filmova koje finansira FFF bilo režirano od strane žena³⁶. Ovo je napredak koji se razvio tokom godina: 2011. godine, samo 24% podrške u

³⁴<https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2021/09/Laheisyyskoreografin-kanssa-tyoskentely-ENGL.pdf>

³⁵<https://www.ses.fi/en/yearly-statistics/>

³⁶https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2022/06/SES_Elokuvavuosi_FactsFigures_2021.pdf

produkciji dodeljeno je filmovima sa ženama na čelu. Naš kontakt ističe da je **u odeljenjima gde je udeo prijava ženskih i muških projekata blizu 50% postignut paritet u grantovima** koje dodeljuje Institut. Veoma jasan primer je odeljenje za prijave za pisanje scenarija: 2010. godine 30% prijave predale su žene (projekti žena predstavljali su i 30% podržanih projekata). U 2021. prijavilo se 41,8% žena, predstavljajući 50,6% projekata finansiranih iz FFF-a.

Sve inkluzivnije mere

FFF je zadovoljan svojom dosadašnjom politikom, koja pokazuje veoma dobre rezultate, i namerava da nastavi sa svojim aktivnostima. Naš kontakt nam prenosi i da će se svaka nova politika najverovatnije fokusirati na **inkluziju i diverzitet** u većem obimu. Zaista, FFF prelazi sa pariteta na inkluzivniju strategiju koja se bavi potrebama svih nedovoljno zastupljenih grupa u filmskoj industriji. Ovo uključuje **prikupljanje detaljnih podataka** o zastupljenosti iza i ispred kamere, **rad sa organizacijama i programima** koji podržavaju imigrante i osobe sa invaliditetom u industriji, i **objavljivanje serije članaka o diverzitetu**³⁷.

Imajući to u vidu, FFF takođe učestvuje u projektu **New Dawn** pokrenutom u maju 2022. **New Dawn** je međunarodni fond za filmsku produkciju koji okuplja devet evropskih filmskih fondova³⁸ koji žele da promovišu inkluzivniji filmski pejzaž i na taj način omoguće pravu raznolikost pripovedanja.

FRANCUSKA

% filmova koje su režirale žene: 24,9% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Nacionalni centar za film i animaciju (CNC) najavio je veću posvećenost paritetu u 2019. godini, tokom drugog izdanja *Assises pour la parité, l'égalité et la diversité* (*Zasedanja za paritet, jednakost i različitost*), **izvršenog u saradnji sa Collectif 50/50**³⁹. Od tada, Centar je sproveo niz mera i politika usmerenih ka naglašavanju položaja žena u filmskoj industriji, preduzimajući proaktivne akcije u rasponu od uvođenja paritetnog bonusa do podrške i ispunjavanja obaveza u borbi za prevenciju i suzbijanje seksizma i seksualnog nasilja.

U svetlu ovih snažnih posvećenosti paritetu i rodnoj ravnopravnosti, CNC je dobio odlikovanje *Diversity and Equality* (*Različitost i jednakost*) od strane AFNOR sertifikata⁴⁰ 2021. godine. Ovo odlikovanje je znak efektivne i dobrovoljne posvećenosti Centra da promoviše diverzitet i profesionalnu jednakost sprečavanjem diskriminacije.

³⁷ <https://www.ses.fi/en/category/diversity-in-the-film-industry/>

³⁸ Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

³⁹ https://www.cnc.fr/professionnels/actualites/le-cnc-renforce-son-engagement-pour-la-parite-legalite-et-la-diversite-dans-le-cinema-et-l-audiovisuel-francais_1083680

⁴⁰ AFNOR Certification je firma koja nagrađuje rad u volonterskoj i regulativnoj sferi. ([izvor](#))

Interna posvećenost paritetu i uslovljavanju festivalskih grantova

CNC je posvećen paritetu na različitim nivoima:

- Interno, CNC se zalaže za **paritet u predsedništvu i članstvu u svim svojim komisijama**. Na kraju 2020. godine, 51% od 52 odbora za finansiranje CNC-a činile su žene;
- **Za tela koja donose odluke u regionima**: u okviru potpisanih sporazuma sa regionima, CNC sada sistematski uključuje deo posvećen rodnoj ravnopravnosti. Pregovori o sporazumima 2020-2022. uključuju **paritet u odborima koji biraju filmove podržane od strane regiona**, a posebna pažnja posvećuje se ženama ispred i iza kamere;
- **Što se tiče žirija festivala i škola**: od 2019. podrška CNC-a je uslovljena je poštovanjem rodnog pariteta. Pored toga, za festivale je imperativ potpisivanje određenog broja obaveza navedenih u **Povelji Collectif 50/50**⁴¹.

Primena "bonusa za paritet"

CNC je 2019. uveo paritetni bonus kao deo svojih automatskih grantova. Razvijen u saradnji sa Collectif 50/50, ovaj bonus se dodeljuje umetničkim filmskim ekipama koje imaju barem onoliko žena koliko i muškaraca na glavnim rukovodećim pozicijama. Cilj je da se podstakne zapošljavanje žena na ključnim pozicijama u filmskoj produkciji dodeljivanjem **bonusa od 15% filmovima koji ispunjavaju navedene uslove**.

U 2019. godini 1/4 filmova podržanih od CNC-a koristilo je ovaj bonus, 2020. i 2021. godine 1/3 finansiranih filmova dobio je paritetni bonus, što dokazuje podsticajnu prirodu ove mere.

Podizanje svesti kroz promociju nasleđa

U okviru **šema obrazovnog imidža**, svake godine 2045 bioskopa primi 15% studenata koji studiraju u Francuskoj. Ceo katalog školskih programa (škola, fakultet, gimnazija i *šegrtr*kinematografije) obuhvata 300 filmova. U **2018/2019. godini**, 15 filmova, odnosno manje od 5% prikazanih filmova, režirale su žene. U 2021. godini, CNC je postavio cilj od 50 filmova u svim katalogima do 2024. godine. CNC je počeo da povećava udeo filmova žena reditelja, a zapravo, 40 filmova koje su režirali žene dodato je u sve kataloge u periodu od 2022 do 2023. akademske godine, što predstavlja **13%** od ukupnog broja prijavljenih filmova. Naš kontakt nas obaveštava o spremnosti CNC-a da nastavi da ističe filmove režiserki u školskim programima.

Međuvladina povelja za borbu protiv stereotipa

Prema našim kontaktima, borba protiv stereotipa biće sledeći projekat CNC-a. Na inicijativu Ministarstva za ravnopravnost žena i muškaraca, različitost i jednake mogućnosti i Ministarstva kulture, CNC je učestvovao u kreiranju i širenju **povelje „10 obaveza kulturnih i kreativnih industrija u korist ravnopravnosti“**. Predstavljena 2021. tokom Foruma o ravnopravnosti generacija, povelja ima za cilj **borbu protiv seksističkih predstava i prevenciju seksualnog i seksističkog nasilja u kulturnim i kreativnim industrijama**. Otvorena je za sve vrste organizacija, javnih, privatnih ili neprofitnih, aktivnih u kulturnim industrijama. Sastoji se od oko pet ciljeva i deset obaveza, uključujući rad na prikupljanju rodno zasnovanih podataka o ženama u filmskoj industriji. Oko

⁴¹<https://collectif5050.com/la-charte-pour-la-parite-et-la-diversite-dans-les-festivals-de-cinema-audiovisuel-et-dimage-animee/>

stotinu kompanija i međunarodnih mreža učestvovala u ovom događaju, a Ministarstvo evropskih i spoljnih poslova sačinilo je i listu od 36 zemalja u kojima su kulturna i kreativna industrija prioritetna oblast, a koje su dobile rani primerak Povelje. U okviru ove Povelje CNC je najavio primenu klauzule **osiguranja koja pokriva rizik od „uznemiravanja“ na snimanju**.

Aktivna borba protiv rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja

CNC sprovodi niz akcija za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja u filmskoj industriji:

- 2020. godine, CNC se pridružio Ministarstvu kulture u kreiranju **telefonske linije za pravnu i mentalnu podršku** zaposlenima u kulturi koji su žrtve uznemiravanja ili (seksualnog) nasilja. Ovu jedinicu, kojom upravlja *Audiens*, upotpunjuje medicinska konzultacija u zdravstvenom centru u Parizu (Beržer);
- Za svaki zahtev za finansijsku pomoć CNC-u, podnosilac zahteva mora da popuni formular u kojem navodi mere koje je preduzeo da bi ispunio svoje zakonske obaveze, predviđene Zakonom o radu, a u pogledu **prevencije i borbe protiv seksualnog uznemiravanja**;
- U januaru 2021. godine, CNC je svoju **pomoć** uslovio ispunjavanjem **konkretnih obaveza** (koje treba da poštuju kompanije (produkcija, distribucija, prodaja, itd) koje su se prijavile za pomoć) **u pogledu prevencije i otkrivanja seksualnog uznemiravanja**, uključujući implementaciju informacionog sistema na radnom mestu, imenovanje referenta za uznemiravanje za strukture sa više od 250 zaposlenih i obezbeđivanje jedinice za uzbunu. Ova pomoć takođe zavisi od toga da li je pravni menadžer kompanije završio određenu **obuku** i dobio sertifikat. Cilj je da se podrže akteri sektora u prevenciji nedoličnog ponašanja u svim fazama produkcije i distribucije dela (na terenu, u studijima, prilikom promocije...). Obuku u CNC-u sprovodi **AVFT** (Evropsko udruženje protiv nasilja nad ženama na radnom mestu), organizacija osnovana 1985. godine i specijalizovana za borbu protiv rodne diskriminacije i nasilja nad ženama. Do danas je 2700 profesionalaca steklo sertifikat koji potvrđuje da su završili ovu obuku. Ova mera je najavljena 2019. godine tokom Collectif 5050 zasedanja.
- Od 1. januara 2023. završetak ove obuke biće uslov za dobijanje CNC subvencija za **filmske operatere**. Od maja 2022. godine, 314 profesionalaca je već prošlo ovu obuku, a 512 je registrovano;
- CNC je podstakao *MAIFI AREAS* (osiguravajuće grupe) da uvedu **klauzulu osiguranja** u sve ugovore o osiguranju snimanja koja **pokriva rizik od „uznemiravanja“**. Ova klauzula, na snazi od 1. jula 2021, besplatna je i primenjuje se na sve nove ugovore o osiguranju snimanja, kao i na sve postojeće ugovore između filmske ekipe i jednog od njihovih osiguravajućih kuća. Ovo je vodeća akcija u borbi protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja **koja pokriva troškove obustave snimanja** (na pet dana i do 500.000 evra) **nakon žalbe na uznemiravanje, napad ili rodno zasnovano nasilje**. Cilj je da se žrtvama omogući da progovore i prijave nasilje bez straha od gubitka vremena i novca za produkciju.

[Sve više i više statistike za kvalifikaciju i kvantifikaciju evolucije industrije](#)

Odeljenje za studije, statistiku i prognoze CNC-a nastavlja da razvija rodne indikatore u većini svojih publikacija. Studije, rezimei i izveštaji izveštavaju o rodnim indikatorima prema različitim pristupima (zapošljavanje, produkcija, publika, potrošnja). Posebno ističemo objavljivanje sledećih studija od kraja 2021. godine:

- Pregled CNC-a za 2021.godinu, koji uključuje odeljak posvećen pitanjima rodne ravnopravnosti⁴²
- Paritet: Akcije i pregled CNC-a za 2021. godinu⁴³
- Zaposlenje žena u produkciji igranih filmova 2020. godine⁴⁴
- Zaposlenje žena u kompanijama za produkciju audio-vizuelnih radova u 2020. godini⁴⁵
- Francuski filmovi u režiji žena iz 2021. godine⁴⁶
- Audio-vizuelna dela podržana između 2016. i 2020, režirana i pisana od strane žena⁴⁷

Posebna pažnja posvećena CNC-ovoj studiji „Audio-vizuelna dela podržana između 2016. i 2020, režirana i pisana od strane žena“.

Ova studija je prva te vrste koju je objavio CNC; radi se o analizi zaposlenih u režiji i pisanju audio-vizuelnih dela finansiranih od strane CNC-a između 2016. i 2020. godine.

Za ovaj period (2016-2020), CNC-ova studija ističe sledeće ključne tačke:

- Žene predstavljaju **36% od scenarista i reditelja programa koji su dobili podršku CNC-a**; 34% podržanih u sektoru animacije, 35% u igranim filmovima i 37% u dokumentarcima;
- Obim sati produciranih isključivo od strane žena veći je u dokumentarnim filmovima (25% od ukupnog broja sati) nego u igranim (12%) ili u animaciji (8%);
- Iza igranih i animiranih filmova **uglavnom stoje mešoviti timovi, bar u pogledu scenarija**: 50% podržanih sati u igranim filmovima pisali su žene i muškarci, dok je u animiranim filmovima to 80%;
- Prosečni satni troškovi audio-vizuelnih dela su sistematski niži kada ih režiraju žene;
- Audio-vizuelna dela žena **imaju manje podrške sa strane**. U stvari, manje žena nego muškaraca pravi visokobudžetne međunarodne koprodukcije.

⁴²<https://www.cnc.fr/documents/36995/153434/Bilan+2021+du+CNC.pdf/3edd721d-9548-c999-805d-de553e4a3e2c?t=1652987241591>

⁴³https://e-communautes.cnfpt.fr/sites/default/files/statut_fichier/parite_actions_et_bilan_2021_du_cnc.pdf

⁴⁴https://www.cnc.fr/professionnels/actualites/le-cnc-publie-deux-etudes-sur-lemploi-des-femmes-dans-le-cinema-et-laudiovisuel_1641617

⁴⁵Ibid.

⁴⁶https://www.cnc.fr/professionnels/etudes-et-rapports/synthese/synthese-n-23--les-oeuvres-audiovisuelles-aidees-entre-2016-et-2020-realisees-et-ecrites-par-des-femmes_1709791

⁴⁷https://www.cnc.fr/professionnels/etudes-et-rapports/synthese/synthese-n22--les-films-dinitiative-francaise-realises-par-des-femmes-en-2021_1709782

NEMAČKA

% filmova koje su režirale žene: 29,6% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Novi i ambiciozni zakon za 2022.

Za Nemački savezni filmski odbor (FFA), **novi Zakon o finansiranju filmova** (FFG) na snazi je od 1. januara 2022. On uključuje 3 velike promene u politici u vezi sa rodnom ravnopравnosti.

- **Generalni direktor FFA ili jedan od njihovih zamenika mora biti žena.** To je već slučaj, međutim, važan je politički znak da je ova praksa sada ukorenjena u zakon (član 15).
- Rodna ravnopравnost je obavezan kriterijum kod **imenovanja izvršnih odbora i upravnog odbora** (član 12).
- Novi nemački zakon eksplicitno uzima u obzir situacije **diverziteta i invaliditeta**. Ovaj zakon daje upravnom odboru mogućnost da dalje radi na merama koje promovišu diverzitet i inkluziju u okviru njegove nadležnosti. U tom smislu, FFA planira da organizuje radionicu podizanja svesti o diverzitetu za članove Komisije za dodelu grantova (član 2 FFG-a).

Pored toga, član 2 FFG-a definiše misije FFA. Kao deo ovih misija, FFA mora da radi na promovisanju rodne ravnopравnosti, diverziteta i inkluzije. U tom kontekstu, FFA može finansijski da podrži inicijative industrije koje teže ovim ciljevima, kao što su **mentorski programi za žene u industriji**.

Ove akcije su brojne i imaju za cilj da uobliče mere koje su već na snazi: podsetimo se da je **od 2018.** producentima dozvoljeno da u budžete za podršku uključe i **troškove koji pokrivaju brigu o deci** (čak i ako se ova mera u realnosti koristi veoma retko, ona i dalje postoji u 2022. godini).

Finansiranje studija o rodnom paritetu u audio-vizuelnim sektorima

Naš kontakt nas je obavestio da FFA finansira različite studije o temama roda i diverziteta u nemačkim audio-vizuelnim oblastima. FFA je 2017. godine zatražila studiju o **rodnoj distribuciji obrazovnog sistema i profesionalaca u audio-vizuelnim oblastima** u Nemačkoj⁴⁸. Glavni zaključci studije bili su da su muškarci prezastupljeni u nemačkim audio-vizuelnim poljima i da rodni stereotipi predstavljaju prepreku za žene u nekim profesijama. Studija osuđuje dve glavne prepreke rodnoj ravnopравnosti u audio-vizuelnim sektorima: **predrasude zasnovane na stereotipima i mehanizme strukturalnog isključivanja**. Da bi se odgovorilo na prvu barijeru, sama studija podstiče ljude da prepoznaju i skrenu pažnju na rodno zasnovane stereotipe kako bi oni bili otklonjeni. Za razbijanje mehanizama isključivanja biće potrebne konkretnije akcije.

FFA je 2022. godine učestvovao u finansiranju studije „Vidljivost i diverzitet“⁴⁹ (*Visibility and Diversity*). Glavni zaključak je da su ženski likovi, **iako sve brojniji na filmu, daleko manje raznoliki**

⁴⁸ <https://www.ffa.de/marktforschung-und-statistik-1.html?highlight=gender>

⁴⁹ https://www.ffa.de/aid=1365.html?newsdetail=20220208-937_frauen-auf-der-leinwand-jung-schlank-und-partnerin&highlight=frau

od muških. Žene se konstantno prikazuju kao mršave, mlade i u romantičnim odnosima sa muškarcima, dok su muški protagonisti fizički raznovrsniji, različitog uzrasta i cenjeni na filmuzbog svog posla, a ne svog bračnog statusa. Ovaj disparitet prisutan je i iza kamere gde je manje režiserki i scenaristkinja nego režisera i scenarista. Ova studija pokazuje da **90% filmova režiranih od strane žena prolazi Bekdel test**, te da ti filmovi sadrže mnogo širi spektar ženskih likova.

Višestruko i sve inkluzivnije podizanje svesti

U cilju podizanja svesti o pitanjima pariteta i rodne raznolikosti, FFA sprovodi različite akcije, uključujući:

- Godišnje objavljivanje **brošure**⁵⁰ koja posebno ukazuje na rodnu podelu uloženi i odobrenih prijavi za finansiranje u oblastima pisanja, režije i produkcije. Možemo primetiti da finansirani projekti u režiji žena uglavnom imaju niži budžet; u Nemačkoj je prosečan budžet za film koji je režirala žena 3,8 miliona evra, što je u proseku dva miliona manje od budžeta koji dobijaju njihove muške kolege.
- Kreiranje stranice na sajtu FFA posvećene već sprovedenim merama za unapređenje rodne ravnopravnosti i diverziteta u audio-vizuelnom sektoru⁵¹; ona uključuje članke, statistiku, ali i različite događaje u kojima je FFA uključen.
- Učešće na **Forumima dijaloga protiv seksizma**, inicijativi Ministarstva u saradnji sa nevladinom organizacijom EAF Berlin. Ciljevi su bili – sa jedne strane promovisanje razmene znanja i dobrih praksi za sprečavanje seksizma; s druge strane podsticanje preporuka za delovanje u oblastima kulture, medija i javnog prostora.
- Učešće FFA u **radnim grupama** na nacionalnom (sa nemačkim regionalnim filmskim fondovima) i evropskom nivou (EFAD radna grupa za rod i inkluziju) u cilju razmene informacija i koristi od strategija koje su se prikazale kao plodne u oblasti roda i različitosti. Konkretno, FFA je učestvovao u radnoj grupi „**Kultura i mediji**“ i doprineo formulisanju preporuka za akciju. Centar trenutno proučava nivo izvodljivosti mera koje proizilaze iz njegovih radnih grupa.

Uopšteno, politike FFA pokazuju sve veću intersekcionalnost i sve više uzimaju u obzir pitanja različitosti.

GRČKA

% filmova koje su režirale žene: 17,6% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Grčki filmski centar pravi prve korake

2020. godine, Grčki filmski centar (GFC) saopštio nam je da nisu preduzeli nikakve mere i da nisu objavili nikakve rodno relevantne podatke iz filmske industrije. Stvari se menjaju 2021. godine kada

⁵⁰ <https://www.ffa.de/ffa-overview-1.html>

⁵¹ <https://www.ffa.de/fokus-gender-1.html>

GFC uvodi nekoliko mera i počinje da istražuje i **analizira statistiku** vezanu za prijave za sredstva od instituta.

Dva programa za podršku ženama u kinematografiji

Kako je objavljeno prošle godine, GFC je uveo dva programa u 2021. sa posebnim odredbama za strategiju postizanja rodne ravnoteže:

- Program podrške izviđanju lokacija, na snazi od aprila 2021. godine, prema kojem se prisustvo žena u glavnim odeljenjima savesno razmatra među kriterijumima za ocenjivanje projekata.
- Od maja 2021. GFC podržava već podržane projekte kratkometražnih filmova dodatnim grantom od 3.000 evra ukoliko se žene nalaze na najmanje osam sledećih pozicija: reditelj, pomoćnik režisera, scenarista, producent, menadžer produkcije, direktor fotografije, asistent kamere, grip, produkcijski dizajn, kostimograf, snimanje zvuka, dizajn zvuka, muzika, montaža, boje.

Pored toga, od juna 2021. GFC prati pol reditelja u svim svojim programima, sa ciljem da **podstakne projekte rediteljki** i u nadi da će se postići rodno uravnoteženiji uslovi finansiranja.

Prvi statistički podaci koje treba pažljivo pratiti

Ove godine, naš kontakt poslao nam je prve statističke podatke nakon usvajanja navedenih politika: od maja 2021. do maja 2022. godine, žene su podnele 37,30% prijava za grantove za scenario, 37,10% prijava za režiju i 40% prijava za produkciju. Ove brojke su prvi rodno zasnovani podaci koje je sproveo Institut; svakako, neophodno je praćenje njihove evolucije tokom godina.

MAĐARSKA

% filmova koje su režirale žene: 24,4% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Unutrašnje odredbe; bez politika

Mađarski nacionalni filmski Institut (NFI) ne prikuplja statističke podatke i nema akcioni plan vezan za rod u industriji.

Međutim, **interni propisi instituta** zabranjuju diskriminaciju i uznemiravanje i podstiču saradnike da pokreću pitanja seksualnog ili seksističkog nasilja. U 2020. godini institut uvodi **alarmni sistem** uz **etički komitet** koji služi zaposlenima, klijentima i saradnicima. Ovaj sistem omogućava ljudima da u poverenju „prijave bilo kakve brige, traže savet ili prijave kršenja“. Za svako upozorenje, etički komitet pokreće svoju istragu. Ovakav sistem nije uobičajen sistem protiv seksističkog i seksualnog nasilja, ali on omogućava prijave uznemiravanja bez podizanja galame.

2021. naš kontakt nam je rekao da odeljenje za obuku NFI-a nastoji - posebno u vezi sa svojim grantovima za finansiranje - da podupre žene u industriji. NFI takođe vodi računa da članovi panela i govornici na konferencijama budu rodno uravnoteženi.

ISLAND

% filmova koje su režirale žene: 35,8% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Interni rad na postizanju rodnog pariteta...

Islandski filmski centar (IFC) istakao je rodna pitanja u svojim sistemima prijavljivanja, kao i u svojim internim smernicama za evaluaciju:

- Prilikom apliciranja za podršku, od podnosilaca zahteva se, između ostalog, **traži da navedu imena i pol svih osoba na kreativnim pozicijama**. Ukoliko njihov projekat bude podržan, **da bi dobili uplatu**, moraju da pošalju Centru aktuelnu listu rodne strukture kreativnog tima, kako bi se nepravednost u procesu prijave svela na minimum. Ovo omogućava filmskim stručnjacima da dobiju jasniju sliku o rodnoj distribuciji zaposlenih kako bi se lakše pozabavili disbalansom;
- U okviru internih procedura, konsultanti IFC-a upućeni su da prilikom čitanja i ocenjivanja predloga scenarija uzmu u obzir kriterijume postavljene u **Bekdel (Bechdel-Wallace) testu**⁵² i da provere da li kreativni sadržaj prijave favorizuje višedimenzionalne ženske likove;
- IFC prati rodnu statistiku uprijavama za grantove i na podržanim projektima (u pisanju, režiji i produkciji) na godišnjem nivou i objavljuje stopu uspešnosti prema polu na svojoj internet stranici⁵³.

... posebno kroz novu filmsku politiku za period 2020-2030.

Nova politika⁵⁴ Ministarstva prosvete, nauke i kulture definiše smernice za delovanje IFC-a do 2030. Što se tiče pariteta i inkluzije možemo da primetimo sledeće:

- Budžet IFC-a biće povećan tako da fond može da podrži više projekata u fazi pisanja scenarija, kao i širi spektar projekata. Fond će nastojati **da podrži ove projekte na osnovi pariteta**;
- Radiće se na **vrednovanju uloge žena u stvaranju filmova**, posebno kroz edukaciju i podsticanje ženana rad u ovom sektoru;
- **Praćenje rodne statistike**: informativna veb stranica ili kontrolna tabla treba da se razvije kako bi se pružile statistike i ključni indikatori učinka za sektor. Na primer, statistike o prometu, prihodima i zaradama od izvoza treba da budu raščlanjene po polu, objavljene i redovno ažurirane.

⁵²Da bi film prošao Bekdel test, mora da sadrži bar dva ženska lika koja su imenovana i imaju razgovore među sobom koji nisu o muškarcima. <https://bechdeltest.com/>

⁵³<http://www.icelandicfilmcentre.is/facts-and-figures/gender-equality/>

⁵⁴<http://www.icelandicfilmcentre.is/media/skiol/200826-Film-Policy-Iceland-English-version.pdf>

Budući tok akcija: promovisanje uzora i uvođenje bonusa

Kao iu mnogim industrijama, IFC prima manje prijava od žena i traži načine da ih podstakne da se prijavljuju više. Deo problema je što žene u islandskoj kinematografijini nisu dovoljno prepoznate. U 2021. godini, IFC je prvi put uveo sredstva za podsticanje filmske kulture; radi se na tome da se istakne rad rediteljki.

IFC je ministarstvu takođe predložio zakon koji bi omogućio povećanje granta za 20% ukoliko je na barem jednoj od ključnih pozicija (scenario, režija, produkcija) žena. Ovaj predlog se razmatra u Ministarstvu, ali još nije usvojen.

IRSKA

% filmova koje su režirale žene: 19,6% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Akcioni plan i konkretne inicijative za ženske talente

U 2015. godini, Screen Ireland je usvojio plan od šest tačaka kako bi podstakao više žena da se prijave za finansiranje:

- Prikupljanje, objavljivanje i praćenje podataka o rodnoj neravnopravnosti;
- Podizanje svesti o rodnoj nejednakosti među produkcijskim kompanijama i industrijskim reprezentativnim organizacijama; saradnja sa njima na inicijativama za obuku naglašavanjem nesvesne pristrasnosti u donošenju odluka;
- Obučavanje onih na kreativnim pozicijama o pitanjima različitosti i jednakosti;
- Nastavak obuke i inicijativa za mentorstvo kroz Screen Training Ireland program;
- Podrška školama i inicijativama visokog obrazovanja za promovisanje jednakosti u irskoj kulturi;
- Rad sa saradnicima za finansiranje projekata na promovisanju rodne ravnopravnosti i različitosti u javno finansiranim filmskim sadržajima.

U 2021. godini, kako bismo produbili i dali novu dimenziju ovom akcionom planu, naša sagovornica iz Screen Ireland-a podelila je sa nama nekoliko inicijativa za finansiranje koje je usvojila njihova institucija radi podsticanja i podrške ženskim prijavama i ženskim talentima:

- POV⁵⁵, program finansiranja i obuke isključivo za ženske talente;
- Povećanje finansiranja produkcije ženskih igranih filmova⁵⁶;
- Fokus na razvoju igranih filmova sa ženama na čelu;
- Promocija i razmena usmerena na ženske talente;

⁵⁵https://www.screenireland.ie/images/uploads/general/POV_Guidelines_APPROVED.pdf

⁵⁶<https://www.screenireland.ie/gender-and-diversity/ifb-gender-statistics/enhanced-production-funding-for-female-talent-other-funding-schemes/>

- Imenovanje novog Podkomiteta za rodnu ravnopravnost i različitost od strane Odbora reditelja Screen Ireland-a koji će se konsultovati sa spoljnim telima kako bi se uspostavile stalne politike i smernice za proces prijave i aranžmane finansiranja. Pododbor će takođe biti odgovoran za njihovu primenu i sprovođenje.

U 2022. godini, da bi promovisao više raznolikosti i rodne ravnopravnosti u industriji, Screen Ireland učestvuje u panevropskoj inicijativi New Dawn⁵⁷.

Novo mere za suzbijanje nasilja u sektoru

Glavna nova karakteristika 2022. godine je uvođenje dva besplatna onlajn kursa obuke za stručnjake u sektoru, kao deo vladinog programa „Bezbedno stvaralaštvo“⁵⁸ (*Safe to Create*). Teme ovih obuka su:

- **Borba protiv maltretiranja i uznemiravanja** u umetničkom i kreativnom sektoru⁵⁹;
- **Borba protiv podsvesnih predrasuda**⁶⁰.

Godišnje praćenje statistike

Screen Ireland takođe objavljuje godišnju statistiku o prijavama za finansiranje, uključujući rodnu analizu⁶¹.

Od prijava za grantove za **projekte u razvoju** za 2021. godinu, od 19% prijava koje su dobile finansiranje 18% su žene. U sektoru za scenario, cifre se povećavaju sa 38% podnosilaca na 41% podnosilaca, a u sektoru produkcije žene sačinjavaju 43% od 54% odobrenih prijava.

Što se tiče **produkcijских projekata**, rediteljke predstavljaju 34% onih koje fond podržava ove godine (+5 poena u odnosu na udeo kandidatkinja), scenaristkinje 48% (+7 poena) i producentkinje 51% (-4 boda).

Što se tiče evolucije brojki, Screen Ireland je takođe objavio izveštaj pod naslovom „*Rodna analiza – projekti iz 2015/16. i 2019**“ (*Gender Breakdown - Projects Produced 2015/6 and 2019*) naglašavajući evoluciju u projektima iz 2015/2016. i 2019. Može se videti da je između 2015. i 2019. godine udeo rediteljki u projektima porastao sa 10% na 38%. Udeo scenaristkinja porastao je sa 27% na 43%, a udeo producentkinja sa 63% na 69%.

⁵⁷Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

⁵⁸www.safetocreate.ie

⁵⁹<https://www.screenireland.ie/courses/tackling-bullying-and-harassment-in-the-arts-and-creative-sectors>.

⁶⁰<https://www.screenireland.ie/courses/addressing-unconscious-bias-basic-awareness-for-the-arts-and-creative-sectors>

⁶¹<https://www.screenireland.ie/industry-insights/screenireland-data> (odjeljak *Gender Statistics*)

ITALIJA

% filmova koje su režirale žene: 14,3% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Zakon koji favorizuje žene u kinematografiji...

Od 2016. godine u Italiji je usvojen novi zakon vezan za filmsku industriju koji za cilj ima reformu celokupnog sistema finansijske podrške koja se daje u audiovizuelnom sektoru. Uredbe obuhvataju mere u korist ženskih produkcija (bioskop, televizija, veb), sve uz poseban **bodovni sistem** koji vrednuje projekte čiji **kreativni tim** uglavnom čine žene, pogotovo ako je na čelu rediteljka. **Od 2021. godine ovaj bodovni sistem je proširen** i više se ne fokusira samo na sastav kreativnih timova, već vrednuje i **tehničke timove** sa ženama kao većinom.

Čak i ako je od početka ove mere Ministarstvo kulture Italije zabeležilo **porast zahteva za podršku filmovima sa rediteljkama** u odnosu na prethodni sistem, i dalje je veoma porast broja filmova koje su režirale žene veoma mali (ispod 15%).

... praćen statistikom koja se nije poboljšala.

Ministarstvo kulture Italije predaje **izveštaj o uticaju ovog zakona iz 2016. godine**⁶², koji se ažurira svake godine. U ovom izveštaju se prati pol administratora, kao i predstavnika kompanija koje imaju koristi od njihovih programa podrške. 2021. godine, naš kontakt je ukazao da je rodna neravnoteža i dalje prisutna i da je postala izraženija kako smo se približavali tržištu (naročito u sektoru distribucije). Ove godine nam je takođe ukazano da je statistika koja je uspostavljena i dalje strogo binarna: ne postoje zvanični podaci o nebinarnim ljudima na ovim ključnim pozicijama u filmskom sektoru.

Povećanje svesti o rodnim pitanjima

Tokom 2021. godine sprovedene su različite akcije za podizanje svesti o rodnim pitanjima:

- Ministarstvo je početkom 2021. godine organizovalo **konkurs za projekte na temu nasilja nad ženama**. Ovaj poziv za projekte je jedini u kojem je postignut paritet između muških i ženskih reditelja.
- Ministarstvo je u septembru 2021. godine, povodom Venecijanskog filmskog festivala (Mostra), učestvovalo u **organizaciji trećeg seminara o ravnopravnosti i inkluziji u filmskoj industriji**. Događaj je imao za cilj da podigne svest i istakne rodna pitanja u kulturi. Predstavljeni su statistički podaci, kao i video snimak kampanje za podizanje svesti „CharactHer“ u organizaciji Collectif-a 5050.
- Konačno, u novembru 2021. godine, Ministarstvo kulture je osnovao **Opservatoriju za rodnu ravnopravnost**⁶³ koja ima za cilj podizanje svesti o rodnim pitanjima u kulturnim industrijama u celini navođenjem efikasnih strategija koje treba slediti ili promovisanjem specijalizovane obuke.

⁶² <http://www.cinema.beniculturali.it/uploads/VI/2021/valutazione-impatto-legge-220-2016-anno-2019.pdf>

⁶³ <https://www.beniculturali.it/osservatorio-per-la-parita-di-genere>

LETONIJA

% filmova koje su režirale žene: 32,5% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Bez mera i bez strategija

Naš kontakt u Nacionalnom filmskom centru Letonije (NFCL) nas obaveštava da ni ove godine **Centar nije usvojio nikakve mere vezane za rodnu ravnopravnost**. Međutim, naš kontakt ističe:

- Rodna pitanja su na neki način „minorna“ u malim industrijama jer je konkurencija između stručnjaka u industriji relativno slaba;
- Od trinaest letonskih igranih filmova **puštenih u bioskope** između 2020. i 2021. godine, samo četiri su režirale (ili bile saradnice u režiji) žene⁶⁴;
- Centar primećuje napredak u podršci za filmove režirane od strane žena: od četiri igrana projekta **podržana** 2021. godine, tri su režirale žene;
- Centar vodi žena, Dita Rietuma;
- Od 2022. godine, 100% zaposlenih u NFCL-u su žene.

Neke statistike o rodu u letonskoj kinematografiji (podaci iz 2021. godine)

NFCL je analizirao **procenat muškaraca i žena na ključnim pozicijama u igranim i animiranim filmovima** koji su izašli u prethodnih šest godina. Procenat muškaraca je sveukupno veći, međutim, u **produkciji** su brojke gotovo jednake, što znači da i producentkinje češće saraduju sa muškarcima.

Do danas, Centar nema planove da ažurira ove studije ili da prikupi nove brojke.

LITVANIJA

% filmova koje su režirale žene: 18,6% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Ove godine Litvanski filmski centar nije odgovorio na naše zahteve, te neke informacije možda nedostaju: ovaj paragraf je rezime odgovora Centra iz prethodnih godina, kao i informacija koje su ove godine pronađene na njihovoj veb stranici.

Sveobuhvatan napor u borbi protiv seksualnog uznemiravanja

Litvanski filmski centar (LFC) je 2019. godine sproveo **projekat za prevenciju seksualnog uznemiravanja u filmskoj industriji**. Ovaj projekat je imao formu ankete i radionice nakon čega su preporuke za akciju prosledene Litvanskom filmskom centru. Pored toga, uz pomoć stručnjaka, u

⁶⁴<https://www.nkc.gov.lv/en/media/14461/download>

toku su obuke o prepoznavanju seksualnog uznemiravanja i mogućim metodama prevencije za uspostavljanje bezbednog kreativnog i radnog okruženja.

U sve vladine sporazume o finansiranju koje je potpisao LFC, dodata je **nova klauzula** kojom se obavezuje menadžera filmskog projekta. Na sajtu LFC-a napravljena je i rubrika pod nazivom „Bezbedno okruženje bez seksualnog uznemiravanja“ čija je svrha da sistematizuje informacije o seksualnom uznemiravanju i njegovoj prevenciji. Ovaj odeljak pruža žrtvama informacije o tome gde da potraže pomoć, primere efikasnih strategija, filmskim kompanijama podsticaj da preuzmu odgovornost u tom pogledu. Od našeg poslednjeg kontakta 2020. godine, LFC je primio nekoliko zahteva za nastavak radionica i proširenje programa obuke, tako da izgleda da ova obuka podstiče diskusije na ovu temu u Litvaniji. Iz tog razloga su u 2021. organizovane nove radionice.

Plan o nastavku rada

Litvanski filmski centar je 2021. godine postao partner **Evropske ženske audiovizuelne mreže** (EWA)⁶⁵, dakle, LFC podržava prisustvo litvanskih stručnjaka u ovoj mreži, kao i inicijative koje mreža organizuje u Litvaniji. Ovo partnerstvo treba da podstakne razvoj akcija koje imaju za cilj jačanje prisustva žena u litvanskoj filmskoj industriji, posebno kroz diskusije, mentorske programe...

Pored toga, LFC je 2021. godine najavio da će saradivati u međunarodnom projektu za analizu društvenih (rod, različitost) i demokratskih vrednosti na digitalnim filmskim i televizijskim platformama, sa Švedskom, Norveškom, Španijom i Francuskom.

Na kraju, prema našem kontaktu, glavni izazovi LFC-a su razlike u platama i obezbeđivanje bezbednog i ravnopravnog okruženja za sve u svakoj produkcijskoj kući u Litvaniji.

LUKSEMBURG

% filmova koje su režirale žene: 17,3% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Uspostavljanje regulatorne politike

Filmski fond Luksemburga (FFL) podstiče producente da prijave više projekata koje su napisale i/ili režirale žene. Shodno tome, od januara 2020. godine, Komisija za izbor FFL-a sprovodi ono što nazivamo „meke kvote“: u situaciji direktne konkurencije između dva projekta jednakog kvaliteta, **„projekat koji je prijavila rediteljka ima prednost nad projektom reditelja“**.

⁶⁵<https://www.ewawomen.com/>

Pored toga, propisi Luksemburga ograničavaju broj projekata koje producenti ili produkcijska kuća sme da podnese u kalendarskoj godini. FFL razmatra mogućnost da se dozvoli veći broj projekata ukoliko ih vode žene.

Budući da je Luksemburg zemlja **poznata po svojim koprodukcijama**, glavni cilj FFL-a je da poveća broj koprodukcija koje rade žene prijavljene za podršku FFL-a. Ovaj cilj zato mora da bude deo **prekograničnih napora** koji uključuju različite zemlje koprodukcije.

Sredstva prekogranične podrške

U 2020. saznali smo da je Filmski fond Luksemburga (FFL), zajedno sa Screen Ireland-om, osnovao **fond za rešavanje problema dispariteta u distribuciji polova** unutar luksemburške i irske filmske industrije. Ukupan budžet ove ekonomske podrške bio je 120.000 evra za prvu godinu (2019). FFL i Screen Ireland podržali su tri ženska projekta od pet prijavljenih te godine. Naš kontakt nas obaveštava da je trenutno u pripremi drugi poziv za projekte.

Od početka 2021. FFL je partner u inicijativi New Dawn zajedno sa osam drugih evropskih javnih fondova⁶⁶. Ova inicijativa ima za cilj da učini filmsku industriju otvorenom za nove nade i raznovrsnije perspektive.

FFL takođe nastoji da promoviše različitost na nacionalnom nivou: njegov lokalni kanal RTL Luksemburg trenutno radi na objavljivanju poziva za projekte serija u razvoju (fikcija/animacija), u kojima se posebna pažnja posvećuje raznolikosti, paritetu i inkluziji.

Prva nacionalna statistika planirana za početak 2023.

Nova platforma za elektronsko podnošenje projekata FFL-a, koja je na snazi od sredine 2020. godine, omogućava prikupljanje određenih vrsta podataka o polu podnosilaca prijave tokom podnošenja. Ovi podaci biće veoma korisni za uspostavljanje kompletne statistike.

Od 2021. FFL radi sa nacionalnim udruženjem producentkinja na projektu rodno zasnovane statistike. Podaci se analiziraju i pripremaju, ali još nisu objavljeni. **Predstavljanje studije** planirano je za početak 2023. godine u okviru događaja koji je pokrenuo Filmbüro Saarland.

MALTA

Nemamo reprezentativne brojeke za % filmova koje su režirale žene na Malti.

⁶⁶Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

Po prvi put od pokretanja naše studije 2016. godine, Malteška filmska komisija (MFC) odgovorila je na naše zahteve. Naši kontakti su pokazali ne samo spremnost na učešće u našem istraživanju, već i na značajniji doprinos u narednim godinama.

Snažna posvećenost suzbijanju diskriminacije pri zapošljavanju

Naš kontakt nas obaveštava da je **diskriminacija** na osnovu pola, invaliditeta, seksualne orijentacije, društvene klase ili etničkog porekla **zabranjena u procesu zapošljavanja i odabiru projekata** prijavljenih za grantove. Uzimaju se u obzir samo kvalitet i iskustvo timova: pol ne bi trebalo da utiče ni na jednu odluku.

Razvoj rodne statistike...

MFC obraća posebnu pažnju na broj žena u industriji, a pogotovo na udeo žena uprjavama za gotovinske popuste. Međutim, institut do danas nema tačnu predstavu o procentu žena na različitim pozicijama u filmskom lancu. Da bi se prevazišao ovaj nedostatak statistike, biće postavljen **novi digitalni sistem za kvantifikaciju i praćenje broja žena** u svim odeljenjima za finansiranje i na svim pozicijama u filmskoj industriji.

...iz koje će – možda – da proizađu konkretne strategije

Kada Institut bude imao gotove brojke i jasniju sliku o rodnom disparitetu u filmskoj industriji, mogu da sepreduzmu mere zaobezbeđivanjevećeg stepena pariteta u različitim odeljcima finansiranja. Zaista, novi akcioni plan instituta, **Vizija 2030**, koji će se sprovoditi od 2023. nadalje, **mogao bi da uključi rodnu dimenziju**, ako to podaci dobijeni statističkim praćenjem budu pokazali kao neophodno.

Treba napomenuti da je filmska industrija Malte još mlada i da je, prema rečima naše sagovornice, broj projekata koje vodeproducentkinje, rediteljke i scenaristkinje „sasvim korektan“. Ovo bi, između ostalog, objasnilo da do danas nije sprovedena nikakva politika koja ima za cilj povećanje pariteta. Glavni cilj koji će voditi naredne korake i politike MFC-a je privlačenje mladih entuzijasta, bez obzira na pol. Zbog toga još uvek nije jasno koje će mere biti preduzete za promovisanje rodne ravnopravnosti u sektoru.

CRNA GORA

Nemamo reprezentativne brojke za % filmova koje su režirale žene u Crnoj Gori.

Spremnost na rad ka većoj jednakosti

Značaj rodne ravnopravnosti prepoznat je i u **Nacionalnom programu razvoja crnogorske kinematografije 2018-2023**, kojim je predviđeno da se preduzmu sve mere Filmskog centra Crne Gore (FCCG) u cilju poboljšanja položaja žena u filmskoj industriji.

Prethodnih godina primetili smo:

- Objavljivanje studije (2019. godine), u partnerstvu sa Fakultetom dramskih umjetnosti, o **rodnoj ravnopravnosti** u crnogorskoj filmskoj industriji;
- **Prikupljanje rodno relevantnih podataka** (Centar ove podatke čuva za internu upotrebu);
- Uvođenje posebnog kriterijuma davanja **prioriteta projektima scenaristkinja** za sufinansiranje;
- Izjavljivanje namere da se 2021. godine postigne paritet između donosilaca odluka i stručnjaka u odborima za raspodelu sredstava. Ovaj paritet je 2020. godine bio daleko od ostvarenja – navedene komisije činilo je 70% muškaraca i 30% žena. Naš kontakt nas obaveštava da je u 2022. **paritet postignut**.

Obavešteni smo da je Crna Gora trenutno u **nestabilnoj političkoj situaciji**; budžet koji vlada izdvaja FCM-u varira iz godine u godinu. Ova finansijska nestabilnost za centar predstavlja veliku prepreku: planirani su različiti projekti za poboljšanje položaja žena u industriji, ali su te mere trenutno zamrznute zbog nedostatka sredstava.

U budućnosti, čim bude sredstava, Centar planira da:

- Objavi **drugu studiju** o zastupljenosti žena u crnogorskoj kinematografiji;
- Organizuje **poziv za projekte** vođene od strane žena ili posvećene ženama.

SEVERNA MAKEDONIJA

% filmova koje su režirale žene: 15,3% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Po prvi put od nastanka naše studije, Severnomakedonska filmska agencija odgovorila je na naše zahteve i podelila sa nama mere koje Centar sprovodi za promovisanje rodne ravnopravnosti u makedonskoj filmskoj industriji.

Potpisivanje povelje i prikupljanje rodne statistike

Severnomakedonska filmska agencija potpisala je **međuvladinu Povelju o posvećenosti rodnoj ravnopravnosti**, pokrenutu od strane Francuske na Forumu o rodnoj ravnopravnosti 2021. Cilj ovog foruma bio je da se postave novi i konkretni poduhvati u cilju postizanja rodne ravnopravnost u audio-vizuelnom sektoru. U okviru toga, Makedonski centar obavezao se da će da **prikupi statističke podatke o položaju žena u filmskoj industriji** Severne Makedonije u periodu 2021-2025, kako bi kvantifikovao evoluciju položaja žena u industriji.

Pored potpisivanja ove povelje i izrade rodne statistike u narednim godinama, dokument pregleda Centra – Činjenice i brojke 2021⁶⁷ – po prvi put uključuje **čitav odeljak posvećen rodu**. Konkretno, nalazimo:

- Preciznu statistiku o udelu makedonskih filmova (iz perioda između 2015. i 2020) **režiranih, pisanih ili produciranih od strane žena**; samo jedan od pet filmova objavljenih 2020. i 2021. režirala je žena;
- Statistiku **zaposlenih u Severnomakedonskoj filmskoj agenciji**. Treba napomenuti da je Upravni odbor Agencije u potpunosti sastavljen od muškaraca, a da Stručni odbor koji sprovodi mere poboljšanja filmske industrije čine četiri muškarca i samo jedna žena. Međutim, 91% zaposlenih u Severnomakedonskoj filmskoj agenciji su žene.

Organizacija diskusija i sastanaka

Agencija za film Severne Makedonije počela je da radi na rodnim pitanjima pre potpisivanja povelje 2021:

- 2016. godine – organizacija manifestacije SNOWE 3 – Žene u filmu – Kreativno umrežavanje, u partnerstvu sa Švedskim filmskim institutom. Ovaj četvorodnevni događaj imao je za cilj **umrežavanje žena u sektoru** i podsticanje međunarodne saradnje kroz sastanke, projekcije filmova i panel diskusije o položaju žena u audio-vizuelnoj industriji;
- 2017. godine – organizovanje sastanka menadžmenta Evropskog fonda EURIMAGES, uključujući **diskusiju o evoluciji položajarediteljki** u makedonskoj filmskoj industriji u poslednjih 15 godina;
- 2019. godine – finansiranje drugog izdanja Beach Film Festivala koji je organizovao diskusiju na temu „Žene su žene – **arhetip ženskih likova u evropskoj kinematografiji**“, u partnerstvu sa MEDIA – Kreativna Evropa⁶⁸.

Prva kampanja vidljivosti koja će se dalje razvijati u godinama koje dolaze

Centar je pokrenuo **kampanju vidljivosti** na svojim društvenim mrežama kako bi promovisao rad osam posebno uzornih makedonskih rediteljki ipredstavio inspirativne likove za buduće generacije. Svake nedelje tokom dva meseca, jedna rediteljka bila je predstavljena kroz različite objave na društvenim mrežama Agencije, uključujući fotografije, video zapise, trejlere filmova na kojima je radila i intervju. U 2022. godini Centar namerava da nastavi rad napromovisanju makedonskih filmskih rediteljki.

NORVEŠKA

% filmova koje su režirale žene: 34,2% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

⁶⁷ <http://filmfund.gov.mk/wp-content/uploads/2022/03/FactsFigures-Web-2021.pdf>

⁶⁸ Za više informacija o MEDIA – Kreativna Evropa, pogledajte kratku prezentaciju na strani 5

Višestruki, ambiciozni petogodišnji akcioni plan koji pokazuje rezultate

Rad postizanja svog cilja u pogledu rodne ravnopravnosti, Norveški filmski institut (NFI) razvija petogodišnji akcioni plan za inkluziju, predstavljanje u norveškom filmu i filmsku kulturu, pod nazivom **Relevantnost. Publika. Održivost** (*Relevance. Audience. Sustainability*); plan sadrži pet glavnih ciljeva:

1. Transformirati Institut u otvorenu, pristupačnu, pravičnu i **inkluzivnu organizaciju**;
2. Obezbediti da norveški filmovi **odražavaju društvo** tako da se različite društvene grupe osećaju predstavljeno;
3. Stimulisati **inkluzivnu distribuciju** kako bi filmovi dosegli do svih nivoa društva;
4. Podsticati **šire zapošljavanje** ciljanim razvojem talenata;
5. Dopreti do više **društvenih klasa**.

Da bi postigao svoje ciljeve, NFI je razvio nekoliko akcija:

- Uslovljavanje dodele grantova **standardima raznolikosti**, odnosno zahtevima za uključivanje i predstavljanje na ekranu, iza kamere i u publici.
- Sprovođenje politike integrisanja različitosti, tj. **postavljanje diverziteta kao prioritarnog kriterijuma** u svim programima i pri evaluaciji projekata.
- Održavanje umerenih pozitivnih akcionih mera (tj. rodnih **kvota**) i nastavak ciljanja na **odnos od 50/50 u raspodeli sredstava**.
- Uspostavljanje **razvojnog programa** za filmske stvaraoce iz podzastupljenih grupa. Ovaj program biće napravljen po uzoru na UP razvojni program filmskih stvaralaca (2018/2019), koji je NFI kreirao u saradnji sa Talent Norway. Preko UP-a, 12 režisera i producenata dobilo je obezbedene stipendije, stručne radionice, obuke i finansiranja.
- Nastavak **izrade podataka**: godišnji izveštaj o ravnoteži polova, poseban izveštaj o različitosti i mapiranje publike kako bi se ispitalo da li različite grupe u norveškom društvu percipiraju norveški film kao relevantan.
- Razvijanje zajedničke strategije sa regionalnim filmskim centrima, Međunarodni institut za Sami Film i Talent Norway za **regrutovanje talenata iz podzastupljenih grupa**.
- Organizovanje **kurseva i seminara** o nesvesnoj pristrasnosti i diskriminaciji na radnom mestu, kao i o pitanjima inkluzije i predstavljanja.
- Održavanje postojećih mera za **prijavlivanje i sprečavanje uznemiravanja**. Obuka za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja je obavezna za sve primaocce sredstava NFI-a.

Naš kontakt u NFI-u nam prenosi da je implementacija ovog plana odložena zbog, između ostalog, zdravstvene situacije u zemlji, tako da planirana evaluacijaza proteklu 2021. godinu u 2022. još ne može da se izvede. Međutim, većina gore opisanih mera je sada pokrenuta i uočeni su veoma dobri rezultati u pogledu rodne ravnopravnosti.

Ohrabrujuća statistika

Cilj NFI-a je da postigne **trajni odnos od 50/50 između muškaraca i žena** koji dobijaju podršku za razvoj i proizvodnju. Nakon postizanja ovog cilja u 2018. godini, udeo žena među korisnicima

bespovratnih sredstava za produkciju NFI-a bio je iznad 50% po prvi put u 2019. godini (52%). Međutim, 2020. godine udeo žena smanjen je na 46%; ovo se odražava i u procentu žena koje su podnosile prijave za sredstva (41% u 2020). Prema NFI-u, ovo nije posledica strukturnih promena u sektoru, već posledica prirodnih varijacija iz godine u godinu. Svakako, Institut pomno prati ovaj razvoj i udeo žena na ključnim pozicijama (producent, reditelj, scenarista) među projektima koji su dobili sredstva NFI-a. Od svih projekata podržanih u 2021. godini, žene predstavljaju 51% producenata, 45% reditelja i 44% scenarista. Kod dugometražnih projekata, žene predstavljaju 56% reditelja dokumentarnih filmova i 36% reditelja igranih filmova.

Ka sve inkluzivnijim politikama

Pored mera sadržanih u ovom akcionom planu, NFI je 2020. godine uspostavio **posrednika za raznolikost**, koji, između ostalog, pomaže obezbeđivanju raznolikosti i inkluzije kao sastavnih delova aktivnosti NFI-a. Da bi se obezbedio bolji dijalog sa podzastupljenim grupama i da bi se osiguralo da sveukupni rad NFI-a na inkluziji i različite mere inkluzije budu tačni i ciljani, institut je uspostavio **referentnu grupu** sa kojom se redovno konsultuje. Pored toga, NFI svakodnevno posvećuje posebnu pažnju izboru svojih govornika, dobavljača, konsultanata... Institut pruža i obuku za borbu protiv stereotipa i prevenciju nasilja, a posebno seksualnog uznemiravanja.

Izazovi za budućnost

Prema našem kontaktu u NFI-u, dva glavna izazova budućem radu na rodnoj ravnopravnosti i različitosti su:

- S jedne strane, **izazov raznolikostina** pozicijama odlučivanja – pitanja različitosti se slabo rešavaju, kako u filmskoj industriji tako i u filmskoj birokratiji;
- S druge strane, potreba da se **izmeri raznolikost** kako bi se pratila dešavanja u ovoj oblasti i kako bi moglo da se proceni koliko su institucije uspešne u stvaranju raznovrsnije filmske industrije – merenje diverziteta na kreativnom nivou predstavlja izazov, pogotovo zbog toga što konstrukcija dobrih kategorija (vezanih za pol, etničku pripadnost, starost, seksualnu orijentaciju, društvenu klasu...) nije lak zadatak. Uz to, svaka obrada ličnih podataka mora da ima pravni osnov kako bi bila usklađena sa norveškim pravom. Na primer, NFI trenutno radi na metodama za merenje raznolikosti u upravljanju stipendijama.

HOLANDIJA

% filmova koje su režirale žene: 28,7% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Strategija za raznolikost i inkluziju koja uzima u obzir rodnu ravnopravnost

U Holandskom filmskom fondu (NFF), rodna ravnopravnost je sastavni deo **strategije za raznolikost i inkluziju**. Cilj NFF-a je da uključi sve dimenzije različitosti u svoje politike i fondove, kao i u samu instituciju.

Politika raznolikosti i inkluzije NFF-a uključuje mnoge akcije:

- **Procena doprinosa raznolikosti projekata koji su aplicirali za sredstva:** od 2017. NFF uzima u obzir kriterijume vezane za inkluziju pri selekciji projekata i daje povratne informacije podnosiocima prijave o svojoj strategiji uključivanja;
- **Raznolikost u sastavu komisija koje analiziraju projekte:** od devet konsultanata, trenutno su četiri žene, a troje od devetoro imaju bikulturalno poreklo;
- **Organizacija obuke** o podsvesnoj pristrasnosti;
- **Finansijska podrška** za nacionalnu telefonsku liniju koja se bavi neželjenim i neprikladnim ponašanjem u sektoru izvođačkih umetnosti, filma i televizije;
- Saradnja sa Colorful People, **timom za regrutovanje koji je fokusiran na diverzitet** i specijalizovan za zapošljavanje na odgovorne pozicije;
- Ciljani doprinosi aktivnostima različitosti, uključujući partnerstvo sa **Anti-rasističkom radnom grupom za evropsku kinematografiju (ARTEF)**;
- **Stvaranje interne pilot grupe:** od januara 2021. ova grupa koordinira aktivnosti i akcije na političkom, finansijskom i organizacionom nivou fonda, istovremeno podižući svest o pitanjima inkluzije među menadžmentom. Ova grupa je radila na reviziji jezika koji se koristi u svim komunikacijama fonda; uspostavljanju kriterijuma, procedura praćenja i evaluacije za praćenje različitosti i inkluzije; organizovanju razgovora na ovu temu sa svim članovima NFF-a i stvaranju sigurnog prostora za diskusiju.

Istrajna statistika i ohrabrujuće brojke

NFF u svom godišnjem izveštaju objavljuje odnos žena i muškaraca režisera, pisaca i producenata. U 2021. godini⁶⁹ **42,6% finansiranih projekata režirale su žene** (36,8% u 2020), **44,8% je producirala je žena** (41,4% u 2020), a **43,6% pisala je scenaristkinja** (42,4% u 2020). U ovom godišnjem izveštaju možemo pročitati da „ovi procenti predstavljaju sitna poboljšanja, ali još uvek ne dostižu 50% rodne ravnoteže“.

Novе akcione mere u razvoju za period 2021-2024.

Fond radi na četvorogodišnjim ciklusima politike; nove akcione mere ovog novog strateškog plana o rodnoj ravnopravnosti i inkluziji započele su 2021⁷⁰. U tom kontekstu, naš kontakt u NFF-u ukazuje na nekoliko budućih akcija o pitanjima različitosti:

- U svom poslednjem periodu strategija (2017-2020), NFF nije postavio uslove za podnosiocima zahteva (kvote) niti uveo podsticaje za promovisanje raznolikosti u ekipama i produkcijama. Za period 2021-2024, NFF **istražuje mogućnost uvođenja podsticajnih politika**;
- **Učešće u inicijativi New Dawn:** od maja 2021. ova inicijativa se finansira iz devet evropskih javnih fondova⁷¹ koji imaju za cilj da otvore filmsku industriju novim i raznovrsnijim talentima i perspektivama;

⁶⁹https://www.filmfonds.nl/image/2022/6/16/fff_2022_v20_spreads.pdf

⁷⁰<https://www.filmfonds.nl/page/8712/policy-plan-2021-2024>

⁷¹Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian

- **Razvoj novih programa podrške koji se fokusiraju** na nedovoljno zastupljene grupe u filmskom sektoru i/ili društvu;
- **Razvoj baze podataka o raznolikosti i inkluziji** u holandskom filmskom sektoru. Radi ostvarenja tog cilja, NFF saraduje sa i finansira nekoliko eksternih organizacija;
- **Finansijska i operativna podrška** (kroz deljenje podataka i kontakata) **istraživačkom projektu Vrouwen in beeld**⁷² (Žene na platnu) koji procenjuje zastupljenost žena u holandskom audiovizuelnom sektoru;
- Uključivanje roda i različitosti u sve svoje **politike i finansijska sredstva**;
- **Praćenje razvoja mera** kroz prikupljanje podataka;
- **Rad na internim politikama ljudskih resursa** kako bi one bile inkluzivnije.

U kontekstu ove buduće perspektive, naš kontakt u NFF-u navodi nam tri glavna izazova u vezi sa inkluzijom i diverzitetom sa kojima će NFF morati da se suoči:

- **Pravična naknada** za sve filmske stručnjake;
- Uspostavljanje stvarne jednakosti u smislu **diverziteta i inkluzije** ispred i iza kamere;
- Dobijanje **pune podrške svih uključenih strana u filmskom sektoru**. Ova podrška je neophodna za kolektivne i održive promene.

POLJSKA

% filmova koje su režirale žene: 18,2% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Ove godine, Poljski filmski institut nije odgovorio na naše zahteve, tako da neke informacije možda nedostaju: ovaj paragraf je rezime odgovora Centra iz prethodnih godina, kao i informacija koje se nalaze na njihovoj veb stranici od ove godine.

Ravnopravniji institut

2020. godine videli smo da je organizovano **pet javnih debata** tokom poljskih filmskih festivala od 2015. godine i da je to pomoglo da se Poljski filmski institut (PFI) odluči da nametne određeni procenat žena među stručnim komisijama zaduženim za dodelu sredstava filmskim projektima. Tako u protekle tri godine žene moraju da čine najmanje 50% članova komisija za izbor koji savetuju generalnog direktora PFI-a, najmanje 35% stručnjaka i najmanje jedan od tri člana stručne komisije. Konačno, prema našem kontaktu u PFI-u, skoro sve rukovodeće pozicije instituta zauzimaju žene.

Podsticajne mere

Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

⁷²<https://www.vrouweninbeeld.nl>

S jedne strane, naš kontakt u PFI-ju prenosi nam da se od 2020. godine u okviru dijaloga sa predstavnicima poljske filmske industrije organizuju sastanci koji pokrivaju niz pitanja, uključujući i pitanja ravnopravnosti.

Jedan od elemenata koji proizilaze iz ovih sastanaka je uspostavljanje načina za **borbu protiv nasilja i maltretiranja**, kako bi se osigurala jednakost na snimanju od početka do kraja procesa snimanja filma. Preporuke uključuju stvaranje institucije gde će žene moći da dobiju besplatnu pravnu i psihološku pomoć.

Pored toga, PFI je **razvio i svoj istraživački sektor** i uveo obavezu za producente da uključe izveštaje o pitanjima ravnopravnosti u sporazume koji se dostavljaju PFI-u na kraju projekta.

Konačno, PFI je planirao da do kraja 2020. godine završi svoju statističku studiju o učešću žena u filmskoj produkciji za poslednjih pet godina. Međutim, ovu studiju još uvek nismo našli na njihovoj veb stranici.

PORTUGAL

% filmova koje su režirale žene: 21,4% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Sistem bodovanja, bonusi i sve ravnopravniji žiri

Od 2018. godine, Portugalski filmski i audio-vizuelni institut (ICA) implementirao je **skalu za davanje prioriteta filmovima rediteljki i njihovom finansiranju**. U programima podrške pisanju scenarija i razvoju projekata, ICA takođe dodeljuje **bonus od 10%** za projekte sa najmanje 50% scenaristkinja. Od njegovog uvođenja 2018. godine, 14,9% prijava podnetih ICA-u ispunjavalo je uslove za ovaj bonus. Od trideset četiri projekta podržana od strane Instituta, pet je dobilo ovaj bonus (14,7% finansiranih projekata). Nadalje, napominjemo da je ICA postigla paritet u **sastavu članova svog žirija** koji dodjeljuje finansijske grantove: videli smo godišnje poboljšanje udela žena – povećanje sa 39% članova žirija u 2018. na **51,9% u 2022.**

Tačne statistike za praćenje razvoja ovih mera

ICA proizvodi godišnje **statistike raščlanjene po polu**. Statistike uključuju procenat rediteljki koje su podržane sredstvima, rodni sastav žirija i komisija Instituta, kao i broj filmova režiranih od strane žena koji se projektuju u bioskopima. U 2021. godini, filmovi rediteljki koji su dobili podršku za produkciju predstavljaju 50% animiranih filmova, 30% dokumentarnih, ali samo 13,3% igranih filmova.

Ka inkluzivnom finansiranju mimo granica rodne ravnopravnosti

ICA nam je 2021. rekla da traži načine da promoviše ne samo rodnu ravnopravnost već i **raznolikost i inkluziju**. ICA je jedan od devet fondova⁷³ koji učestvuju u inicijativi **New Dawn**, pokrenutoj u maju 2022. Cilj ovog panevropskog fonda je da finansira projekte sa stvarnom raznolikošću perspektiva i priča kako bi se promovisao inkluzivniji i raznovrsniji filmski pejzaž.

RUMUNIJA

% filmova koje su režirale žene: 19% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Bez strategija i dosijea koji se tiču pola

Naš kontakt nam je preneo da Rumunski filmski centar (RFC) ne planira da sprovodi rodnu politiku kako bi pomogao u razvoju rodnog pariteta u svojoj filmskoj industriji.

Ipak, podsetimo se:

- Tokom 2019. godine organizovana je debata na temu **jednakih mogućnosti** u rumunskoj filmskoj industriji tokom sastanka komiteta za EURIMAGES. RFC je za ovaj događaj obezbedio rodnu statistiku koja pokriva period od 2007. do 2017. godine.
- Sektor za statistiku rumunskog instituta sprovodi **ново prikupljanje podataka o polu** primalaca pomoći od 2022. godine;
- Više od 50% zaposlenih u RFC-u su žene.

Štaviše, što se tiče finansiranja projekata, **odluke selekcionarne komisije donose se bez poznavanja pola scenarista**, reditelja i producenata. Prema našem kontaktu, selekcija se stoga vrši bez rodne pristrasnosti.

SRBIJA

Nemamo reprezentativne brojeke za % filmova koje su režirale žene u Srbiji.

Ni politika ni statistika

I ove godine, naš kontakt u Filmskom centru Srbije obavještava nas da Centar nije uveo nikakve posebne mere za rodnu ravnopravnost i da ne objavljuje rodno relevantne podatke.

Međutim, 2022. naš kontakt nam je rekao da će Centar da pokrije putne troškove (avio karte, smeštaj, akreditacije, naknade za obuku) za žene iz filmske industrije kako bi prisustvovala događajima koji su njima namenjeni, kao što je CIRCLE Women Doc Accelerator ili Evropski program obuke za audiovizuelne preduzetnike.

⁷³Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

ŠPANIJA

% filmova koje su režirale žene: 18,3% (prosek iz perioda od 2017. do 2019)

Dugoročni ciljevi i smernice

Od 2007. Institut za kinematografiju i audiovizuelne umetnosti Španije (ICAA) redovno je reafirmisao svoje ciljeve u pogledu rodne ravnopravnosti i uvodio konkretne mere za njihovo postizanje:

- 2007. godine, član 19. **Zakon o filmu** obavezuje ICAA-u da uspostavi mere za promovisanje rodne ravnopravnosti u originalnim audio-vizuelnim produkcijama. Član 25. i **sve njegove tačke** predviđaju da **komisije koje dodeljuju grantove moraju voditi računa o paritetu**: prisustvo žena u tehničkom i rediteljskom timu omogućava dodelu **dodatnih poena**. Pored toga, druga odredba Zakona o filmu obezbeđuje **paritet u ICAA-inim komisijama za izbor i finansiranje**.
- Od 2011. ICAA je implementirala sistem sertifikacije **sa oznakom „posebno preporučeno za promociju rodne ravnopravnosti“**, kao i bazu podataka u kojoj su navedeni grantovi dodeljeni različitim projektima, prema polu osobe koja je režirala.
- U maju 2022. godine, na Konferenciji Iberoameričkih audio-vizuelnih i kinematografskih vlasti (CAACI), ICAA je **potvrdila svoje ciljeve za rodnu ravnopravnost potpisivanjem deklaracije o namerama** u kojoj se institut obavezuje, zajedno sa drugim državama članicama, da će „raditi zajedno na razvoju i sprovođenju ciljeva i akcija u korist rodne ravnopravnosti za žene i za ljude [diskriminisane] zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.“
- Konačno, trenutno je u pripremi nacrt **novog španskog zakona o filmu**. Prema našim saznanjima, rod će u biti obrađen **transverzalno**. Nacrt zakona će uključiti rodnu ravnopravnost kao jedan od svojih ciljeva, sa pogodnostima za projekte koje vode žene, kao što su budžetske kvote, dodatni poeni u programima finansiranja i dodatni poeni u „kvotama za projekcije“⁷⁴. ICAA takođe podstiče upotrebu statistike za kvantifikaciju i praćenje rodnih razlika i dispariteta u industriji.

Ova želja da se rodna ravnopravnost stavi u središte trenutne španske filmske produkcije može veoma konkretno da se vidi u **finansijskoj podršci** koja se dodeljuje projektima rediteljki.

Kvote koje pokazuju rezultate

Španija je 2020. uvela **kvote za finansiranje filmova koje su režirale žene**. Ove kvote se razlikuju u zavisnosti od vrste finansiranja koje odobrava ICAA:

⁷⁴ „Kvote za projekcije“ podrazumevaju da 20% filmova projektovanim u bioskopima u Španiji mora da su evropski ili iberoamerički. Ovaj nacrt predlaže da se evropski ili iberoamerički filmovi u čijim su timovima isključivo žene računaju duplo, što bi podsticalo programske selektore da takve filmove češće biraju.

- „**Opšta pomoć**“ se dodeljuje filmovima odabranim na osnovu „objektivnih kriterijuma“ kao što su ekonomska i finansijska održivost projekta, njegova inovativna priroda ili društveno-ekonomski uticaj investicija izvršenih u Španiji. Udeo godišnjeg budžeta rezervisanog za projekte žena trebalo je da predstavlja najmanje 20% ukupnog budžeta opšte pomoći do 2020. godine. Ova cifra se povećala na **25% u 2021. godini** i na **35% ukupnog budžeta u 2022. godini!**
- „**Selektivni grantovi**“ podržavaju nezavisne producerske kuće na projektima sa određenom kinematografskom, kulturnom ili društvenom vrednošću; na projektima dokumentarnih i eksperimentalnih filmova ili na projektima filmskih stvaralaca koji su se tek pojavili u svetu filma. Udeo minimalnog budžeta koji se izdvaja za projekte rediteljki za ovako podržane igrane i kratke filmove iznosio je **35% ukupnog budžeta za finansiranje u 2021. godini**, a u **2022. godini porastao je na 40% ukupnog budžeta.**

Kvota za 2023. ostaće iste kao i 2022. godine, odnosno najmanje 35% ukupnog budžeta za opšte grantove i 40% selektivnih grantova mora biti dodeljeno projektima koje vode žene. Prema našem kontaktu, ova politika se već pokazuje kao efikasna: **2021. godine 38% projekata** izabranih za **opšti program** podrške bile su isključivo žene, a **u slučaju selektivne podrške ova cifra otišla je na 49%.**

Podsticaji za promociju žena u sektoru

Finansiranje je jedna od ključnih poluga delovanja španske kinematografije. Kvota su deo ove strategije, ali u sama strategija ima i globalni aspekt i uključuje i druge podsticaje:

- **Poreski podsticaj:** od 2020. iznos poreskog odbitka, koji je iznosio najviše 50% ukupnih troškova produkcije filma, može se povećati na **75%** za produkcije koje uključuju samo rediteljke. Ovi projekti su kvalifikovani nacionalnim propisima kao „teški projekti“;
- **Finansijska podrška festivalima s obzirom na položaj žena:** ICAA prvi put 2021. godine uzima u obzir učešće žena u organizaciji i prisustvo žena u stvaranju odabranih projekata. Takođe, podrška za distribuciju daje dodatne bodove za distribuciju filmova koje su vodile žene;
- **Novi program stipendiranja:** ovaj program, koji je ICAA uvela 2022. godine, uključuje rodne kriterijume u evaluaciji prijave; dodeljuje se dodatni bodovi za uravnoteženu zastupljenost žena i muškaraca u timu projekta.
- **Poboljšanje kontrole:** nakon dodeljivanja pomoći tokom projekta sprovodi se praćenje;
- Od 2022, **dela žena uključena su u plan** (Spanish Recovery Plan) koji ima za cilj smanjenje rodne nejednakosti. Filmove žena samim tim podržava i Evropski fond za oporavak (PRTR);
- **Dodatna sredstva za mentorski program:** 2022. godine ICAA je povećala sredstva za CIMA-u (Asociación de Mujeres Cineastas y de Medios Audiovisuales) za finansiranje aktivnosti i godišnjih izveštaja o položaju žena u audiovizuelnom sektoru. Ovi grantovi sada iznose 100.000 evra. Pored ove finansijske podrške, ICAA takođe doprinosi CIMA-inom mentorskom programu.

Diskusije o položaju žena u filmskoj industriji

Ove godine, ICAA je stavila snažan naglasak na isticanje žena koje su zaposlene u filmskoj industriji. Konkretno, ICAA je pokrenula marketinšku kampanju *They Make Spanish Cinema* u okviru

programa *This is Spanish Cinema*⁷⁵. Ovo je mesto posvećeno filmovima koje snimaju žene i ima za cilj da istakne njihovu ključnu ulogu u poslednjih nekoliko godina.

ICAA je takođe napravila **stranicu posvećenu „održivosti i jednakosti“** na svojoj internet stranici⁷⁶. Ova stranica uključuje vesti iz španske kinematografije i Instituta o pitanjima roda i održivosti.

Konačno, **Španska filmska biblioteka** je pojačala svoje napore da poveća prisustvo filmova koje su radile žene; bavezala se da do 2020. godine poveća udeo filmova rediteljki za 1%. Godine 2021. 18% programa Filmske biblioteke činili su filmovi žena, što predstavlja povećanje od 3,5%.

Praćenje uticaja mera i statistike

Što se tiče statistike, u 2020. godini 44% **selektivnih grantova** dodeljeno je rediteljicama, dok je to u 2021. godini bilo 49%. Takođe napominjemo da je 39% od 41 projekta podržanog u 2020. pisano isključivo od strane žena. U 2021. te cifre su 42,5% od 47 projekata. Što se tiče **grantova za opštu produkciju**, u poslednje četiri godine beleži se konstantan porast broja podržanih žena filmskih stvaralaca – sa 8% u 2017. na 34% u 2020. i 38% u 2021. godini. Isto važi i za scenaristkinje: sa 16% ženskih autora u 2017. na 38% u 2021. godini, sa vrhuncem od 46% scenarija koje su napisale žene u 2018. godini.

Sledeći izazovi za CICA-u u pogledu rodne ravnopravnosti sada leže u **održavanju trenutnih politika i u izradi još sveobuhvatnijih izveštaja** o podacima za pažljivije praćenje sprovedenih akcija. U 2022. godini ustanovljeno je uputstvo za **statističko praćenje mera**: do kraja 2023. godine Centar bi trebalo da ima izrađen precizan način praćenja kvantitativnog uticaja sprovedenih mera. Konačno, **pitanja interseksionalnosti i raznolikosti** su takođe važna za ICAA-u, koja navodi da želi da im posveti više pažnje u budućnosti.

S obzirom na ambiciju mera koje je usvojila ICAA, čekamo nove brojke da vidimo da li će njena politika početi da daje rezultate.

SLOVAČKA

% filmova koje su režirale žene: 23,6% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Niti politike, niti objavljivanja statistike

Slovački filmski institut (SFI) nema posebne mere za rodnu ravnopravnost i ne objavljuje rodno relevantne podatke. Naš kontakt objašnjava da je to zato što Slovački filmski institut nije finansijska institucija: služi isključivo za promociju slovačke kinematografije i filmskih stvaralaca.

⁷⁵ <http://www.culturaydeporte.gob.es/actualidad/2021/03/210330-campana-cine.htmls>

⁷⁶ <https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/cine/sobre-el-icaa/espacio-sostenibilidad-igualdad.html>

Prvi koraci ka sprovođenju mera?

Institut ipak insistira na tome da stalno radi na **promociji ženskih projekata** i na saradnji sa inicijativama Evropske filmske promocije (EFP); u razgovorima sa filmskim festivalima i organizatorima filmskih događaja obraća se pažnja na rodnu ravnotežu.

Institut namerava da sprovede svoju prvu konkretnu meru za isticanje žena u kinematografiji. U njihovom godišnjem katalogu slovačkih filmova koji izlaze u bioskope precizira se da li se radi o „prvom filmu” ili „drugom filmu” autora – u nastojanju da pospeši prepoznatost žena filmskih stvaralaca, **Institut planira da precizira i da je film režirala žena** onda kada je to slučaj.

Konačno, naš kontakt nam prenosi da je učestvovao u kvalitativnoj studiji Evropske audiovizuelne opservatorije. Ovu statistiku Institut ne objavljuje, ali su nam izašli u susret i podelili je sa nama: od slovačkih filmova objavljenih 2021. godine, **igranih filmova rediteljki** je devet i oni predstavljaju **60% filmova objavljenih** te godine, međutim, to je samo 21% filmova od ukupnog budžeta za filmove proizvedene u 2021.

SLOVENIJA

% filmova koje su režirale žene: 6,7% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Porast svesti o rodno relevantnim pitanjima

Slovenački filmski centar (SFC) uveo je rodnu dimenziju u svoju politiku 2018. zatraživši **studiju o broju rediteljki za period od 1995. do 2017. godine**. Studija je prvi put predstavljena u okviru dvadesetog festivala dokumentarnog filma održanog 2018. godine u Ljubljani pod nazivom „Žene u filmu: rodno pitanje”.

Dalje, SFC je **uveo kriterijum pariteta** u sastav svojih komisija za izbor (najmanje jedna žena na tri člana) i bavi se **problemima podsvesne pristrasnosti; formulari za prijave poboljšani su** zahtevima da se navede pol ljudi na ključnim pozicijama u filmskoj i glumačkoj ekipi.

Sa navedenim u cilju, SFC je krajem 2021. godine zajedno sa Savezom slovenačkih režisera i Međunarodnim filmskim festivalom u Ljubljani organizovao **događaj na temu položaja žena u filmskoj industriji**. Ciljevi događaja „**Žene u pokretu**”⁷⁷ (*Women On the Go*) bili su podizanje svesti o pitanju rodne ravnopravnosti, predstavljanje najnovijih dešavanja u podršci SFC-a za ženske filmove i promocija ženskih filmskih projekata u pripremi.

Pomno praćenje statistike

⁷⁷<https://www.film-center.si/en/news/8118/women-on-the-go/>

Svake godine SFC ocenjuje prijave i projekte podržane u okviru njegovih programa prema rodu **na pozicijama režije, produkcije i scenarija** (rezultati procene su uključeni u godišnji izveštaj SFC-a⁷⁸). Procenat rediteljki u igranim filmovima porastao je sa 12,7% u 2017. na 16% u 2020. godini. Sve više rediteljki prijavljuje se za podršku svog **prvog filma**: u okviru Programa podrške prvom igranom filmu, četiri dugometražna filma rediteljki izabrana su u poslednje četiri godine, što predstavlja **58% odabranih prvih filmova**. Što se tiče drugog ili ostalih filmova, samo osam rediteljki se prijavilo za program podrške u istom periodu (10% prijavljenih projekata). Izabrana su samo dva dugometražna filma u režiji žena, što je **8% projekata podržanih** od strane Centra. Povećanje finansiranja za rediteljke je podatak koji ohrabruje i ukazuje na pojavu nove generacije žena u kinematografiji, ali isto tako može da ukazuje i na poteškoće za rediteljke da se dugoročno afirmišu.

Uprkos velikoj dominaciji muškaraca u oblasti produkcije i pisanja scenarija, naš kontakt u SFC-u nam govori da producentkinje i scenaristkinje imaju bolje stope uspeha u selekciji programa i takmičenja od svojih muških kolega.

Ambiciozni ciljevi za budućnost

U skladu sa strategijom SFC-a za period 2020-2024, Centar će ispitati moguće mere i podsticaje za uspostavljanje jednakog pristupa snimanju filmova za sve:

- Cilj Centra u ovom periodu je da ostvari **veći procenat projekata žena** u oblasti prvih filmova, kratkih filmova, igranih filmova, razvoja scenarija i razvoja projekata. Ovaj cilj je usko povezan sa udelom projekata koje podnose žene, a radi podrške u okviru stimulativnog produkcijskog okruženja;
- Jedan od prvih koraka ka ravnopravnim uslovima je uspostavljanje **posebne podrške filmskim stvaraocima koji su roditelji ili će uskoro postati roditelji**. Slovenski centar će nastojati da uključi inicijative koje olakšavaju rad filmskih stvaralaca sa malom decom i da ih uključi u troškove podržanih projekata.

Prema SFC-u, izazovi su sledeći:

- **Podizanje svesti** o rodnoj ravnopravnosti među filmskim stvaraocima i u javnosti;
- **Podrška projektima** žena filmskih stvaralaca;
- Promovisanje akcija za **sprečavanje rodno zasnovanog nasilja i rodni stereotipa**.

ŠVEDSKA

% filmova koje su režirale žene: 32,7% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

⁷⁸https://www.film-center.si/media/uploads/froala_editor/files/SFC%20katalog%202018_F&F_AEsQhHi.pdf

Ove godine Švedski filmski institut nije odgovorio na naše zahteve, tako da neke informacije možda nedostaju: ovaj paragraf je rezime odgovora Centra iz prethodnih godina, kao i informacija koje su ove godine pronađene na njihovoj internet stranici.

Transverzalne akcije usvojene od 2013. godine

Perspektiva rodne ravnopravnosti prožima sve što se radi na Švedskom filmskom institutu (SFI) dugi niz godina: od finansiranja produkcije, preko odabira filmova za promovisanje iz arhiva, do angažovanja osoblja koje radi na poboljšanju nivoa ravnopravnosti. Jedan od ciljeva SFI-a je postavljanje temelja za rodnu ravnopravnost u filmskoj produkciji, zadatak koji se može unaprediti samo konkretnim akcionim planovima.

Dakle, do danas, SFI je postavio:

- **Internet stranicu** za borbu protiv isključivanja nordijskih rediteljki u saradnji sa pet drugih filmskih instituta: Nordijske žene u kinematografiji.
- **Mentorski program** *Movement* pokrenut 2013. godine
- **Inicijative** za razvijanje interesovanja za film među mladim ženama: isticanje uzora, postavljanje kurseva obuke.
- Inicijativu za podršku scenaristkinja pokrenutu 2019. Od deset projekata u prvoj fazi, četiri su dobila dodatnu podršku u 2020. za nastavak rada.
- **Istraživački projekat** za proučavanje struktura filmske industrije.
- **Kvalitativne studije** o vrstama filmova na kojima žene imaju priliku da rade (budžet, vrsta produkcije, itd).
- **Stranicu** koja je u potpunosti posvećena politici za rodnu ravnopravnost na internet stranici Instituta⁷⁹.

Prema rečima naše sagovornice, sledeći izazovi za SFI su **da prošire svoj rad na rodnoj ravnopravnosti kako bi uključili interseksionalnu perspektivu** u koju se uvrštava i rasizam, kao i drugi osnovi diskriminacije. U tom smislu, 2022. SFI je deo transnacionalnog fonda New Dawn⁸⁰, koji se eksplicitno fokusira na inkluziju i raznolikost.

Detaljna godišnja statistika

Dokument Činjenice i brojke 2021.⁸¹ sadrži četiri stranice o rodnoj statistici; one pokazuju da udeo dugometražnih filmova koje finansira SFI, a koje su režirale žene, predstavlja 26% (ili -41 poen u odnosu na 2020). Ovaj nagli pad delom je posledica činjenice da je ove godine finansirano manje filmova, što ima značajan uticaj na paritet.

⁷⁹<https://www.filminstitutet.se/en/about-us/swedish-film-institute/>

⁸⁰Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete u tabeli na strani 27 ili na sajtu <https://newdawn.film/>.

⁸¹<https://www.filminstitutet.se/en/learn-more-about-film/statistics/facts-and-figures/facts-and-figures-2021/>

SFI je 2020. godine objavio izveštaj o rodnoj ravnopravnosti: *Which Women? Gender Equality Report 2019/2020*⁸²(Izveštaj o rodnoj ravnopravnosti 2019/2020), koji predstavlja kvalitativnu studiju koja ispituje kako godine i rasa utiču na uslove rada žena u švedskoj filmskoj i televizijskoj industriji. U izveštaju se navodi da industrija rizikuje da izgubi talente i propusti bitne priče nastavljajući da reprodukuje stereotipne društvene slike. SFI stoga zaključuje da su **raznolikost** i reprezentacije neiskorišćeni potencijal švedskog filma, kako komercijalno tako i kvalitativno.

SFI je 2022. godine objavio studiju pod naslovom *406 Days – It's About Time*⁸³. Studija, koja je predstavljena na Filmskom festivalu u Kanu i dostupna je na internetu, a razmatra razliku u dužini vremena potrebnog za razvoj i produkciju filmova koje finansira SFI u zavisnosti od pola osobe koja stoji iza projekta. Da ponovimo neke ključne podatke: ovaj izveštaj pokazuje da je za **dugometražne igrane filmove** u proseku prođe **138 dana** više između podnošenja finansiranog filmskog projekta i njegovog prikazivanja u bioskopu ukoliko ga je režirala žena. Kada se uzme u obzir **osoba koja je pisala scenario**, jaz se povećava na **još 408 dana** produkcije za filmove koje su napisale žene. Muški reditelji i scenaristi stoga češće objavljuju filmove nego rediteljke i scenaristkinje; imaju veću publiku, omogućen im je širi spektar tema: ovo delimično objašnjava zašto se prikazuje više filmova muškaraca nego filmova žena. **Što se tiče dokumentarnih filmova**, trend je suprotan: sa muškarcima na ključnim pozicijama (režija, scenario, produkcija) potrebno je više vremena nego kada su na tim pozicijama žene. Međutim, studija pokazuje korelaciju između budžeta dokumentarnog filma i dužine produkcije: što je budžet veći, to duže traje snimanje dokumentarnih filmova.

ŠVAJCARSKA

% filmova koje su režirale žene: 26,8% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Obaveze i ciljevi Švajcarske savezne kancelarije za kulturu

Od 2015. godine, Savezna kancelarija za kulturu (FOC) sprovela je nekoliko mera za promovisanje kulturne raznolikosti:

- **Redovno i sveobuhvatno prikupljanje podataka** o raspodeli finansijske podrške u kontekstu roda, na godišnjem nivou;
- **Analiza ovih podataka** u cilju **razvoja oruđa za postizanje jednakosti** u švajcarskoj filmskoj industriji, uz saradnju sa domaćim i međunarodnim stručnjacima;
- Usvajanje posebnih mera za **promovisanje filmova koje prave žene**.

U švajcarskoj šemi promocije filma možemo da nademo cilj FOC-a: „**Odnos muškaraca i žena koji se pojavljuje u podnetim prijavama mora se na uravnotežen način odraziti u podržanim projektima**. Da bi se postigao ovaj cilj, **prijavama autorki daće se jednak prioritet** u podršci pisanju scenarija i podršci

⁸²<https://www.filminstitutet.se/globalassets/2.-fa-kunskap-om-film/analys-och-statistik/publications/other-publications/which-women---gender-equality-report-19-20.pdf>

⁸³<https://www.filminstitutet.se/en/about-us/swedish-film-institute/gender-equality/>

razvoju projekta. Što se tiče podrške u režiji i podrške u postprodukciji, filmovima koje su snimile žene može da se da prednost, ako su jednakog kvaliteta. FOC tvrdi da je od 2016. postigao svoje ciljeve: udeo podržanih projekata rediteljki ili scenaristkinja odgovara odnosu projekata prijavljenih u okviru selektivnih grantova.

Konkretne akcije za promovisanje položaja žena u industriji

Od 2019. godine, FOC sprovodi posebne mere za promovisanje veće pravičnosti u švajcarskoj kinematografiji:

- Uvođenje „**rodnog bonusa**“ (2019) za filmove u koprodukciji FOC-a i za koje je udeo finansiranja od strane Švajcarske manji. Sistem selekcije se zasniva na rezultatu (na skali od 100 poena): nakon godine u kojoj je podrška za rediteljke bila manja od 40%, **5 dodatnih poena dodeljuje se filmovima koje su režirale žene**. Ovih 5 poena su odsudni kada se odluka o podršci projektu svodi na nijanse u broju bodova. Bonus od samog početka privlači projekte žena. I danas je sve više prijava ženskih projekata, čak i u godinama kada se bonus ne dodeljuje;
- Producenti koji primaju sredstva od FOC-a sada moraju da **potpišu izjavu** kojom potvrđuju da su **uveli mere jednakih plata i mere protiv seksualnog uznemiravanja u svojoj organizaciji**;
- FOC je uključio **troškove nege dece i drugih izdržavanih lica u budžete za produkciju**.

Brojne statističke studije sa ohrabrujućim rezultatima

FOC proizvodi **statistiku raščlanjenu po polu** u svom godišnjem izveštaju o aktivnostima⁸⁴. U 2019. godini, od 38% podržanih projekata 31% prijava podnela je žena, ali je dodeljeno samo 25% finansijskih sredstava. U 2020. i 2021. godini broj projekata koje su podnele rediteljke porastao je na 35-40% projekata, dok je to 45-47% podržanih projekata. Prema rečima našeg sagovornika, značajne varijacije u ciframa iz godine u godinu mogu da se objasne malim brojem filmova koji se godišnje proizvode u Švajcarskoj.

FOC je takođe u septembru 2020. objavio izveštaj *Gender map rezultate 2017-2019*⁸⁵ koji se bavi rodnom strukturom švajcarskih filmskih timova. Izveštaj pokazuje da su žene producirale 35% švajcarskih dugometražnih filmova, režirale skoro 30% filmova, a napisale oko jedne trećine scenarija. **Sve kategorije filmova se analiziraju kroz rodnu prizmu**⁸⁶. Udeo igranih filmova koje su režirale žene porastao je sa 24% na 34% za četiri godine; u dokumentarnim filmovima to je 36%.

FOC je 2021. objavio **sveobuhvatnu studiju o rodnoj ravnopravnosti** u švajcarskoj filmskoj industriji⁸⁷. Radi se i **analiza efikasnosti mera za rodnu ravnopravnost** i analiza preporuka za nove

⁸⁴https://www.bak.admin.ch/dam/bak/de/dokumente/kulturschaffende-film/zahlen_und_statistiken/facts-and-figures-2021.pdf.download.pdf/BAK-Facts_and_Figures-2021-DE.pdf

⁸⁵<https://urlz.fr/fXju>

⁸⁶https://www.bak.admin.ch/dam/bak/de/dokumente/kulturschaffende-film/berichte/die-schweizer-kinofilmproduktion-2020.pdf.download.pdf/Die%20Schweizer%20Kinofilmproduktion%202020_v1.0.pdf

⁸⁷https://www.bak.admin.ch/dam/bak/de/dokumente/kulturschaffende-film/merkblatt_hinweis/b-gleichstellung-filmschaffen-schlussbericht-20210726-interface.pdf.download.pdf/B_Gleichstellung_Filmschaffen_Schlussbericht_2021_07_26_Interface.pdf

mere. Godine 2022. objavljena je **studija o položaju rediteljki u švajcarskoj filmskoj industriji između 2013. i 2021. godine**. Podaci o polu se precizno prikupljaju i pažljivo prate.

Ove godine naš kontakt nas obaveštava da ciklusi prikupljanja podataka obično traju četiri godine. Stoga će nove mere o rodu i različitosti verovatno biti preduzete u **sledećoj rundi mera počevši od 2025. godine**. O mnogim idejama se već diskutuje; naš kontakt pominje bonus za projekte sa fokusom na diverzitet, specifične mere za borbu protiv svih vrsta nasilja i potencijalne regulatorne politike... Ništa još nije zvanično, ali činjenica da se takve rasprave već vode za naredni krug mera veoma je ohrabrujuća za budućnost.

UJEDINJENO KRALJEVSTVO

% filmova koje su režirale žene: 17,9% (prosek iz perioda od 2017. do 2021)

Ciljevi za proporcionalnost populacije Ujedinjenog Kraljevstva

Ciljevi Britanskog filmskog instituta (BFI) zasnivaju se na traženju **proporcionalnosti u radnom delu populacije Ujedinjenog Kraljevstva** i odnose se ne samo na one koji su zaposleni u BFI-u već i na one koje fond finansijski podržava. Prateći dalja istraživanja, ovi ciljevi će biti ažurirani od aprila 2023. Naš kontakt je pojasnio da to ne znači da su prethodni ciljevi ispunjeni, već se jednostavno radi o ažuriranju koje će bolje da predstavi ciljeve koje BFI želi da postigne.

Od 2023. godine, ciljevi BFI biće:

- Finansiranje **što više projekata reditelja i rediteljki**;
- Finansiranje **20% projekata** osoba koje se identifikuju kao rasne manjine;
- Finansiranje **30% projekata** osoba sa invaliditetom (12% u prethodnim ciljevima);
- Finansiranje **18% projekata** osoba koje se identifikuju kao pripadnici LGBTI+ populacije (10% u prethodnim ciljevima);
- Finansiranje **39% projekata** osoba **sobalošeg socio-ekonomskog porekla**. Ova kategorija – društveni sloj – dodata je, odnosno nije pomenuta u prethodnim objavama ciljeva Instituta.

Politika „Standardi različitosti“.

Standardi različitosti⁸⁸ (Diversity Standards) usvojeni 2016. ostaju vodeća politika Britanskog filmskog instituta, jer – prema našem kontaktu – obuhvataju i bave se svim oblastima različitosti i inkluzije. I zaista, razmatranje pola osobe se vrši iz jedne **intersekcionalne perspektive**. BFI radi na integraciji dugoročnih holističkih politika, praćenih, prilagođavanih i vremenom modifikovanih.

Podsećanja radi, evo standarda koji su uključeni u program **Standardi različitosti**:

⁸⁸<https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-diversity-standards-initial-findings-production-june-2016-march-2019-v1.pdf>

- Standard A „**Predstavljanje, teme i narativi na filmu**“ bavi se svim relevantnim temama i dovodi u pitanje stereotipe.
- Standard B „**Kreativno rukovodstvo i tim projekta**“ bavi se inkluzijom u sastavljanju timova projekata, a posebno inkluzijom na ključnim pozicijama.
- Standard C „**Pristup i mogućnosti u industriji**“ podstiče obučavanje, podelu posla, unapređenje, prve poslove i mentorstvo.
- Standard D „**Razvoj publike**“ razmatra kako filmovi zadovoljavaju potrebe publike u nedovoljno pokrivenim oblastima.

Filmovi koji traže finansiranje iz fonda (deo BFI-a) sada moraju da ispunjavaju **kriterijume različitosti** (koji se odnose na pol, rasu, godine i invaliditet), što po pitanju sadržaja projekta, što po sadržaju timova – projekti moraju da pokažu posvećenost inkluziji i da **ispune najmanje dva od četiri standarda diverziteta**.

Standardi diverziteta BFI-a takođe su inspirisali one koje je kreirala AMPAS (Akademija filmske umetnosti i nauke) 2020. godine⁸⁹. BAFTA (**Britanska akademija filmske i televizijske umetnosti**) povećala je upotrebu ovakvih standarda u dodeli svojih nagrada 2021, a njeni dobitnici bili su jasan pokazatelj toga. U 2022. godini, BAFTA je nastavila da koristi standarde diverziteta koji se sada primenjuju na BAFTA Nagrade za video igre i BAFTA Nagrade za televiziju.

BFI nastavlja da **prati efikasnost svoje politike** vršeći sveobuhvatan pregled standarda iz godine u godinu; nastavlja i da izveštava o **podacima prikupljenim na godišnjem nivou**⁹⁰. Prema rečima našeg sagovornika, najnoviji izveštaj BFI-a pokazuje **značajan napredak u zastupljenosti žena u svim standardima**, daleko više od bilo koje druge podzastupljene grupe. BFI nastavlja da ispunjava ali i premašuje svoje ciljeve finansiranja za scenariste, producente i reditelje. **U finansiranju iz 2021-2022**, Fond za razvoj igranog filma podržao je 73% ženskih i nebinarnih scenarista, u režiji to je 54%, a u produkciji 66%. Što se tiče produkcijskog fonda, žene i nebinarne osobe predstavljaju 48% scenarista, 53% reditelja i 58% producenata.

Usled velikog broja aktivnosti po pitanju jednakosti, diverziteta i inkluzije, procena uticaja ovih mera na industriju u celini može da predstavlja izazov, ali BFI je optimista u pogledu nivoa posvećenosti i prihvatanja svojih politika, te nastavlja da prati napredak kroz prikupljanje podataka.

Objavljivanje višestruke i precizne statistike

BFI proizvodi godišnju **statistiku**⁹¹ **podeljenu u četiri kategorije**: osobe sa invaliditetom, osobe koje se identifikuju kao rasne manjine, osobe koji se identifikuju kao žene i osobe koje se identifikuju kao seksualne i/ili rodne manjine (LGBTI+). Ove statistike su zasnovane na zaposlenima, tipovima pozicija, filmovima koji su finansirani i razlikama u platama.

⁸⁹<https://www.oscars.org/news/academy-establishes-representation-and-inclusion-standards-oscar-eligibility>

⁹⁰<https://www.bfi.org.uk/industry-data-insights/reports/bfi-diversity-standards-initial-findings>

⁹¹<https://www.bfi.org.uk/inclusion-film-industry/diversity-inclusion-how-were-doing>

BFI je transparentan te je podelio ove brojke: **čitava stranica njihovog sajta posvećena je pitanjima inkluzije**⁹². Pored kvalitativne i kvantitativne statistike i izveštaja, BFI deli sve svoje mere, ciljeve i preporuke vezane za inkluziju.

Paralelna politika integracije rodni pitanja

BFI je uveo niz mera kako bi osigurao da rodna ravnopravnost konstantno bude u centru aktivnosti Instituta:

- BFI zahteva da njegovi **saradnici** (Film London, Creative Scotland, Northern Ireland Screen, Cymru Wales...) takođe budu posvećeni pitanjima inkluzije u industriji;
- Uspostavljanje **partnerstva sa Raising Films**, organizacijom koja podržava žene iz audio-vizuelne industrije koje imaju decu, radi izrade izveštaja o uticaju Covid-19 na majke u sektoru;
- Kreiranje **programa Step-Up**, koji postavlja i promovise podzastupljene talente u filmovima koje podržava BFI. Generacija 2022. će uključiti i poziv za žene koje rade tehničkim pozicijama;
- **Redovne konsultacije sa onima koji su direktno pogođeni** ovim pitanjima i **umrežavanje sa onima koji su izloženi diskriminaciji**. Tokom cele godine, BFI se savetuje sa kolektivima na raznim sastancima i događajima; BFI tako puca poziv grupama ljudi sa invaliditetom, kao i grupi ne-belih žena u filmskoj industriji – Soul Sisters;
- Baza podataka BFI-a, **BFI Filmografija**⁹³, omogućava pretrage na osnovu pola. Za svaki britanski film moguće je saznati pol svakog člana tehničke ekipe i glumaca. Svaki film je takođe ocenjen i na osnovu poštovanja rodne raznolikosti.

Snažna politika prevencije uznemiravanja

Kao što smo videli prošle godine, BFI je postavio dva dokumenta za **borbu protiv svih vrsta nasilja i uznemiravanja**. Prvo, skup principa za suzbijanje i sprečavanje maltretiranja i uznemiravanja u audio-vizuelnom sektoru⁹⁴, i drugo, praktičan vodič na tu temu primenjen na radnom mestu.

Od 2023. godine, svi projekti koje finansira BFI biće **obavezni da stvore „bezbedno mesto“ na filmskim setovima**; ovo će biti finansirano od strane BFI-a. U pitanju je mesto gde ljudi mogu da traže savet, saznaju o svojim zakonskim pravima, razgovaraju jedni sa drugima i udalje se od svakog okruženja koje im izaziva fizičku ili psihičku nelagodu.

Izazovi koje treba integrisati bez odlaganja

Prema našem sagovorniku, izazovi pariteta, različitosti i inkluzije neprekidni su, ali u svetlu ponovnog oživljavanja pokreta Black Lives Matter 2020. godine, postoji izvesan imperativ da se pozabavi podzastupljenim talentima crnaca i azijata u Ujedinjenom Kraljevstvu. Takođe postoji

⁹² <https://www.bfi.org.uk/inclusion-film-industry>

⁹³ <https://filmography.bfi.org.uk>

⁹⁴ <https://www.bfi.org.uk/inclusion-film-industry/bullying-harassment-racism-prevention-screen-industries/set-principles>

povećan interes za način regionalnog predstavljanja zbog prioriteta vlade u ovoj oblasti, kao i za prevencija maltretiranja i uznemiravanja i načina na koji se ljudi tretiraju na filmskom setu.

Stoga se čini da je Ujedinjeno Kraljevstvo jedna od zemalja koja je usvojila najambiciozniju i veoma dalekosežnu inkluzivnu politiku. Činjenica da se udeo rediteljki još uvek ne menja podseća nas, međutim, na **dvostruki vremenski jaz između primene mera i konkretnog i kvantifikovanog uticaja koje to može da ima na industriju**. Stoga ćemo pažljivo pratiti razvoj cifara u godinama koje dolaze.

PRILOZI

Prilog 1 – Tabela: vrste politika po državama

% filmova rediteljki	Država	Namere	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja	Neintervenciona politika
/	Albanija		x					
35,4	Austrija	x	x	x	x	x	x	
27,6	Valonija (BEL)	x	x	x	x	x	x	
27,6	Flandrija (BEL)	x		x	x	x	x	
18,1	Bugarska							x
/	Crna Gora	x	x		x			
22,7	Češka	x			x			
29,3	Danska	x	x		x	x		
22,8	Estonija							x
31,2	Finska	x		x	x	x	x	
24,9	Francuska	x		x	x	x	x	
17,6	Grčka	x		x	x			
28,7	Holandija	x		x	x	x	x	
22,7	Hrvatska	x		x	x		x	
19,6	Irska	x		x	x	x	x	
35,8	Island	x			x	x		
14,3	Italija	x		x	x	x	x	
25	Kipar				x			
18,6	Litvanija	x		x			x	
32,5	Letonija				x			
17,3	Luksemburg		x	x	x			
24,4	Mađarska						x	
15,3	Severna Makedonija	x		x	x	x		
/	Malta				x			
29,6	Nemačka	x		x	x	x		
34,2	Norveška	x	x	x	x	x	x	
18,2	Poljska				x	x	x	
21,4	Portugal			x	x			
19	Rumunija				x			
23,6	Slovačka					x		x
6,7	Slovenija	x		x	x	x		
/	Srbija							x
18,3	Španija	x	x	x	x	x		
32,7	Švedska	x		x	x	x		

26,8	Švajcarska	x	x	x	x		x	
17,9	Ujedinjeno Kraljevstvo	x	x		x	x	x	

Prilog 2 – Tabela: mere po državama (1)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Albanija		*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su <i>suparnički</i> podneti projekti jednakog kvaliteta)				
Austrija	*Ciljati na paritet u svim odeljenjima i finansijskim sektorima	*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su <i>suparnički</i> podneti projekti jednakog kvaliteta) *Hibridna finansijska podrška radi postizanja parireta u toj sferi do 2024.	*Rodni podsticaj (finansijski bonus po bodovnom sistemu) *Raspodela poslova i briga o deci *Takmičenje u pisanju scenarija *Mentorski program <i>ProPro</i>	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Rodni kriterijum pri formiranju komisija i procesa finansiranja	*Internet stranica posvećena politikama rodne ravnopravnosti i intervjuima sa rediteljicama	*Etički kodeks i obuka za borbu protiv nasilja
Valonija (BEL)	*Podsticati žena na prijavu projekata *Proširiti kriterijum analize radi uključivanja svih manjina: Plan Diverziteta	*Umerene kvote (prioritizacija projekata jednakog kvaliteta) *Kriterijum za finansiranje projekata: bar jedna rediteljka i /ili scenaristkinja na svaka tri projekta (samo u 2020)	*PiTCH Inicijativa *New Dawn	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Akademske studije o stereotipima u belgijskoj kinematografiji *Obuka članova nove komisije u odeljenju za scenario *Konferencije na temu roda i raznolikosti	*Obuka: porba protiv nasilja
Flandrija (BEL)	*Pokrenuti plan akcije vezan za rodnu jednakost i inkluziju *Rad na inkluzivnim rediteljskim		*New Dawn *Bonus za inkluziju *Program osnaživanja žena u kinematografiji (2023)	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Odeljak o inkluziji u selekciji razvoja projekata	*VAF-ov sajt ima stranicu posvećenu inkluziji *Pravljenje portreta žena u kinematografiji (2023)	*Obuka: porba protiv nasilja

	profilima (2023)					
Bugarska						
Crna Gora	*Izjava o ciljevima u Državnom programu za razvoj crnogorske kinematografije 2018 - 2023	*Poseban kriterijum davanja prioriteta projektima koji imaju scenaristkinju		*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Češka	*Komisije koje odlučuju o dodelu grantova izrazile su podršku principu jednakih mogućnosti			*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Danska	*Paritet u prijavama za finansiranje *Povelja za podsticanje kulture i etničkog nasleđa u kinematografiji *Forumi za dijaloge	*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su <i>suparnički</i> podneti projekti jednakog kvaliteta)		*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Producenti su obavezni da naglase rodni sastav timova *Finansijska prioritizacija projekata koji se bave stereotipima	*Radionice za članove komisija i buke zaposlenima o podsvesnim stereotipima *Savetovanja za scenariste o uvrštavanju borbe protiv stereotipa u scenarije	*Učešće u događaju za suzbijanje nasilja u audiovizuelnom sektoru.

Prilog 3 – Tabela: mere po državama (2)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Estonija						
Finska	*Izuzetna posvećenost problemima ravnopravnosti		*New Dawn	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Obuke, vodiči, statistika i poboljšanje komunikacije o pitanjima inkluzije *Studija i članci o različitosti	*Program protiv seksualnog nasilja (obuke, vodiči, statistika, komunikacija) *Objavlivanje smernica za snimanje intimnih scena
Francuska	*Paritet u svim komisijama i žirijima na festivalima i		*Finansijski bonus za projekte sa ravnopravnim timovima	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Naglašavanje ženskog nasleđa: povećanje broja filmova koje su radile žene u katalozima	*Obuka za zaposlene u industriji *Finansijska podrška uz

	školama koje podržava CNC *Povelja *AFNOR odlikovanje <i>Jednakost i različitost</i>					obaveze prevencije i prepoznavanja seksualnog nasilja *Klauzula osiguranja koja pokriva rizik od zlostavljanja
Grčka	*Ide ka postizanju pariteta u davanju grantova		*Location Scouting Supporty Programe *Dodatni bonus od 3.000 evra ukoliko bar osam ključnih pozicija okupiraju žene	*Prikupljanje prvih rodno relevantnih podataka 2021. godine		
Holandija	*Uključivanje svih dimenzija raznolikosti u politikama donošenja odluka *Interna grupa koja proizvodi smernice		*New Dawn	*Prikupljanje prvih rodno relevantnih podataka 2021. godine *Procena projekata na osnovu doprinosa diverzitetu *Diversifikacija komisija i ključnih pozicija	*Organizovanje kurseva o podsvesnim stereotipima	*Finansijska podrška nacionalnoj liniji za borbu protiv uznemiravanja
Hrvatska	*Predstavljanje rodne jednakosti u Državni program (2023) *Stvaranje radne grupe koja će da daje savete, predlaže radionice...		*Uključivanje troškova brige o deci u budžete *Radionice i obuke za snimateljke	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		*Kreiranje anonimnog kontakta za prijavljivanje nasilnog ponašanja
Irska	*Cilj: povećanje broja žena koje podnose projekte *akcioni plan od 6 tačaka		*Kreiranje posebnog fonda posvećenom projektima žena *Obuka i mentorstvo kroz Screen Training Ireland	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *POV program za finansiranje	*Promocija i dijalozi fokusirani na ženske talente	*Uvođenje dve besplatne onlajn obuke za borbu protiv nasilja i stereotipa
Island	*nova politika koja definiše plan akcije Islanda do 2030. godine			*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*posebna stranica na internet sajtu	

Prilog 4 – Tabela: mere po državama (3)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
--------	---------	----------------------	----------------------	----------------------	------------------	----------------------

Italija	*Opservatorija za rodnu ravnopravnost podiže svest, nudi dobre prakse i promovise specijalizovane obuke		*Kreiranje bodovnog sistema za podršku projektima sa pretežno ženskim ekipama	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Seminar o jednakosti i inkluziji u filmskoj industriji (na Filmskom festivalu u Veneciji)	*Poziv za projekte koji podižu svest o nasilju nad ženama
Kipar				*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Litvanija	*Preporuka za autore filmova da osiguraju jednakost i eliminišu diskriminaciju		*Podrška EWA organizaciji koja pravi događaje za žene u kinematografiji (uključuje mentorski program)			*Projekat za borbu protiv seksualnog uznemiravanja (anketa, posebna stranica na internet sajtu, organizovanje obuka)
Letonija				*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Luksemburg		*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su <i>suparnički</i> podneti projekti jednakog kvaliteta)	*Kreiranje posebnog fonda posvećenom projektima žena	*Prikupljanje prvih rodno relevantnih podataka u 2023.		
Mađarska						*Etička komisija i interni alarmni sistem u Institutu
Severna Makedonija	*Potpisivanje međuvladine povelje - obavezivanje rodnoj ravnopravnosti		*Umrežavanje	*Objavljanje prvih rodno relevantnih podataka	*Organizacija diskusija o pitanju položaja žena u sektoru *Kampanje o profilima žena u industriji	
Malta				*Uvođenje prve rodno relevantne statistike		

Prilog 5 – Tabela: vrste mera po državama (4)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Nemačka	*Radne grupe i predlozi u		*Programi za finansiranje i mentorstvo	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Radionice o diverzitetu za komisije koje dodeljuju nagrade	

	korist rodne ravnopravnosti				*Godišnja brošura o rodu u filmskoj industriji *Posebna stranica za inkluziju	
Norveška	*Paritet u 2020. *petogodišnji plan akcije (Relevance. Audience. Sustainability) *Cilj: odnos 50/50 u dodeli grantova	*Kvote	*Razvojni program za autore iz podzastupljenih društvenih grupa	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Uslov za dobijanje sredstava (poštovanje zahteva ravnopravnosti i inkluzije) *Uspostavljanje diverziteta kao najbitniji kriterijum u svim programima i projektima *Fokus na odabir i diverzitet u timovima	*Organizacija kurseva i seminara o podsvesnim stereotipima i diskriminaciji na radnom mestu	*Mere za prijavljivanje i prevenciju uznemiravanja: obavezne obuke za podržane projekte
Poljska				*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Organizacija javnih debata tokom festivala	*Rad na iznalaženju dobrih strategija protiv nasilja
Portugal			*Bodovni sistem (uz dodatne poene ukoliko je projekat režirala žena) *Bonusi za projekte koji imaju bar 50% žena *New Dawn	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Rumunija				*Prikupljanje rodno relevantnih podataka od 2022.		
Slovačka				*Učešće u prikupljanju rodno relevantnih podataka (OAS)	*Naglašavanje ukoliko je film režirala žena u svom katalogu (mera koja još nije uspostavljena)	
Slovenija	*Izjavljeni ciljevi 2018.		*Posebna podrška za osobe sa decom	*Objavljivanje prvih rodno relevantnih podataka *Prijavni formulari koji uključuju zahtev da se navede rod svih članova tima na ključnim pozicijama	*Dogadjaj za podizanje svesti o rodnoj ravnopravnosti <i>Women On the Go</i>	
Srbija						

Prilog 6 – Tabela: vrste mera po državama (5)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Španija	<p>*Zakon o filmu obezbeđuje paritet u selekcionim i komisijama za finansiranje ICAA-e</p> <p>*Potpisivanje deklaracije namera (CAACI)</p> <p>*Novi zakon o filmu koji će da se odnosi na jednakost na transverzalan način</p>	<p>*Kvote o finansiranju filmova rediteljki</p>	<p>*Bodovni sistem koji obezbeđuje pristup grantovima</p> <p>*Odlika – posebno preporučeno za promociju rodne jednakosti</p> <p>*Manji porez za timove koji imaju rediteljku</p> <p>*Finansijska podrška iz Evropskog fonda za oporavak</p>	<p>*Prikupljanje rodno relevantnih podataka</p> <p>*Komisije za davanje grantova uzimaju u obzir i rod</p>	<p>*Kampanja vidljivosti</p> <p>*Stranica sajta Instituta posvećena paritetu</p>	
Švedska	<p>*Nekvantifikovani ciljevi radi povećanja broja žena na čelu produkcije, kao i njihove prepoznatosti i znanja o rodu i raznolikosti</p> <p>*50% sredstava za produkciju ženama</p>		<p>*Program mentorstva Moviement</p> <p>*Inicijative (konkursi, obuke...) radi razvijanja interesovanja za film među ženama</p> <p>*New Dawn</p>	<p>*Prikupljanje rodno relevantnih podataka</p> <p>*Posebne kvalitativne studije</p>	<p>*Internet stranica za borbu protiv podzastupljenosti nordijskih rediteljki (uz pet drugih nordijskih instituta)</p> <p>*Odeljak internet stranice posvećen politici za rodnu ravnopravnost</p>	
Švajcarska	<p>*Cilj: odnos muškaraca i žena u podržanim projektima mora da bude jednak prijavama projekata</p>	<p>*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su <i>suparnički</i> podneti projekti jednakog kvaliteta)</p>	<p>*Rodni bonus koji se uvodi kada je manje od 40% produciranih filmova prethodne godine bilo režirano od strane žene</p> <p>*Mogućnost integracije troškova brige o deci i drugih usluga u produkcijski budžet</p>	<p>*Prikupljanje rodno relevantnih podataka</p>		<p>*Obaveza producenata da potvrde da su uveli mere za rodnu ravnopravnost i mere protiv seksualnog uznemiravanja</p>
Ujedinjeno Kraljevstvo	<p>*Kvantifikovani ciljevi za diversifikaciju raspodele sredstava</p>	<p>*Hibridne kvote</p>		<p>*Prikupljanje rodno relevantnih podataka kao i podataka za tri druge kategorije</p> <p>*Baza podataka radi identifikovanja roda svakog člana tima</p> <p>*Uvođenje Standarda diverziteta (koji saradnici moraju da ispune)</p>	<p>*Odeljak internet stranice posvećen politici za rodnu ravnopravnost</p>	<p>*Dva dokumenta za prevenciju i borbu protiv uznemiravanja: BFI produkcije su obavezane da pročitaju dokumente i prate ih</p>

						*Stvaranje bezbednog prostora na setovima podržanim od strane BFI-a
--	--	--	--	--	--	---

IZVORI

RODNA RAVNOPRAVNOST

DELPHY Christine, « Classer dominer, qui sont les autres ? » La fabrique éditions, 2008

HAMON Francis, « Les discriminations saisies par le droit », L.G.D.J, 2016

SOLNIT Rebecca, « La mère de toutes les questions », éditions de L'olivier, 2019

Du gender mainstreaming au paritarisme : genèse d'un concept controversé, Réjane Sénac- Slawinski, L'Harmattan | « Cahiers du Genre », 2008/1 n° 44 | stranice 27 - 47

Diversity mainstreaming : dépasser les approches technocratiques et d'addition des inégalités, Judith Squires, L'Harmattan | « Cahiers du Genre », 2008/1 n° 44 | stranice 73 - 94

Collectif Piment, « Le dérangeur – petit lexique en voie de décolonisation », éditions hors D'atteinte, 2020

O POLOŽAJU ŽENA U KINEMATOGRAFIJI

BREY Iris, « Le female gaze, une révolution à l'écran », éditions de L'olivier, Février 2020

MURAT Laure, « Une révolution sexuelle ? Réflexions sur l'après-Weinstein », Editions stock, 2018

ROLLET Brigitte, « Femmes et cinéma, sois belle et tais-toi ! », Editions Belin, 2017

The Lab Femmes de cinéma studies

OPŠTI

European Audiovisual Observatory, Country guide, National overview [en ligne] :

www.obs.coe.int/national-overview

European Audiovisual Observatory, Female professionals in European film production,

2022 Edition [en ligne] : <https://rm.coe.int/female-professionals-in-european-film-production-2022-edition-p-simone/1680a886c5>

European Audiovisual Observatory, Lumiere [en ligne] :

<http://lumiere.obs.coe.int/web/search/>

IMDb, Movies, TV and Celebrities [en ligne] : <http://www.imdb.com/>

REGULATIVE

Arrêt Kalanke du 17 octobre 1995, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0450>

Arrêt Marschall (CJUE) du 11 novembre 1997 (affaire C-409/95), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0409>

Arrêt de la Cour (25 octobre 1988), Commission/France, 312/86, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:be18ec45-d47e-4557-9e33-cfb510c6a337.0001.06/DOC_1&format=PDF

Article 4 §1 de la CEDEF (1979),

<https://www.ohchr.org/fr/professionalinterest/pages/cedaw.aspx>

Convention adoptée en 1979 par l'Assemblée générale des Nations Unies sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes, https://www.haut-conseilegalite.gouv.fr/IMG/pdf/convention_onu_1979-4.pdf

Directive 2006/54/CE du Parlement Européen et du Conseil du 5 juillet 2006, <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:204:0023:0036:fr:PDF>
Recommandation 84/635/CEE du 13 décembre 1984 relative à l'action positive en faveur des femmes : <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31984H0635:FR:HTML>

PO DRŽAVAMA

Albanija

Albanian Center of Cinematography : <http://nationalfilmcenter.gov.al>

Austrija

Austrian Film Institute : <https://www.filminstitut.at/en/>

Belgija, Valonija

Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel : <https://audiovisuel.cfwb.be>

Bugarska

Bulgarian National Film Center : <https://www.nfc.bg/en/>

Kipar

Deputy Ministry of Culture of Cyprus :
http://www.moec.gov.cy/en/cultural_services.html

Hrvatska

Croatian Audiovisual Centre : <https://www.havc.hr/eng/>

Češka

Czech Film Center : <https://www.filmcenter.cz/en/home>

Danska

Danish Film Institute. <https://www.dfi.dk/en>

Estonija

Estonian Film Institute : <https://filmi.ee>

Finska

Finnish Film Foundation : <https://ses.fi/en/>

Francuska

Centre national du Cinéma et de l'image animée : <https://www.cnc.fr>

Nemačka

German Federal Film Board : <https://www.ffa.de/index.php?id=170>

Grčka

Greek Film Center : <http://www.gfc.gr/en/>

Mađarska

National Film Institute Hungary : <https://nfi.hu/en>

Island

Icelandic Film Centre : <http://www.icelandicfilmcentre.is>

Irska

Screen Ireland : <https://www.screenireland.ie>

Italija

Film Italia : <https://www.filmitalia.org>
Ministry of Cultural Heritage, Activities and Tourism (MIBACT) :
<http://www.cinema.beniculturali.it>

Letonija

National Film Center of Latvia : <http://nkc.gov.lv/en/>

Litvanija

Lithuanian Film Center : <http://www.lkc.lt/en/>

Luksemburg

Film Fund Luxembourg : <http://www.filmfund.lu>

Severna Makedonija

North Macedonia Film Agency : http://filmfund.gov.mk/?page_id=17834&lang=en

Malta

Malta Film Commission : <https://maltafilmcommission.com>

Crna Gora

Film Center of Montenegro : <http://fccg.me/en/>

Holandija

Netherlands Film Fund : <https://www.filmfonds.nl/page/2902/welcome>

Norveška

Norwegian Film Institute : <https://www.nfi.no/eng>

Poljska

Polish Film Institute : <http://pisf.pl/en/>

Portugal

Instituto do cinema e Do Audiovisual : <https://www.ica-ip.pt/pt/>

Rumunija

Romanian Film Centrer : http://cnc.gov.ro/?page_id=52968

Srbija

Film Center Serbia : <http://fcs.rs/eng/>

Slovačka

Slovak Film Institute : <http://www.sfu.sk/en/about-us/slovensky-filmovy-ustav>

Slovenija

Slovenian Film Center : <https://www.film-center.si/en/>

Španija

Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales.

<http://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/cine/inicio.html>

Švedska

The Swedish Film Institute : <https://www.filminstitutet.se/en/>

Švajcarska

Office Fédéral de la Culture : <https://www.bak.admin.ch/bak/fr/home.html>

Ujedinjeno Kraljevstvo

British Film Institute : <https://www.bfi.org.uk>

POSVETE, PRIZNANJA

Studija realizovana 2016. od strane: **Stéphanie Halfon**.

Studija ažurirana:

- 2017. i 2018. godine (**Flore Brabant**)
- 2019. godine (**Valentine Bottaro**)
- 2020. godine (**Élise Pillet i Emma Pagès**)
- 2021. godine (**Solenn Touchard-Durmordi i Lise Perottet**)
- 2022. godine (**Lise Perottet**)

Pod udruženjem **Révélation Culturelles** i upravom (**Fabienne Silvestre i Guillaume Calop**).

Posebno hvala:

- **EAO**-u, a posebno načelniku Ddeljenja za informacije na tržištu (**Gilles Fontaine**) i filmskom analitičaru (**Patrizia Simone**)
- **EFAD**-u, posebno Generalnom sekretaru (**Julie-Jeanne Regnault**) i Službeniku za politiku i komunikacije (**Ariel Bianucci**).
- **Ministarstvu kulture**, pogotovo **Agnès Saalko**ja nas je podržala u radu na ovoj studiji.
- **Filipi Šepard (Philippa Shepherd)** zbog prevoda izdanja studije iz 2022. godine.

Hvala svima koji su odgovorili na naša pitanja i pomogli našem istraživanju:

Vera Bakajić, Alketa Basha, Marianne Båstrup-Larsen, Jeanne Brunfaut, Veronika Buchkovska, Matthias Bürcher, Grace Gannon, Nika Gricar, Laufey Gudjonsdottir, Reetta Hautamäki, Mélanie Hoyes, Astrid Jans, Sanja Jovanović, Athena Kalkopoulou, Anna María Karlsdóttir, Jaroslav Kejzlar, Carole Kremer, Cécile Lacoue, Eszter Lányi, Renato Loriga, Eduart Makri, Lidia Martinez, Live Nerموen, Ralitsa Nikolova, Ivan Piccon, Vitor Manuel Pinheiro, Dita Rietuma, Elisa Rodriguez Ortiz, Dunja Roic, Susan Ronald, Edith Sepp, Danae Stylianou, Solène Tardieu, Alex Traila, Miroslav Ulman, Jeroen Van der Zalm et Iris Zappe-Heller.